

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

ΔΠΜΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Οι επιπτώσεις του Covid-19 στο φορολογητέο εισόδημα των φυσικών προσώπων (ατομικές επιχειρήσεις & ελεύθεροι επαγγελματίες) και των νομικών οντοτήτων. Συγκριτική ανάλυση με τα δεδομένα του 2019 και του 2020.

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας: ΣΟΦΙΑ ΣΠ. ΚΑΦΦΕ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: ΕΛΕΝΗ ΒΡΕΝΤΖΟΥ

ΒΟΛΟΣ 2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του Διατμηματικού Προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην «Λογιστική και Ελεγκτική» Τμήματα Οικονομικών Επιστημών-Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 2022.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	4
Περίληψη	6
Abstract.....	7
Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 1. Φόρος: έννοια, μορφές, λειτουργίες, γενικές αρχές.....	10
1.1. Έννοια του φόρου	10
1.2. Σκοποί φορολογίας	10
1.3. Κατηγορίες φόρων.....	11
1.3.1. Άμεσοι και έμμεσοι φόροι.....	11
1.3.2. Αναλογικοί, προοδευτικοί και οπισθοδρομικοί φόροι	13
1.4. Γενικές αρχές φορολογίας.....	14
1.5. Φοροδιαφυγή.....	18
1.6. Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων	19
Κεφάλαιο 2. Επιπτώσεις του Covid-19 στην οικονομία του κόσμου	22
Κεφάλαιο 3. Επιπτώσεις του Covid-19 στο εισόδημα φυσικών προσώπων και νομικών οντοτήτων στην Ελλάδα	35
3.1. Εισαγωγή	35
3.2. Επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική οικονομία.....	40
3.3. Επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στις ατομικές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ελλάδας.....	43
Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία έρευνας	56
4.1. Σκοπός – Ερευνητικά ερωτήματα.....	56
4.2. Ερευνητική διαδικασία	56
4.2.1. Μέθοδος	56
4.2.2. Δειγματοληψία - Πληθυσμός.....	58
4.2.3. Ερευνητικό εργαλείο.....	58
4.2.4. Αξιοπιστία ερωτηματολογίων	59
4.3. Αποτελέσματα έρευνας	60
Συμπεράσματα - Συζήτηση.....	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	95

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Επιπτώσεις του Covid-19 σε παγκόσμια κλίμακα.....	23
Πίνακας 2 Βασικοί δείκτες στην Ελλάδα το 2009, και το 2019, πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19	37
Πίνακας 3 Πτωχεύσεις επιχειρήσεων ΕΕ	53
Πίνακας 4 Έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων που διέκοψαν την λειτουργία τους	53
Πίνακας 5 Εργαζόμενοι επιχειρήσεων που διέκοψαν δραστηριότητα.....	54
Πίνακας 6 Αριθμός εγγεγραμμένων ανέργων στον ΟΑΕΔ, τα έτη 2019 και 2020	55
Πίνακας 7. Έλεγχος αξιοπιστίας Cronbach's Alpha	60
Πίνακας 8. Φύλο.....	60
Πίνακας 9. Ηλικία	61
Πίνακας 10. Επίπεδο εκπαίδευσης.....	62
Πίνακας 11. Έδρα επιχείρησης.....	63
Πίνακας 12. Είδος επιχείρησης	64
Πίνακας 13. Αντικείμενο ενασχόλησης επιχείρησης.....	65
Πίνακας 14. Αριθμός προσωπικού που απασχολεί η επιχείρηση	67
Πίνακας 15. Φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησής το έτος 2019.....	68
Πίνακας 16. Φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησής το έτος 2020.....	69
Πίνακας 17. Κερδοφορία επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2019	70
Πίνακας 18. Κερδοφορία επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2020	71
Πίνακας 19. Τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης	72
Πίνακας 20. Στατιστική ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων	73
Πίνακας 21. Στατιστική ανάλυση των λοιπών επιπτώσεων.....	75
Πίνακας 22 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2019.....	76
Πίνακας 23 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2020.....	78
Πίνακας 24 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με την κερδοφορία κατά την οικονομική χρήση του 2020.....	80

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 Μείωση του μέσου εισοδήματος από την απασχόληση σε επίπεδο ΕΕ.....	24
Διάγραμμα 2 Εξέλιξη μεταξύ 2019-2020 ανά χώρα	25
Διάγραμμα 3 Ποσοστό των απωλειών εισοδήματος ανά τομέα	26
Διάγραμμα 4 Δημοσιονομικός αντίκτυπος του COVID-19, ανά κατηγορία εισοδήματος	27
Διάγραμμα 5 Απώλεια εισοδήματος.....	28
Διάγραμμα 6 Ποσοστό ανεργίας.....	31
Διάγραμμα 7 Ποσοστό απώλειας εισοδήματος από την απασχόληση ανά φύλο	32
Διάγραμμα 8 Δραστηριότητες και εισοδήματα	35
Διάγραμμα 9 Μεταβολή ΑΕΠ 1 ^{ου} ενιαμήνου σε ετήσια βάση	39
Διάγραμμα 10 Διεθνής κατάταξη του IMD	40
Διάγραμμα 11 Περιθώριο EBITDA και EBIT	41
Διάγραμμα 12 ROCE και ROE	41
Διάγραμμα 13 Χρηματοδότηση επιχειρήσεων ανά κλάδο.....	42

Διάγραμμα 14 Κλάδοι που επλήγησαν από τον covid-19	43
Διάγραμμα 15 Ροές της μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα για τα έτη 2019 και 2020	43
Διάγραμμα 16 Ελληνικές επιχειρήσεις που τέθηκαν σε αναστολή το 2020	45
Διάγραμμα 17 Δείκτης οικονομικού κλίματος μικρομεσαίων επιχειρήσεων	47
Διάγραμμα 18 Μεταβολή ύψους του ετήσιου κύκλου εργασιών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μεταξύ των ετών 2019 και 2020	50
Διάγραμμα 19 Μεταβολή του κύκλου εργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων το 2020 σε σύγκριση με το 2019	51
Διάγραμμα 20 Ισολογισμοί των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (έσοδα-έξοδα) ετών 2019 - 2020	52
Διάγραμμα 21. Ποσοστιαία κατανομή του φύλου των ερωτώμενων	61
Διάγραμμα 22. Ποσοστιαία κατανομή της ηλικίας των ερωτώμενων	62
Διάγραμμα 23. Ποσοστιαία κατανομή της εκπαίδευσης των ερωτώμενων	63
Διάγραμμα 24. Ποσοστιαία κατανομή της πόλης που εδρεύει η επιχείρηση.....	64
Διάγραμμα 25 Ποσοστιαία κατανομή του είδους της επιχείρησης.....	65
Διάγραμμα 26 Ποσοστιαία κατανομή του αντικειμένου ενασχόλησης της επιχείρησης.....	67
Διάγραμμα 27 Ποσοστιαία κατανομή του αριθμού του προσωπικού που απασχολεί η επιχείρηση..	68
Διάγραμμα 28. Ποσοστιαία κατανομή του φορολογητέου εισοδήματος για το έτος 2019	69
Διάγραμμα 29 Ποσοστιαία κατανομή του φορολογητέου εισοδήματος για το έτος 2020	70
Διάγραμμα 30 Ποσοστιαία κατανομή κερδοφορίας της επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2019	71
Διάγραμμα 31 Ποσοστιαία κατανομή κερδοφορίας της επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2020	71
Διάγραμμα 32 Ποσοστιαία κατανομή της τρέχουσας κατάστασης της επιχείρησης	72
Διάγραμμα 33 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2019.....	77
Διάγραμμα 34 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2020.....	79
Διάγραμμα 35 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με την κερδοφορία κατά την οικονομική χρήση του 2020	81

Περίληψη

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τον αντίκτυπο της πανδημίας Covid-19 στα εισοδήματα των φυσικών προσώπων και των νομικών οντοτήτων. Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην οικονομία του κόσμου και ειδικότερα, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ήταν έντονες και βαθιές, οδηγώντας πολλές από αυτές σε προσωρινή αναστολή της δραστηριότητάς τους ή σε οριστικό κλείσιμο. Ακόμη, πολλές επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά ευάλωτες, αντιμετωπίζοντας ένα αλλαγμένο επιχειρηματικό τοπίο, με πολλά πρότυπα πωλήσεων, διανομής και συμπεριφοράς των καταναλωτών να έχουν αλλάξει ουσιαστικά και μόνιμα. Η μελέτη που διενεργείται εδώ, παρουσιάζει αναλυτικά τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την πανδημία, στην παγκόσμια οικονομία και στην οικονομία της Ελλάδας, σε επίπεδο μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Λέξεις κλειδιά: πανδημία, οικονομική κρίση, μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Abstract

This thesis presents the impact of the Covid-19 pandemic on the incomes of individuals and legal entities. The effects of the pandemic on the world's economy and, in particular, on small and medium-sized businesses have been intense and profound, leading many of them to temporarily suspend their activity or to permanently close. Furthermore, many small and medium-sized businesses are still extremely vulnerable, facing a changed business landscape, with many patterns of sales, distribution and consumer behavior having changed substantially and permanently. The study carried out here presents in detail the impact of the economic crisis caused by the pandemic, on the world economy and on the economy of Greece, at the level of small and medium enterprises.

Key words: *pandemic, economic crisis, small and medium enterprises.*

Εισαγωγή

Το 2019, το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19 προκάλεσε αρχικά μια παγκόσμια υγειονομική κρίση που οδήγησε σε κρίση της οικονομίας. Όπως συμβαίνει γενικά στις περιπτώσεις οικονομικών κρίσεων, προκαλείται σοβαρή επιδείνωση των εισοδημάτων, είτε λόγω μείωσης των ωρών εργασίας είτε λόγω προσωρινής ή οριστικής απώλειας των θέσεων εργασίας (Marjanovic, Greenglass, Fiksenbaum, et al., 2013). Οι αρνητικές αυτές επιπτώσεις αφορούν το σύνολο της κοινωνίας, πλήττουν όμως περισσότερο τις πιο ευάλωτες κοινωνικά και οικονομικά ομάδες (Burstrom & Tao, 2020).

Όπως σε όλους σχεδόν τους άλλους τομείς της οικονομικής ζωής, ο COVID-19 έχει δημιουργήσει άμεσες και σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται. Οι μικρές επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο ήρθαν απότομα αντιμέτωπες με αλλαγμένα καταναλωτικά πρότυπα, ζήτηση, διανομή προϊόντων και συμπεριφορά των καταναλωτών. Πολλές εταιρείες έχουν χάσει την πρόσβαση τόσο σε πελάτες πρώτης γραμμής όσο και στην ικανότητά τους να προμηθεύονται πρώτες ύλες και εισροές, καθώς και να εξάγουν. Σε πολλές περιπτώσεις, τα lockdown και άλλα μέτρα περιορισμού εμπόδισαν το προσωπικό να εργαστεί. Οι απώλειες θέσεων εργασίας σε πολλούς τομείς της οικονομίας, έχουν επίσης οδηγήσει σε δραστική πτώση της ζήτησης. Οι πωλήσεις έχουν μειωθεί και πολλές επιχειρήσεις εφοδιασμού έχουν σταματήσει να λειτουργούν. Η αβεβαιότητα σχετικά με τη μελλοντική πορεία της πανδημίας έχει οδηγήσει πολλά άτομα και επιχειρήσεις να ξοδεύουν πιο προσεκτικά, μειώνοντας περαιτέρω τη ζήτηση για πολλά από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγονται ή παρέχονται από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ο αντίκτυπος γίνεται αισθητός όχι μόνο από μεμονωμένες επιχειρήσεις, αλλά και εντός των εθνικών οικονομιών και παγκοσμίως (Thorgren & Williams, 2020).

Η πανδημία έχει ήδη οδηγήσει σε παγκόσμιες διακοπές του εμπορίου. Οι αλυσίδες εφοδιασμού έχουν διαταραχθεί σοβαρά καθώς η Κίνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες -οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς- έκλεισαν μέρος ή το σύνολο του διασυνοριακού εμπορίου τους ή το επιβράδυναν. Αυτό είχε σημαντικές επιπτώσεις σε πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τόσο ως εξαγωγείς όσο και ως χρήστες εισαγόμενων εισροών. Σε όλο τον κόσμο, πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν ήδη σταματήσει τις συναλλαγές τους, και πολλές άλλες είτε βρίσκονται στο κατώφλι του κλεισίματος είτε παραμένουν εξαιρετικά ευάλωτες (Segal & Gerstel, 2020). Οι εταιρείες που διατηρήθηκαν, θα πρέπει επίσης να αντιμετωπίσουν

ένα αλλαγμένο επιχειρηματικό τοπίο στο μέλλον, με πολλά παλιά πρότυπα πωλήσεων, διανομής και κατανάλωσης να έχουν αλλάξει ουσιαστικά και μόνιμα.

Αυτές οι αλλαγές θέτουν προκλήσεις για τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων και τα προβλήματα αυτά είναι ιδιαίτερα έντονα σε λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες με πολλές πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Υπάρχει επίσης ένας βαθμός μακροπρόθεσμης αβεβαιότητας για το τι θα συμβεί στη συνέχεια, η οποία επηρεάζει τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τους καταναλωτές. Η μέχρι σήμερα εμπειρία υποδηλώνει ότι, η φάση «ανάκαμψης» που ακολουθεί την λήξη των lockdown μπορεί να οδηγήσει σε βραχυπρόθεσμη άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας μετά την κατάργηση των περιορισμών, αλλά η ευημερία των αγορών είναι απίθανο να διατηρηθεί. Η ανάκαμψη δεν σημαίνει επανέναρξη μιας προϋπάρχουσας κανονικής φάσης: μπορεί να σημαίνει μια «νέα κανονικότητα» που είναι ευκολότερη για ορισμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις και δυσκολότερη για άλλες (Eggers, 2020).

Όπως συνέβη στα περισσότερα κράτη, έτσι και στην Ελλάδα ελήφθησαν διάφορα μέτρα περιορισμού της εξάπλωσης του κορονοϊού και παράλληλης στήριξης των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Παρόλα αυτά, ήταν αναπόφευκτη η επιδείνωση της απασχόλησης και των διαθέσιμων εισοδημάτων (Μαρσέλλου, 2020). Ο συνολικός αντίκτυπος του COVID-19 στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι κάπως δύσκολο να εκτιμηθεί, καθώς κυμαίνεται με βάση τους τρέχοντες περιορισμούς που ισχύουν σε διάφορες περιοχές και τις πολιτικές στήριξης κάθε χώρας.

Σκοπός της παρούσας μελέτης, είναι η εξέταση του αντίκτυπου της πανδημίας Covid-19 στο φορολογητέο εισόδημα των φυσικών προσώπων και των νομικών οντοτήτων, αναλύοντας συγκριτικά τα δεδομένα του 2019 και του 2020.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια γενική αναφορά στην έννοια της φορολογίας, τις λειτουργίες, τα είδη και τις γενικές αρχές των φόρων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της πανδημίας στην οικονομία του κόσμου.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στον αντίκτυπο της πανδημίας στην ελληνική οικονομία και ειδικότερα, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ως άνω μελέτη και με την σύσταση προτάσεων για την ανάκαμψη των επιχειρήσεων.

Κεφάλαιο 1. Φόρος: έννοια, μορφές, λειτουργίες, γενικές αρχές

1.1. Έννοια του φόρου

Οι φόροι επιβάλλονται σχεδόν σε κάθε χώρα του κόσμου, ως υποχρεωτικές εισφορές σε φυσικά πρόσωπα ή οντότητες από τις κυβερνήσεις, κυρίως για την αύξηση των εσόδων για τις κρατικές δαπάνες, αν και εξυπηρετούν και άλλους σκοπούς.

Ως φόρος ορίζεται ένα μέρος του εισοδήματος από ένα φυσικό πρόσωπο ή ένα μέρος του εισοδήματος από ένα νομικό πρόσωπο το οποίο παρέχεται άμεσα και με χρηματική παροχή στον δημόσιο τομέα, δηλαδή στο κράτος, προκειμένου να συγκεντρωθούν οικονομικοί πόροι για την κάλυψη δημοσίων δαπανών. (Musgrave & Musgrave 1989)

Στις σύγχρονες οικονομίες, οι φόροι είναι η πιο σημαντική πηγή κρατικών εσόδων. Οι φόροι διαφέρουν από άλλες πηγές εσόδων ως προς το ότι είναι υποχρεωτικές εισφορές και δεν καταβάλλονται σε αντάλλαγμα για κάποιο συγκεκριμένο πράγμα, όπως μια συγκεκριμένη δημόσια υπηρεσία, η πώληση δημόσιας περιουσίας κλπ. Ενώ οι φόροι εισπράττονται γενικώς για την ευημερία των φορολογουμένων στο σύνολό τους, η ευθύνη του καθενός φορολογούμενου είναι ανεξάρτητη από οποιοδήποτε συγκεκριμένο όφελος που λαμβάνεται. Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικές εξαιρέσεις: οι φόροι μισθοδοσίας, για παράδειγμα, επιβάλλονται συνήθως στο εισόδημα από την εργασία για τη χρηματοδότηση συνταξιοδοτικών παροχών, ιατρικές πληρωμές και άλλα κοινωνικά προγράμματα, τα οποία είναι πιθανό να ωφελήσουν τον φορολογούμενο (Γεωργακόπουλος & Πάσχος, 2003).

1.2. Σκοποί φορολογίας

Κύριος στόχος της επιβολή φόρων είναι η χρηματοδότηση της κυβέρνησης. Ωστόσο, η φορολογία χρησιμεύει και για άλλους εκτός σκοπούς, όπως:

α) η κατανομή των πόρων, στόχος που προωθείται εάν η φορολογική πολιτική δεν παρεμβαίνει σε κατανομές που καθορίζονται από την αγορά

β) η αναδιανομή του εισοδήματος, προκειμένου να μειωθούν οι ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου

γ) η οικονομική σταθεροποίηση, διατηρώντας σταθερά τα επίπεδα των τιμών και της απασχόλησης (Φλώρος, 2010).

Είναι πιθανό να υπάρξουν συγκρούσεις μεταξύ αυτών των τριών στόχων. Για παράδειγμα, η κατανομή των πόρων μπορεί να απαιτεί αλλαγές στο επίπεδο ή στη σύνθεση των φόρων, αλλά αυτές οι αλλαγές μπορεί να βαρύνουν σε μεγάλο βαθμό τις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα - ανατρέποντας έτσι τους αναδιανεμητικούς στόχους. Ακόμη, οι φόροι που είναι εξαιρετικά αναδιανεμητικοί ενδέχεται να έρχονται σε σύγκρουση με την αποτελεσματική κατανομή των πόρων που απαιτούνται για την επίτευξη του στόχου της οικονομικής ουδετερότητας.

1.3. Κατηγορίες φόρων

1.3.1. Άμεσοι και έμμεσοι φόροι

Οι φόροι ταξινομούνται με διάφορους τρόπους, ανάλογα με το ποιος τους πληρώνει, ποιος φέρει το τελικό βάρος τους, τον βαθμό στον οποίο μπορεί να μετατοπιστεί το βάρος και διάφορα άλλα κριτήρια. Οι φόροι ταξινομούνται συνήθως ως άμεσοι ή έμμεσοι. Η κύρια διαφορά τους είναι ότι ο άμεσος φόρος έχει τη δυνατότητα μεταφοράς από τον φορολογούμενο σε κάποιον άλλο, ενώ ο έμμεσος όχι (Γεωργακόπουλος & Πάσχος, 2003).

- *Άμεσοι φόροι*

Οι άμεσοι φόροι είναι κυρίως φόροι επί των φυσικών προσώπων και βασίζονται τυπικά στην ικανότητα του φορολογούμενου να πληρώσει, όπως υπολογίζεται με βάση το εισόδημα, την κατανάλωση ή τα περιουσιακά του στοιχεία. Ακολουθεί περιγραφή των κύριων τύπων άμεσων φόρων.

α) Οι ατομικοί φόροι εισοδήματος επιβάλλονται συνήθως στο συνολικό ατομικό καθαρό εισόδημα του φορολογούμενου (που μπορεί να είναι ένα άτομο, ένα ζευγάρι ή μια οικογένεια) που υπερβαίνει κάποιο καθορισμένο ελάχιστο όριο. Επίσης συνήθως προσαρμόζονται ώστε να λαμβάνουν υπόψη τις περιστάσεις που επηρεάζουν την ικανότητα πληρωμής, όπως η οικογενειακή κατάσταση, ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών και τα οικονομικά βάρη που προκύπτουν από ασθένεια. Οι φόροι επιβάλλονται συχνά με κλιμακωτούς συντελεστές, που σημαίνει ότι οι συντελεστές αυξάνονται καθώς αυξάνεται το

εισόδημα. Οι προσωπικές απαλλαγές για τον φορολογούμενο και την οικογένεια μπορούν να δημιουργήσουν ένα εύρος εισοδήματος που υπόκειται σε μηδενικό φορολογικό συντελεστή.

β) Προσωπικοί ή άμεσοι φόροι κατανάλωσης επιβάλλονται ουσιαστικά σε όλα τα έσοδα που δεν διοχετεύονται σε αποταμιεύσεις. Σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους επί των δαπανών, ένας άμεσος φόρος κατανάλωσης μπορεί να προσαρμοστεί στην ικανότητα πληρωμής ενός ατόμου, λαμβάνοντας υπόψη την οικογενειακή κατάσταση, την ηλικία, τον αριθμό των εξαρτώμενων ατόμων και ούτω καθεξής. Κοντά στο τέλος του 20ου αιώνα, ο «ενιαίος φόρος», ο οποίος επιτυγχάνει οικονομικά αποτελέσματα παρόμοια με εκείνα του άμεσου φόρου κατανάλωσης απαλλάσσοντας το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος από το κεφάλαιο, άρχισε να αντιμετωπίζεται ευνοϊκά από τους φορολογικούς εμπειρογνώμονες. Καμία χώρα δεν έχει υιοθετήσει φόρο με βάση τον ενιαίο φόρο, αν και πολλές έχουν φόρους εισοδήματος με έναν μόνο συντελεστή.

γ) Οι φόροι θανάτου έχουν δύο μορφές: ο φόρος κληρονομιάς, όπου το φορολογητέο αντικείμενο είναι το κληροδοτήμα που έλαβε το πρόσωπο που κληρονομεί και ο φόρος περιουσίας, όπου το φορολογητέο αντικείμενο είναι η συνολική περιουσία που άφησε ο θανών. Οι φόροι κληρονομιάς λαμβάνουν μερικές φορές υπόψη τις προσωπικές συνθήκες του φορολογούμενου, όπως τη σχέση του φορολογούμενου με τον δωρητή και την καθαρή του περιουσία πριν από τη λήψη του κληροδοτήματος. Οι φόροι ακίνητης περιουσίας, ωστόσο, γενικά κλιμακώνονται ανάλογα με το μέγεθος της περιουσίας. Προκειμένου να αποφευχθεί η καταστρατήγηση των δασμών θανάτου μέσω ανταλλαγής περιουσίας πριν από το θάνατο, τα φορολογικά συστήματα μπορεί να περιλαμβάνουν φόρο για δώρα που υπερβαίνει ένα ορισμένο όριο μεταξύ ζωντανών προσώπων. Οι φόροι επί των μεταβιβάσεων συνήθως δεν αποφέρουν πολλά έσοδα, μόνο και μόνο επειδή οι μεγάλες πληρωμές φόρων μπορούν εύκολα να αποφευχθούν μέσω του σχεδιασμού της περιουσίας (Φλώρος, 2010).

- *Έμμεσοι φόροι*

Οι έμμεσοι φόροι επιβάλλονται στην παραγωγή ή κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών ή σε συναλλαγές, συμπεριλαμβανομένων των εισαγωγών και των εξαγωγών. Οι κύριοι έμμεσοι φόροι είναι οι γενικοί φόροι επί των πωλήσεων, οι φόροι προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), οι φόροι σε οποιαδήποτε πτυχή της κατασκευής ή παραγωγής, οι φόροι επί νομικών συναλλαγών και οι τελωνειακοί ή εισαγωγικοί δασμοί.

Αναλυτικότερα, οι γενικοί φόροι επί των πωλήσεων είναι εισφορές που εφαρμόζονται σε σημαντικό μέρος των καταναλωτικών δαπανών. Ο ίδιος φορολογικός συντελεστής μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα φορολογούμενα είδη ή μπορεί διαφορετικά είδη να υπόκεινται σε διαφορετικούς συντελεστές. Σε κάθε στάδιο της διαδικασίας παραγωγής-διανομής εφαρμόζονται φόροι πολλαπλών σταδίων. Ο ΦΠΑ, ο οποίος αυξήθηκε σε δημοτικότητα κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, έχει αντικαταστήσει σε μεγάλο βαθμό τον φόρο κύκλου εργασιών, έναν φόρο σε κάθε στάδιο της αλυσίδας παραγωγής και διανομής, χωρίς ελάφρυνση για φόρους που καταβλήθηκαν σε προηγούμενα στάδια. Η σωρευτική επίδραση του φόρου κύκλου εργασιών, κοινώς γνωστή ως φορολογική κλιμάκωση, στρεβλώνει τις οικονομικές αποφάσεις (Φλώρος, 2010).

Οι φόροι επί των πωλήσεων, αν και γενικά εφαρμόζονται σε ένα ευρύ φάσμα προϊόντων, μερικές φορές απαλλάσσουν τις ανάγκες για τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος. Συγκριτικά, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης επιβάλλονται μόνο σε συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες. Για παράδειγμα, τα αυτοκίνητα αποτελούν κύριο αντικείμενο φόρου πολυτελείας. Ορισμένοι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και τελωνειακοί φόροι είναι συγκεκριμένοι, δηλαδή, επιβάλλονται με βάση τον αριθμό, το βάρος ή άλλα ειδικά χαρακτηριστικά του αγαθού ή της υπηρεσίας που φορολογείται. Άλλοι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, όπως οι φόροι επί των πωλήσεων, επιβάλλονται κατ' αξία, δηλαδή επιβάλλονται στην αξία των αγαθών όπως αυτή μετράται με την τιμή. Οι φόροι επί των νομικών συναλλαγών επιβάλλονται στην έκδοση μετοχών, στην πώληση (ή μεταβίβαση) κατοικιών και γης και στις χρηματιστηριακές συναλλαγές (Φλώρος, 2010).

1.3.2. Αναλογικοί, προοδευτικοί και οπισθοδρομικοί φόροι

Οι φόροι διακρίνονται από την επίδραση που έχουν στην κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Ο αναλογικός φόρος είναι αυτός που επιβάλλει την ίδια σχετική επιβάρυνση σε όλους τους φορολογούμενους, δηλαδή η φορολογική υποχρέωση και το εισόδημα αυξάνονται σε ίση αναλογία. Ο προοδευτικός φόρος χαρακτηρίζεται από αναλογική αύξηση της φορολογικής υποχρέωσης σε σχέση με την αύξηση του εισοδήματος, ενώ στον οπισθοδρομικό φόρο η αναλογική αύξηση της σχετικής επιβάρυνσης είναι μικρότερη. Έτσι, οι προοδευτικοί φόροι θεωρούνται ότι μειώνουν τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος,

ενώ οι οπισθοδρομικοί φόροι μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση αυτών των ανισοτήτων (Γεωργακόπουλος & Πάσχος, 2003).

Οι φόροι που γενικά θεωρούνται προοδευτικοί περιλαμβάνουν φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων και φόρους περιουσίας. Οι φόροι εισοδήματος που είναι ονομαστικά προοδευτικοί, ωστόσο, μπορεί να μειωθούν στις ανώτερες κατηγορίες εισοδήματος. Οι αναλογικοί φορολογικοί συντελεστές που εφαρμόζονται σε κατηγορίες χαμηλότερου εισοδήματος θα είναι επίσης πιο προοδευτικοί εάν δηλωθούν προσωπικές απαλλαγές.

Το εισόδημα που μετράται κατά τη διάρκεια ενός δεδομένου έτους δεν παρέχει απαραίτητα το καλύτερο μέτρο της φορολογικής ικανότητας. Για παράδειγμα, οι παροδικές αυξήσεις στο εισόδημα μπορούν να εξοικονομηθούν και κατά τη διάρκεια προσωρινής μείωσης του εισοδήματος, ένας φορολογούμενος μπορεί να επιλέξει να χρηματοδοτήσει την κατανάλωση μειώνοντας τις αποταμιεύσεις. Έτσι, εάν η φορολογία συγκριθεί με το «μόνιμο εισόδημα», θα είναι λιγότερο οπισθοδρομική (ή πιο προοδευτική) από ότι αν συγκριθεί με το ετήσιο εισόδημα.

Οι φόροι επί των πωλήσεων και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης (εκτός από αυτούς που αφορούν είδη πολυτελείας) τείνουν να είναι οπισθοδρομικοί, επειδή το μερίδιο του προσωπικού εισοδήματος που καταναλώνεται ή δαπανάται για ένα συγκεκριμένο αγαθό μειώνεται καθώς αυξάνεται το επίπεδο του προσωπικού εισοδήματος. Οι κεφαλικοί φόροι, που επιβάλλονται ως σταθερό ποσό κατά κεφαλήν, είναι οπισθοδρομικοί φόροι.

Οι εταιρικοί φόροι εισοδήματος και οι φόροι επί των επιχειρήσεων είναι δύσκολο να ταξινομηθούν ως προοδευτικοί, οπισθοδρομικοί ή αναλογικοί, λόγω της αβεβαιότητας σχετικά με την ικανότητα των επιχειρήσεων να μετατοπίσουν τα φορολογικά τους έξοδα. Αυτή η δυσκολία προσδιορισμού του ποιος φέρει τη φορολογική επιβάρυνση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το εάν εξετάζεται ένας εθνικός ή ένας επαρχιακός ή κρατικός φόρος.

1.4. Γενικές αρχές φορολογίας

Ο πρωταρχικός στόχος ενός εθνικού φορολογικού συστήματος είναι η δημιουργία εσόδων για την πληρωμή των δαπανών της κυβέρνησης σε όλα τα

επίπεδα. Διάφορες αρχές, πολιτικές πιέσεις και στόχοι μπορούν να κατευθύνουν τη φορολογική πολιτική μιας κυβέρνησης (Φλώρος, 2010).

- *Οριζόντια ίδια κεφάλαια*

Η αρχή της οριζόντιας δικαιοσύνης προϋποθέτει ότι πρόσωπα που βρίσκονται στην ίδια ή παρόμοια θέση (όσον αφορά τους φορολογικούς σκοπούς) θα υπόκεινται στην ίδια φορολογική υποχρέωση. Στην πράξη, αυτή η αρχή της ισότητας συχνά παραβλέπεται, τόσο ηθελημένα όσο και ακούσια.

- *Η αρχή της ικανότητας πληρωμής*

Η αρχή της ικανότητας πληρωμής απαιτεί η συνολική φορολογική επιβάρυνση να κατανέμεται μεταξύ των ατόμων ανάλογα με την ικανότητά τους να την αντέχουν, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα σχετικά προσωπικά χαρακτηριστικά. Οι καταλληλότεροι φόροι από αυτή την άποψη είναι οι προσωπικές εισφορές (εισόδημα, καθαρή αξία, κατανάλωση και φόροι κληρονομιάς). Οι σύγχρονοι υποστηρικτές της φορολογίας με βάση την κατανάλωση τονίζουν την ουδετερότητα των φόρων που βασίζονται στην κατανάλωση έναντι της αποταμίευσης (οι φόροι εισοδήματος κάνουν διάκριση έναντι της αποταμίευσης), την απλότητα των φόρων που βασίζονται στην κατανάλωση και την υπεροχή της κατανάλωσης ως μέτρο της ικανότητας ενός ατόμου να πληρώνει κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ορισμένοι θεωρητικοί πιστεύουν ότι ο πλούτος παρέχει ένα καλό μέτρο της ικανότητας πληρωμής, επειδή τα περιουσιακά στοιχεία συνεπάγονται κάποιο βαθμό ικανοποίησης (ισχύς) και φορολογικής ικανότητας, ακόμα κι αν δεν δημιουργούν κανένα από εισόδημα.

Η αρχή της ικανότητας πληρωμής επίσης, ερμηνεύεται συνήθως ως απαίτηση ότι οι άμεσοι φόροι φυσικών προσώπων έχουν μια προοδευτική δομή συντελεστών, αν και δεν υπάρχει τρόπος να αποδειχθεί ότι κάποιος συγκεκριμένος βαθμός προοδευτικότητας είναι ο σωστός. Οι έμμεσοι φόροι όπως ο ΦΠΑ, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, οι φόροι επί των πωλήσεων ή οι φόροι κύκλου εργασιών, μπορούν να προσαρμοστούν στο κριτήριο της ικανότητας πληρωμής, αλλά μόνο σε περιορισμένο βαθμό. Όμως, τέτοιες πολιτικές γενικά δεν είναι πολύ αποτελεσματικές και η πολυπλοκότητά τους συχνά καθιστά δύσκολη την καθιέρωσή τους (Κόντος-Μάναλης, 2003).

Σε όλο το μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα, η επικρατούσα άποψη υποστήριζε ότι η κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης μεταξύ των ιδιωτών θα πρέπει να μειώσει τις εισοδηματικές ανισότητες που προκύπτουν φυσικά από την οικονομία της αγοράς. Μέχρι το τέλος του 20ου αιώνα, ωστόσο, πολλές κυβερνήσεις αναγνώρισαν ότι οι προσπάθειες χρήσης φορολογικής πολιτικής για τη μείωση της ανισότητας μπορεί να δημιουργήσουν δαπανηρές στρεβλώσεις, προκαλώντας μερική επιστροφή στην άποψη ότι οι φόροι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται για αναδιανεμητικούς σκοπούς.

- *Η αρχή του οφέλους*

Σύμφωνα με την αρχή του οφέλους, οι φόροι θεωρούνται ότι εξυπηρετούν μια λειτουργία παρόμοια με αυτή των τιμών στις ιδιωτικές συναλλαγές. Δηλαδή, βοηθούν να καθοριστεί ποιες δραστηριότητες θα αναλάβει η κυβέρνηση και ποιος θα πληρώσει για αυτές. Εάν μπορούσε να εφαρμοστεί αυτή η αρχή, η κατανομή πόρων μέσω του δημόσιου τομέα θα ανταποκρινόταν άμεσα στις επιθυμίες των καταναλωτών.

Στην πραγματικότητα, είναι δύσκολο να εφαρμοστεί η αρχή των παροχών για τις περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες, επειδή οι πολίτες γενικά δεν έχουν καμία διάθεση να πληρώσουν για μια δημόσια παρεχόμενη υπηρεσία. Η αρχή του οφέλους χρησιμοποιείται με μεγαλύτερη επιτυχία σε έργα κοινής ωφελείας (π.χ. χρηματοδότηση δρόμων και αυτοκινητοδρόμων μέσω εισφορών στα καύσιμα κίνησης και τελών χρήσης οδών - διόδια). Οι φόροι μισθοδοσίας που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης μπορεί επίσης να αντικατοπτρίζουν μια σύνδεση μεταξύ παροχών και «εισφορών», αλλά αυτή η σχέση είναι συνήθως αδύναμη, επειδή οι εισφορές δεν περιλαμβάνονται στους λογαριασμούς που τηρούνται για μεμονωμένους συνεισφορές.

- *Οικονομική αποτελεσματικότητα*

Η απαίτηση να είναι αποτελεσματικό ένα φορολογικό σύστημα προκύπτει από τη φύση της οικονομίας της αγοράς. Αν και υπάρχουν πολλά παραδείγματα για το αντίθετο, οι οικονομολόγοι γενικά πιστεύουν ότι οι αγορές κάνουν αρκετά καλή δουλειά στη λήψη οικονομικών αποφάσεων σχετικά με την κατανάλωση, την παραγωγή και τη χρηματοδότηση. Ως εκ τούτου, θεωρείται ότι η φορολογική πολιτική πρέπει γενικά να απέχει από την παρέμβαση στην κατανομή των οικονομικών πόρων της αγοράς. Δηλαδή, η φορολογία θα πρέπει να συνεπάγεται ελάχιστη παρέμβαση σε μεμονωμένες αποφάσεις. Δεν πρέπει να

κάνει διακρίσεις υπέρ ή κατά συγκεκριμένων καταναλωτικών δαπανών, συγκεκριμένων μέσων παραγωγής, συγκεκριμένων μορφών οργάνωσης ή συγκεκριμένων βιομηχανιών (Κόντος-Μάναλης, 2003).

Οι οικονομολόγοι έχουν αναπτύξει τεχνικές για τη μέτρηση της «υπερβολικής επιβάρυνσης» που προκύπτει όταν οι φόροι στρεβλώνουν τη λήψη οικονομικών αποφάσεων. Ένα σχεδόν ουδέτερο φορολογικό σύστημα θα είχε ως αποτέλεσμα λιγότερες στρεβλώσεις. Έτσι, μια σημαντική εξέλιξη στη θεωρία της φορολογίας είναι αυτή της βέλτιστης φορολογίας, ο καθορισμός φορολογικών πολιτικών που θα ελαχιστοποιήσουν τα υπερβολικά βάρη (Φλώρος, 2010). Έχουν γίνει επίσης προσπάθειες να ενσωματωθούν σε αυτή τη θεωρία εκτιμήσεις διανομής και να αντιμετωπιστεί η δυσκολία ότι δεν υπάρχει επιστημονικά σωστή κατανομή του εισοδήματος.

- *Ευκολία διαχείρισης και συμμόρφωση*

Κατά τη συζήτηση των γενικών αρχών της φορολογίας, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι οι φόροι πρέπει να διοικούνται από μια υπόλογη αρχή. Υπάρχουν τέσσερις γενικές απαιτήσεις για την αποτελεσματική διαχείριση των φορολογικών νόμων: α)σαφήνεια, β)σταθερότητα, γ)σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας και δ)ευκολία (Κόντος-Μάναλης, 2003).

- *Σαφήνεια*

Οι φορολογικοί νόμοι και κανονισμοί πρέπει να είναι κατανοητοί στον φορολογούμενο. πρέπει να είναι όσο το δυνατόν απλούστεροι και σαφείς. Ωστόσο, κάθε χώρα έχει φορολογικούς νόμους που δεν είναι γενικά κατανοητοί από το σύνολο του πληθυσμού. Αυτό όχι μόνο οδηγεί σε λάθη, αλλά υπονομεύει επίσης τον σεβασμό για το νόμο και τείνει να εισάγει διακρίσεις σε βάρος των αδαών και των φτωχών, οι οποίοι δεν μπορούν να επωφεληθούν από τις διάφορες νομικές ευκαιρίες εξοικονόμησης φόρων που είναι διαθέσιμες στις ανώτερες κοινωνικά τάξεις. Κατά καιρούς, οι προσπάθειες για την επίτευξη ισότητας έχουν δημιουργήσει πολυπλοκότητα, νικώντας τους μεταρρυθμιστικούς σκοπούς (Γεωργακόπουλος & Πάσχος, 2003).

- *Σταθερότητα*

Οι φορολογικοί νόμοι θα πρέπει να αλλάζουν σπάνια και, όταν γίνονται αλλαγές, θα πρέπει να πραγματοποιούνται στο πλαίσιο μιας γενικής και συστηματικής φορολογικής μεταρρύθμισης, με επαρκείς διατάξεις για δίκαιη και ομαλή μετάβαση. Οι συχνές αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία μπορεί να οδηγήσουν σε μειωμένη συμμόρφωση ή σε συμπεριφορά που επιχειρεί να αντισταθμίσει πιθανές μελλοντικές αλλαγές στον φορολογικό κώδικα.

- *Η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας*

Το κόστος της εκτίμησης, της είσπραξης και του ελέγχου των φόρων θα πρέπει να διατηρείται στο χαμηλότερο επίπεδο σύμφωνα με άλλους στόχους της φορολογίας. Αυτή η αρχή είναι δευτερεύουσας σημασίας στις ανεπτυγμένες χώρες, αλλά όχι στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου οι πόροι που απαιτούνται για τη συμμόρφωση και τη διοίκηση είναι σπάνιοι. Είναι σαφές ότι η δικαιοσύνη και ο οικονομικός ορθολογισμός δεν πρέπει να θυσιάζονται για λόγους κόστους. Το κόστος που πρέπει να ελαχιστοποιηθεί περιλαμβάνει όχι μόνο τις κρατικές δαπάνες αλλά και εκείνες του φορολογούμενου και των ιδιωτικών δημοσιονομικών παραγόντων (Φλώρος, 2010).

- *Ευκολία*

Η πληρωμή φόρων θα πρέπει να προκαλεί όσο το δυνατόν λιγότερη ταλαιπωρία στους φορολογούμενους. Οι κυβερνήσεις συχνά επιτρέπουν την πληρωμή μεγάλων φορολογικών υποχρεώσεων σε δόσεις και θέτουν μεγάλα χρονικά όρια για τη συμπλήρωση των φορολογικών δηλώσεων (Κόντος-Μάναλης, 2003).

1.5. Φοροδιαφυγή

Ενίοτε, οι πολίτες αντιδρούν με αρνητικό (μη νόμιμο) τρόπο απέναντι στην επιβολή φορολογίας και παρατηρείται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Πρόκειται για παράνομους τρόπους αποφυγής καταβολής του φόρου που αναλογεί στον εκάστοτε φορολογούμενο. Συνήθεις πρακτικές φοροδιαφυγής είναι να αποκρύπτεται το φορολογητέο εισόδημα και τα κέρδη, να διαστρεβλώνονται οι πηγές και το μέγεθος εισοδήματος κ.α. (Τάτσος, 2001). Η φοροδιαφυγή έχει άμεση επίπτωση στην απώλεια δημόσιων εσόδων και στα υψηλά δημόσια ελλείματα (Matsaganis et al.,2010).Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα, που έχει όχι μόνο οικονομικές συνέπειες αλλά και κοινωνικές προεκτάσεις, αφού

προκαλεί νοθεία της κατανομής των οικονομικών πόρων, ενίσχυση των κοινωνικών ανισοτήτων και αποδυνάμωση της οικονομικής πολιτικής (Βαβούρας & Μανωλάς, 2004).

1.6. Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων

Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) ρυθμίζει τη φορολογία του εισοδήματος φυσικών προσώπων και νομικών προσώπων καθώς και κάθε είδους νομικών οντοτήτων. Ρυθμίζει τον τρόπο φορολόγησης για τις κατηγορίες εισοδημάτων καθώς και τον τρόπο απόδοσης των φόρων με την υποβολή της δήλωσης, την προκαταβολή φόρου και την παρακράτησή του.

Ως φορολογητέο εισόδημα ορίζεται το εισόδημα που απομένει μετά την αφαίρεση των δαπανών που εκπίπτουν από το ακαθάριστο εισόδημα. Σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. οι κατηγορίες ακαθάριστων εισοδημάτων αφορούν:

- Το εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις,
- Το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα,
- Το εισόδημα από κεφάλαιο και
- Το εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ο όρος εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα αφορά το εισόδημα που αποκτάται από την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και δεν έχει σχέση με την φύση της δραστηριότητας. Για τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες ως ακαθάριστα έσοδα νοούνται τα έσοδα που έχουν προκύψει από τις τελικές πωλήσεις, τις αμοιβές παροχής υπηρεσιών και το εισόδημα που έχει προκύψει από ακίνητα, από συμμετοχή σε άλλες εμπορικές δραστηριότητες αλλά και εισοδήματα από κινητές αξίες (Παύλου & Γκούρλιας, 2020).

Προκειμένου να υπολογιστεί το καθαρό εισόδημα γίνεται αφαίρεση όλων των δαπανών από τα ακαθάριστα έσοδα. Οι δαπάνες εισοδήματος αφορούν τα έξοδα μισθοδοσίας, την αγορά προϊόντων ή πρώτων υλών κ.α. Επομένως, το καθαρό εισόδημα προκύπτει μετά την

αφαίρεση όλων των δαπανών κι εξόδων που συνέβαλλαν για τη δημιουργία του εισοδήματος (Σταματόπουλος & Καραβοκύρης, 2020).

Ορισμένες εκπιπτόμενες δαπάνες που ισχύουν για όλες τις επιχειρήσεις είναι οι δαπάνες που γίνονται προς το συμφέρον και την ευμάρεια της επιχείρησης, οι αποσβέσεις παγίων του εξοπλισμού που χρησιμοποιούν οι εταιρείες καθώς και οι δαπάνες που αφορούν επιστημονική και τεχνολογική έρευνα. Αντίστοιχα υπάρχουν και οι μη εκπιπτόμενες δαπάνες, αυτές που δεν έχουν δικαίωμα έκπτωσης από τα ακαθάριστο έσοδα, όπως οι ασφαλιστικές εισφορές που δεν έχουν αποδοθεί στα ασφαλιστικά ταμεία, πρόστιμα και προσαυξήσεις για παραβάσεις προς το δημόσιο καθώς επίσης και ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος προστιθέμενης αξίας, έκτακτες εισφορές από κέρδη και το τέλος επιτηδεύματος δεν εκπίπτουν στα ακαθάριστα έσοδα (Σταματόπουλος & Καραβοκύρης, 2020).

Όσον αφορά τις ατομικές επιχειρήσεις, φορολογία τους ξενικά από το πρώτο ευρώ και δεν έχουν δικαίωμα αφορολόγητου. Στην περίπτωση που η ατομική επιχείρηση δηλώσει ζημιές ή μηδενικά κέρδη, φορολογείται με τα τεκμήρια διαβίωσης (Παύλου & Γκούρλιας, 2020).

Για το 2019, η φορολογική κλίμακα για τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα με εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα που τηρούν απλογραφικά βιβλία, ήταν οι πρώτες 20.000 ευρώ με συντελεστή φορολόγησης 22% ενώ για το έτος 2020 και λόγω covid, η φορολογική κλίμακα άλλαξε και ήταν οι πρώτες 10.000 ευρώ με φορολογικό συντελεστή 9% και οι επόμενες 10.000 με 22% κ.ο.κ. (Πηγή: Taxheaven.gr/klimakes). Για το έτος 2021 παραμένει η ίδια φορολογική κλίμακα με το 2020.

Σύμφωνα με το άρθρο 44 του Κ.Φ.Ε., ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων είναι ο φόρος που επιβάλλεται ετησίως στα κέρδη που πραγματοποιούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες. Στον φόρο αυτό υπόκεινται :

- Οι κεφαλαιουχικές εταιρείες
- Οι προσωπικές εταιρείες
- Τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου και τα κάθε είδους σωματεία και ιδρύματα, με εξαίρεση μόνο τα κάθε είδους έσοδα που πραγματοποιούνται κατά την επιδίωξη της εκπλήρωσης του σκοπού τους, τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο φόρου

- Συνεταιρισμοί και ενώσεις αυτών
- Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς εφόσον ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα
- Κοινοπραξίες και
- Οι νομικές οντότητες που ορίζονται στο άρθρο 2 του Κ.Φ.Ε. και δεν περιλαμβάνονται σε μια από τις προηγούμενες περιπτώσεις

Στην περίπτωση των νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που τηρούν απλογραφικά βιβλία εφαρμόζονται αποκλειστικά οι διατάξεις του άρθρου 47 (Κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα).

Για τα έτη 2019 και 2020, τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που απέκτησαν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία, φορολογήθηκαν με συντελεστή 24%. (Άρθρο 58, Κ.Φ.Ε). Για το φορολογικό έτος 2021 και εφεξής ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται στο 22%.

Κεφάλαιο 2. Επιπτώσεις του Covid-19 στην οικονομία του κόσμου

Η κρίση υγείας λόγω του COVID-19 έχει μετατραπεί σε παγκόσμια οικονομική κρίση, θέτοντας σε κίνδυνο εκτός από την υγεία, τις θέσεις εργασίας και τα εισοδήματα εκατομμυρίων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο. Τα αυστηρά μέτρα περιορισμού που υιοθέτησαν πολλές χώρες το πρώτο εξάμηνο του 2020 για τον περιορισμό της μετάδοσης του ιού, έθεσαν ένα σημαντικό φρένο στις περισσότερες οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες.

Ο αντίκτυπος της πανδημίας και τα μέτρα περιορισμού οδήγησαν σε σοβαρή συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας, καθώς πολλοί χώροι εργασίας έκλεισαν και εκατομμύρια εργαζόμενοι έχασαν μέρος ή το σύνολο των εισοδημάτων τους. Ακόμα κι αν εξακολουθούσαν να εργάζονται, πολλοί εργαζόμενοι έπρεπε να δεχτούν λιγότερες ώρες εργασίας ή/και μειώσεις μισθών. Μεταξύ των εργαζομένων που εξακολουθούσαν να έχουν αμειβόμενη εργασία στις αρχές Απριλίου 2020, το 35% στις ΗΠΑ, το 30% στο Ηνωμένο Βασίλειο και το 20% στη Γερμανία ανέφεραν χαμηλότερες αποδοχές τον Μάρτιο σε σύγκριση με τους προηγούμενους μήνες ([sites.google.com](https://www.google.com)). Διάφορες χώρες εφάρμοσαν επίσης περικοπές μισθών στο δημόσιο τομέα (www.straitstimes.com). Στην Αυστραλία, οι μέσοι μισθοί των εργαζομένων ηλικίας 50 έως 59 ετών μειώθηκαν κατά 3,2% μεταξύ 14 Μαρτίου 2020 και 13 Ιουνίου 2020 (www.abs.gov.au). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι πραγματικοί μέσοι μισθοί μειώθηκαν κατά 1,2% τον Απρίλιο του 2020.

Αντίθετα, στις ΗΠΑ, σημειώθηκε μια άνευ προηγουμένου αύξηση των πραγματικών μισθών κατά 5,8% τον Απρίλιο του 2020, ακολουθούμενη από μια μικρότερη πραγματική αύξηση 0,5% τον Μάιο του 2020 (OECD, 2020). Ωστόσο, αυτό αντανακλά μια συνθετική επίδραση μεγαλύτερης απώλειας θέσεων εργασίας μεταξύ των χαμηλόμισθων εργαζομένων σε σχέση με τους υψηλά αμειβόμενους εργαζόμενους, γεγονός που αυξάνει τον μέσο όρο των αποδοχών των εργαζομένων που εξακολουθούν να εργάζονται (Cajner, 2020). Στον Καναδά, σημειώθηκε επίσης μια εξαιρετική επιτάχυνση στην αύξηση των πραγματικών μισθών, που αντανακλά μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας για τους χαμηλόμισθους εργαζόμενους, που αυξήθηκε κατά 6,8% τον Απρίλιο του 2020, μετά από σημαντική αύξηση της ανεργίας από 8% τον Μάρτιο σε 13,4% τον Απρίλιο (Cajner, 2020).

Οι επιπτώσεις του Covid-19 σε παγκόσμια κλίμακα, παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα, σύμφωνα με τις ανακοινώσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO, 2020).

Πίνακας 1 Επιπτώσεις του Covid-19 σε παγκόσμια κλίμακα

1η Ανακοίνωση (18-3-2020) ⁸	2η Ανακοίνωση (7-4-2020) ⁹	3η Ανακοίνωση (29-4-2020) ¹⁰
Μείωση του ΑΕΠ παγκοσμίως κατά 2%-8%.		
Αύξηση του αριθμού των ανέργων παγκοσμίως κατά 5,3-24,7 εκ. άτομα. ¹¹	Αύξηση του αριθμού των ανέργων μεγαλύτερη από 25 εκ. άτομα μέχρι το τέλος του 2020.	
	Μείωση του αριθμού των ωρών εργασίας παγκοσμίως κατά 6,7% το 2ο τρίμηνο του 2020 που αντιστοιχεί σε 230 εκ. θέσεων πλήρους απασχόλησης. ¹²	Μείωση του αριθμού των ωρών εργασίας παγκοσμίως το 1ο τρίμηνο του 2020 κατά 4,5% που αντιστοιχούν σε 130 εκ. θέσεων πλήρους απασχόλησης. ¹³ Μείωση του αριθμού των ωρών εργασίας παγκοσμίως το 2ο τρίμηνο του 2020 κατά 10,5% που αντιστοιχούν σε 305 εκ. θέσεις πλήρους απασχόλησης. ¹⁴
Μείωση του εισοδήματος από εργασία παγκοσμίως κατά 860-3.440 δις δολάρια.		
Αύξηση των εργαζομένων φτωχών παγκοσμίως κατά 8,8-35 εκ. άτομα.		
Οι κλάδοι των μεταφορών, του τουρισμού, της εστίασης, των υπηρεσιών και του εμπορίου αναφέρονται ως έντονα πληττόμενοι κλάδοι.	Κατηγοριοποιούνται οι κλάδοι ανάλογα με τον εκτιμώμενο βαθμό αρνητικής επίπτωσης. Στους έντονα πληττόμενους κλάδους αναφέρεται και η βιομηχανία.	
Αναμένεται αύξηση της μαύρης εργασίας. Άνισες επιπτώσεις στην ποσότητα και στην ποιότητα της εργασίας.		Δίνεται μεγάλη έμφαση στην επίπτωση στη μαύρη εργασία.
Σοβαρότερες επιπτώσεις αναμένονται για τους εργαζόμενους χωρίς προστασία και τους μετανάστες.		

Πηγή: ILO, 2020.

Η μείωση του μέσου εισοδήματος από την απασχόληση σε επίπεδο ΕΕ, ήταν απότομη, φθάνοντας το -5,2%, όπως φαίνεται στο παρακάτω Σχήμα.

Διάγραμμα 1 Μείωση του μέσου εισοδήματος από την απασχόληση σε επίπεδο ΕΕ

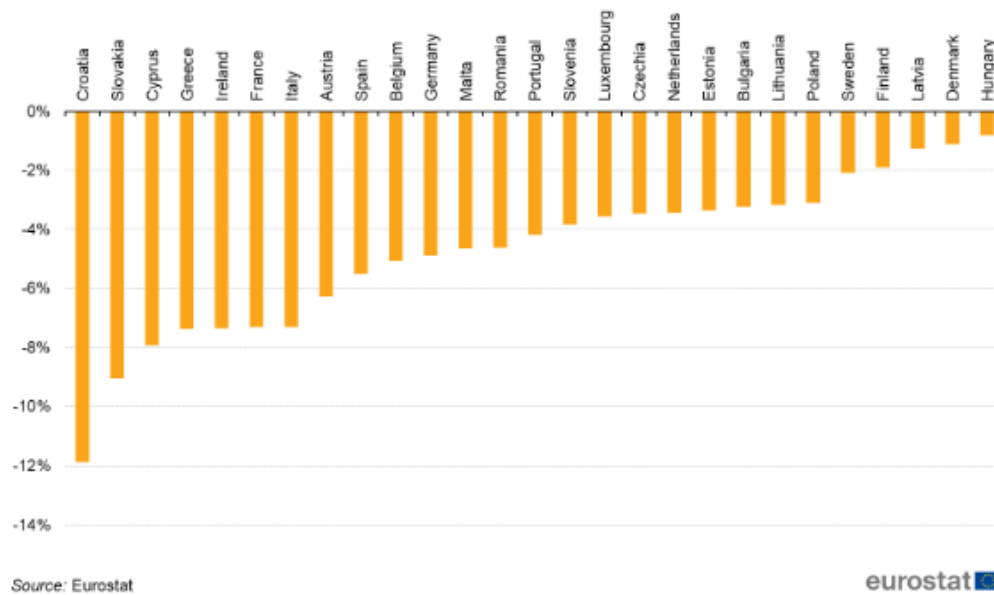

Πηγή:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4

Στο ακόλουθο Σχήμα 2, παρουσιάζεται η εξέλιξη μεταξύ 2019-2020 ανά χώρα. Η ετήσια αλλαγή κυμαίνεται από -12% έως -1%, με τις μεγαλύτερες απώλειες εισοδήματος να παρατηρούνται στην Κροατία, τη Σλοβακία, την Κύπρο, την Ελλάδα και την Ιρλανδία.

Διάγραμμα 2 Εξέλιξη μεταξύ 2019-2020 ανά χώρα

Median employment income by country, %
"Year on Year" (YOY) change 2019-2020

Source: Eurostat eurostat
Πηγή: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4

Σε επίπεδο ΕΕ, το συνολικό εισόδημα από την απασχόληση μειώνεται κατά -4,8%, με τη μεγαλύτερη μείωση λόγω αποχής από την εργασία και λόγω μειωμένου ωραρίου. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Eurostat (ec.europa.eu), ο αριθμός των ατόμων που απουσίαζαν ή εργάζονταν με μειωμένο ωράριο στη μέση του lockdown τον Απρίλιο 2020 κυμαίνονται από 1% έως 50%, στις χώρες που έχουν πληγεί περισσότερο. Αυτό μεταφράζεται σε απώλεια 4,2% του εισοδήματος από την εργασία σε επίπεδο ΕΕ, λόγω μειωμένου ωραρίου εργασίας. Οι υψηλότερες συνολικές απώλειες εισοδήματος σημειώνονται στην Κροατία (10,6%), την Ελλάδα (7,7%), τη Γαλλία (7,6%) και την Κύπρο (7,4%) (ec.europa.eu).

Οι επιπτώσεις της κρίσης λόγω Covid-19 για τα άτομα που εργάζονται με μηδενικές ή μειωμένες ώρες, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον κλάδο και το πόσο κάθε κλάδος επηρεάζει στην οικονομία. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των ατόμων που απασχολούνταν στον τομέα τροφίμων και διαμονής και απείχε από την εργασία του -ολικώς ή μερικώς-, έφτασε σε εντυπωσιακούς αριθμούς τον Απρίλιο του 2020, με τις μισές χώρες της ΕΕ να ξεπερνούν το 50% (ec.europa.eu). Επιπλέον, για τους εργαζόμενους σε αυτόν τον τομέα, η διάρκεια της απουσίας είναι μεγαλύτερη, επομένως είναι πιθανό να χάσουν μεγαλύτερο μέρος του ετήσιου

εισοδήματός

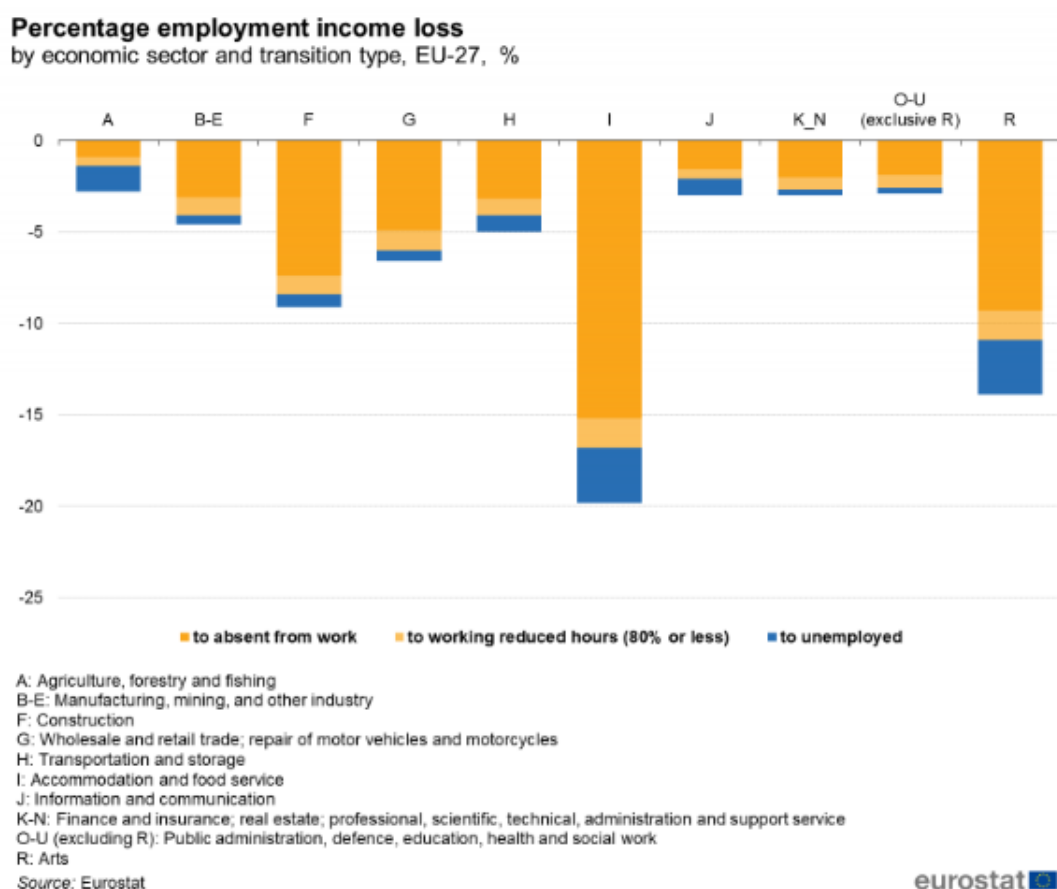
τους [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates_-_cite_note-10)

[explained/index.php?title=Impact of COVID-19 on employment income - advanced estimates - cite note-10](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates_-_cite_note-10)

Το ακόλουθο Σχήμα 3 δείχνει το ποσοστό των απωλειών εισοδήματος ανά τομέα. Φαίνεται ότι στους κλάδους «τρόφιμα και διατροφή» και «τέχνη και ψυχαγωγία» οι απώλειες εισοδήματος λόγω απουσίας ή μειωμένου ωραρίου φθάνουν το -16,8% και -10,9% αντίστοιχα.

Πηγή: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates_-_cite_note-10)

Διάγραμμα 3 Ποσοστό των απωλειών εισοδήματος ανά τομέα

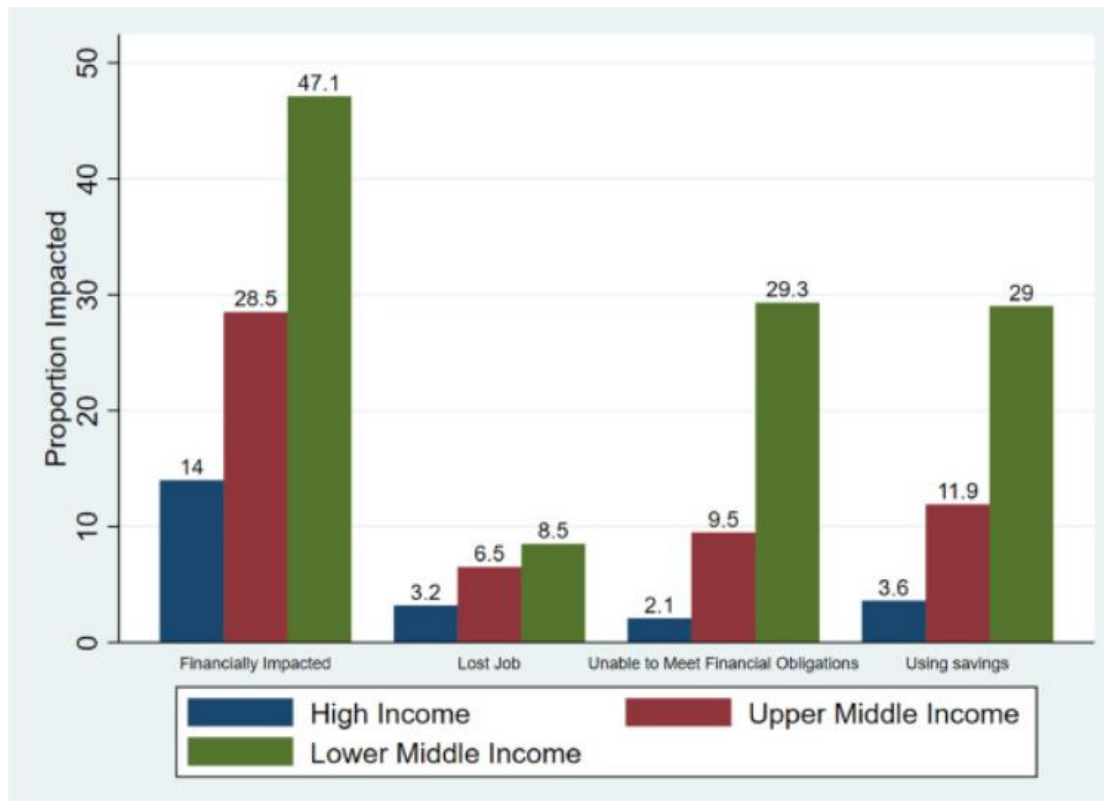
[19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4)

Γενικά, ο αντίκτυπος της πανδημίας στην παγκόσμια οικονομία είναι άνισος. Οι οικονομικές συνέπειες της πανδημίας COVID-19 δεν έχουν πλήξει με την ίδια σοβαρότητα όλες τις χώρες. Τα υπάρχοντα τρωτά σημεία κάθε κράτους έχουν εκτεθεί και οι όποιες ανισότητες υπήρχαν, έχουν παγιωθεί. Οι άνθρωποι με πιο περιορισμένα οικονομικά μέσα, ήταν λιγότερο ικανοί να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Ειδικότερα, οι χαμηλόμισθοι εργαζόμενοι

έχουν εκτεθεί στην πλήρη ισχύ της κρίσης, που επήλθε αρχικά στην υγεία και έπειτα, στην απασχόληση.

Στο ακόλουθου Γράφημα 4, παρουσιάζεται ο δημοσιονομικός αντίκτυπος του COVID-19, ανά κατηγορία εισοδήματος.

Διάγραμμα 4 Δημοσιονομικός αντίκτυπος του COVID-19, ανά κατηγορία εισοδήματος

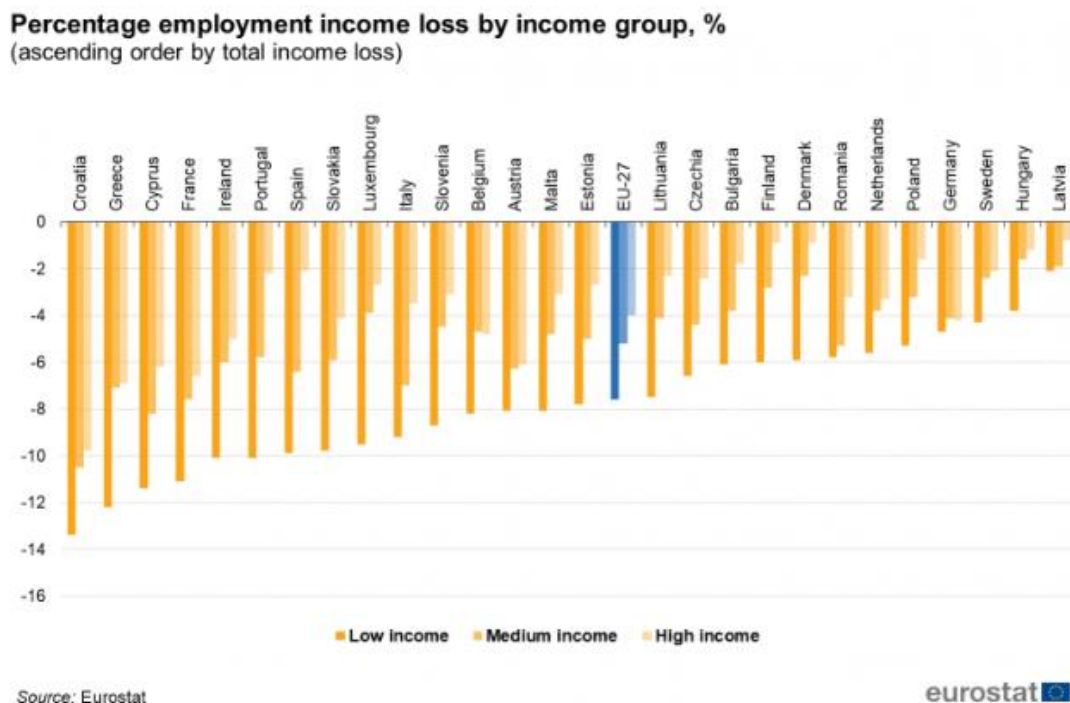
Πηγή: Khetan, Yusuf, Lopez-Jaramillo, Szuba et. al. (2022).

Οι χαμηλά αμειβόμενοι εργαζόμενοι, επηρεάστηκαν ιδιαίτερα κατά την αρχική φάση της κρίσης. Πολλοί από τους λεγόμενους «εργαζομένους πρώτης γραμμής», που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία τους, εκθέτοντας τον εαυτό τους στον ιό για να εξασφαλίσουν τη συνέχιση των απαραίτητων υπηρεσιών κατά τη διάρκεια του lockdown, εργάζονται σε τομείς που χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλούς μισθούς. Πρόκειται για εργαζομένους στον τομέα της υγείας και της περίθαλψης (εκτός από γιατρούς), αλλά και εργάτες παραγωγής και επεξεργασίας τροφίμων, εργάτες διανομής και οδηγούς φορτηγών κ.α. (OECD, 2020).

Εκτός από τις βασικές υπηρεσίες, τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα είναι πιο πιθανό να εργάζονται σε τομείς που επηρεάζονται από τις διακοπές λειτουργίας και είναι πιο πιθανό να έχουν υποστεί απώλεια εργασίας ή αποδοχών. Στον Καναδά, για παράδειγμα, οι απώλειες απασχόλησης μεταξύ των χαμηλόμισθων εργαζομένων, μεταξύ Φεβρουαρίου και Απριλίου 2020, ήταν υπερδιπλάσιες από τις απώλειες μεταξύ όλων των αμειβόμενων εργαζομένων. Στοιχεία που βασίζονται σε έρευνες σε πραγματικό χρόνο από διάφορες χώρες υποδηλώνουν ότι, τον Απρίλιο, το 25% των κορυφαίων εισοδημάτων είχε, κατά μέσο όρο, 50% περισσότερες πιθανότητες να εργαστεί από το σπίτι, σε σύγκριση με το 25% με το χαμηλότερο επίπεδο (Foucault & Galasso, 2020). Ταυτόχρονα, οι εργαζόμενοι χαμηλού εισοδήματος έχουν διπλάσιες πιθανότητες να σταματήσουν να εργάζονται εντελώς.

Στο Σχήμα 5 που ακολουθεί, φαίνεται πως η απώλεια εισοδήματος είναι 3 έως 6 φορές υψηλότερη για την ομάδα χαμηλού εισοδήματος από τους συνομηλικούς τους στην ομάδα υψηλού εισοδήματος, στα μισά κράτη μέλη της ΕΕ, με τις υψηλότερες διαφορές να παρατηρούνται στην Πορτογαλία, την Ισπανία και το Λουξεμβούργο (έως 8 ποσοστιαίες μονάδες) (ec.europa.eu).

Διάγραμμα 5 Απώλεια εισοδήματος

Πηγή: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4

Οι εργαζόμενοι σε μορφές απασχόλησης διαφορετικές από την εργασία πλήρους απασχόλησης με σύμβαση αορίστου χρόνου – όπως οι αυτοαπασχολούμενοι, οι εργαζόμενοι με προσωρινή ή μερική απασχόληση κ.α. – έχουν εκτεθεί σε μεγάλο βαθμό στη μείωση του εισοδήματος και στην απώλεια της εργασίας τους, λόγω της πανδημίας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, το 75% των αυτοαπασχολούμενων σε διάφορους τομείς (ψυχαγωγία, τουρισμό, προσωπικές υπηρεσίες κ.α.), ανέφερε ότι παρουσίασε πτώση των αποδοχών, σε σύγκριση με λιγότερο από το 25% των μισθωτών (OECD, 2020). Τα στοιχεία από τις χώρες της ΕΕ δείχνουν ότι τέτοιες θέσεις εργασίας μπορεί να αντιπροσωπεύουν έως και το 40% της συνολικής απασχόλησης σε τομείς που επηρεάζονται περισσότερο από τα μέτρα περιορισμού.

Εν τω μεταξύ, οι εργαζόμενοι με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, ήταν από τους πρώτους που έχασαν τη δουλειά τους κατά τη διάρκεια της κρίσης, καθώς οι συμβάσεις που έληξαν δεν ανανεώθηκαν. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, η αύξηση των ποσοστών ανεργίας τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2020 οφειλόταν σχεδόν εξ ολοκλήρου σε εργαζομένους προσωρινής απασχόλησης και σε εργαζόμενους των οποίων οι συμβάσεις εργασίας δεν ανανεώθηκαν. Ομοίως, στην Ιταλία, η μείωση του αριθμού των θέσεων εργασίας μεταξύ τέλους Φεβρουαρίου και τέλους Απριλίου 2020, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2019, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μείωση των προσλήψεων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Το ίδιο μοτίβο παρατηρήθηκε και στην Ισπανία (OECD, 2020).

Επιπρόσθετα, η άτυπη οικονομία επηρεάστηκε έντονα, θέτοντας σε κίνδυνο την επιβίωση εκατομμυρίων ανθρώπων. Ο αντίκτυπος της κρίσης ήταν ιδιαίτερα σοβαρός για τους εργαζόμενους στην άτυπη οικονομία, για τους οποίους η παραμονή στο σπίτι σημαίνει απώλεια της εργασίας τους και των μέσων διαβίωσής τους. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΔΟΕ, το 2020, 1,2 δισεκατομμύρια εργαζόμενοι στις χώρες μεγάλης οικονομίας (G20), βρίσκονται σε άτυπη απασχόληση - αντιπροσωπεύοντας το 55% της συνολικής απασχόλησης (20% στις ανεπτυγμένες οικονομίες της G20 και 67% στις αναδυόμενες οικονομίες της G20) (ILO, 2020). Από αυτούς τους εργαζομένους, εκτιμάται ότι 850 εκατομμύρια (70%) είναι πιθανό να έχουν επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την κρίση του COVID-19, οδηγώντας σε εκτιμώμενη μείωση των αποδοχών τους κατά 61% (ILO, 2020). Επιπλέον, για τους εργαζόμενους στην άτυπη οικονομία προβλέπεται να αυξηθεί κατακόρυφα η σχετική φτώχεια (που ορίζεται ως το ποσοστό των εργαζομένων με μηνιαίες αποδοχές που πέφτουν κάτω από το 50% των μέσων αποδοχών του πληθυσμού), κατά σχεδόν 36 ποσοστιαίες μονάδες (ILO, 2020).

Υπάρχουν δύο βασικοί λόγοι για τους οποίους ένα τόσο υψηλό ποσοστό άτυπων εργαζομένων επηρεάζεται από τα μέτρα καραντίνας. Ο πρώτος λόγος είναι κλαδικός: οι τομείς της άτυπης οικονομίας, όπου απασχολείται ένα μεγάλο ποσοστό εργαζομένων, πλήττονται περισσότερο. Για παράδειγμα, οι τομείς που επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό (τομείς σε κίνδυνο), είναι ο τομέας του χονδρικού/λιανικού εμπορίου, ο μεταποιητικός τομέας κ.α. Ο δεύτερος λόγος έχει να κάνει με το μέγεθος των οικονομικών μονάδων. Η πλειοψηφία των εργαζομένων που κινδυνεύουν στην άτυπη οικονομία, είναι είτε αυτοαπασχολούμενοι είτε εργάζονται σε μικρές επιχειρήσεις με λιγότερους από 10 εργαζομένους, οι οποίες είναι πιο ευάλωτες σε κραδασμούς.

Ακόμα μια μερίδα του πληθυσμού παγκοσμίως, που κινδυνεύει να αντιμετωπίσει τις μακροχρόνιες επιπτώσεις της κρίσης λόγω του Covid-19, είναι οι νέοι. Τα νέα άτομα κινδυνεύουν να είναι μεταξύ των μεγάλων χαμένων της τρέχουσας κρίσης. Οι απόφοιτοι των τελευταίων δυο ετών, που μερικές φορές αναφέρονται χαρακτηριστικά και ως «Class of Corona», εγκαταλείπουν τα σχολεία και τα πανεπιστήμια λόγω των μικρών πιθανοτήτων να βρουν εργασία βραχυπρόθεσμα. Εν τω μεταξύ, πολλοί από τους μεγαλύτερους συνομηλίκους τους, βιώνουν μια δεύτερη βαριά οικονομική κρίση στη σύντομη καριέρα τους, μετά την οικονομική κρίση του 2009 (Gentilini, 2020). Η αρχική εμπειρία των νέων στην αγορά εργασίας, έχει βαθιά επιρροή στη μετέπειτα εργασιακή τους ζωή και μια κρίση μπορεί να έχει μακροχρόνιες αρνητικές συνέπειες, όσον αφορά τις μελλοντικές ευκαιρίες απασχόλησης. Η παρούσα κρίση, όχι μόνο διέκοψε την πορεία ανάπτυξης των δεξιοτήτων τους, αλλά επιπλέον θα πρέπει να επωμιστούν το βάρος της χρηματοδότησης των υψηλών επιπέδων χρέους των κυβερνήσεων, για τη λήψη μέτρων περιορισμού των αρνητικών οικονομικών συνεπειών της κρίσης.

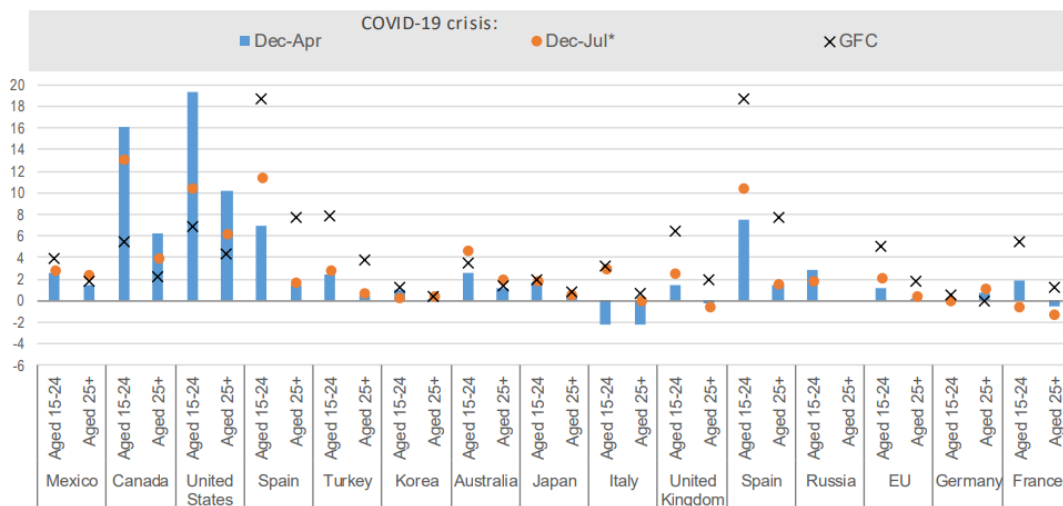
Το εισόδημα από την απασχόληση μεταξύ των νέων μειώθηκε σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Οι μεγαλύτερες μειώσεις παρατηρήθηκαν στο Λουξεμβούργο, τη Σλοβενία, τη Λιθουανία, τη Βουλγαρία, την Πορτογαλία και την Τσεχία (πάνω από -10 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ οι χαμηλότερες μειώσεις καταγράφηκαν στην Αυστρία, την Ολλανδία και τη Γερμανία (κάτω από -3% για την κάθε μια) (ec.europa.eu).

Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι νέοι άνθρωποι έχουν επηρεαστεί δυσανάλογα από την κρίση του COVID-19. Τείνουν να κατέχουν θέσεις εργασίας που είναι πιο επισφαλείς και υπερεκπροσωπούνται μεταξύ των εργαζομένων σε βιομηχανίες που έχουν πληγεί σοβαρά, όπως η στέγαση και οι υπηρεσίες τροφίμων. Το διάστημα μεταξύ Δεκεμβρίου 2019 και

Απριλίου 2020, οι απώλειες θέσεων εργασίας ήταν πολύ μεγαλύτερες για τους νεότερους από ό,τι για τους ενήλικες ηλικίας 25 ετών και άνω (OECD, 2020). Στην πλειονότητα των χωρών, οι μειώσεις αυτών των θέσεων εργασίας ήταν πολύ μεγαλύτερες από ό,τι κατά τη διάρκεια της Παγκόσμιας Χρηματοπιστωτικής Κρίσης. Η απασχόληση των νέων, τον Ιούλιο του 2020, στις περισσότερες χώρες παρέμεινε πολύ πιο κάτω από το επίπεδο πριν από την κρίση.

Ως αποτέλεσμα του κύματος απώλειας θέσεων εργασίας, το ποσοστό ανεργίας έχει αυξηθεί περισσότερο για τους νεότερους από ό,τι για τους ηλικιωμένους σε πολλές χώρες, όπως φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα 6.

Διάγραμμα 6 Ποσοστό ανεργίας

Πηγή: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4

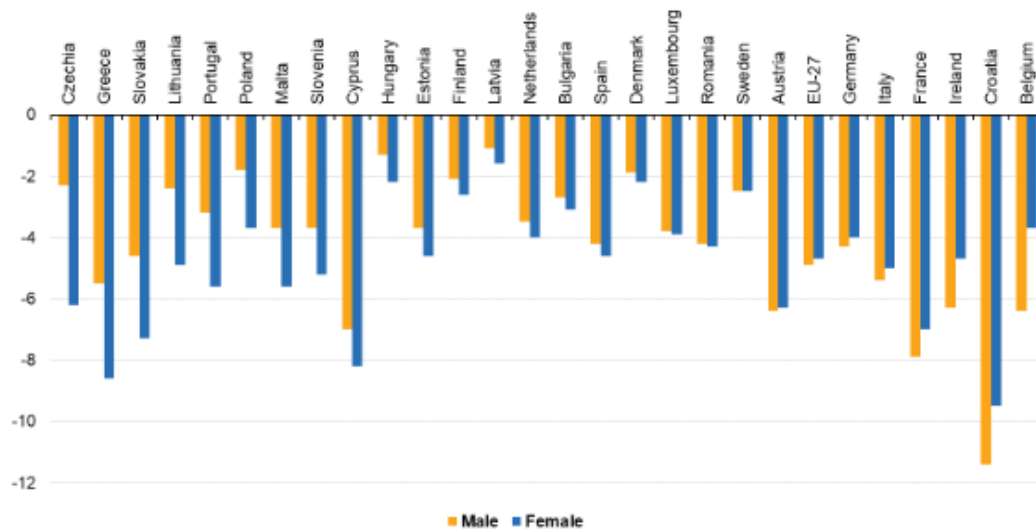
Σημείωση: Για όλες τις χώρες, η περίοδος αιχμής για την κρίση Covid-19 αναφέρεται στο 2019(12)-2020(4) (μήνας σε παρένθεση). Για το GFC, αναφέρεται: Αυστραλία, 2008(2)-2009(7); Καναδάς, 2007(8)-2009(7); Ιταλία, 2008(2)-2009(5); Ιαπωνία, 2008(2)-2009(4); Κορέα, 2007(12)-2009(3); Μεξικό, 2008(5)-2009(5); Τουρκία, 2008(1)-2009(4); το Ηνωμένο Βασίλειο, 2008(1)-2009(7) και Ηνωμένες Πολιτείες, 2007(10)-2009(5). Όλα τα δεδομένα προσαρμόζονται εποχιακά. Για τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι νέοι αναφέρονται σε άτομα ηλικίας 16-24 ετών. Συλλέχθηκαν τα δεδομένα για το Μεξικό για τον Απρίλιο του 2020 και μετά. Πηγή: Υπολογισμοί του ΟΟΣΑ με βάση στοιχεία από εθνικές έρευνες εργατικού δυναμικού.

Μέχρι τον Ιούλιο του 2020,όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το ποσοστό ανεργίας για τους νέους παρέμεινε υψηλό ή είχε αυξηθεί ακόμη περισσότερο σε ορισμένες χώρες (ILO, 2020). Οι νέοι είναι επίσης πιο πιθανό να εργάζονται στην άτυπη οικονομία και επομένως, είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε απώλειες θέσεων εργασίας και εισοδήματος, ως αποτέλεσμα της πανδημίας.

Εκτός από τους νέους, οι γυναίκες έχουν επωμιστεί επίσης ένα δυσανάλογο βάρος του οικονομικού και κοινωνικού κόστους της κρίσης του COVID-19. Οι γυναίκες έχουν υψηλότερες απώλειες εισοδήματος στις μισές περίπου χώρες της ΕΕ, με τις μεγαλύτερες διαφορές στην Τσεχία, την Ελλάδα, τη Σλοβακία, τη Λιθουανία και την Πορτογαλία. Στο ακόλουθο σχήμα 7, φαίνεται το ποσοστό απώλειας εισοδήματος από την απασχόληση ανά φύλο.

Διάγραμμα 7 Ποσοστό απώλειας εισοδήματος από την απασχόληση ανά φύλο

Percentage employment income loss by gender, EU-27, %
(ascending order by gender gap in total income loss)

Source: Eurostat

eurostat

Πηγή:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Impact_of_COVID-19_on_employment_income_-_advanced_estimates#cite_note-4

Οι γυναίκες ασχολούνται σε μεγάλο βαθμό με επαγγέλματα «πρώτης γραμμής» στους τομείς της υγείας και της περίθαλψης, έχουν υποφέρει δυσανάλογα από την απώλεια εργασίας και τις μειωμένες ώρες και συχνά αντιμετωπίζουν μεγάλο φόρτο εργασίας στο σπίτι κατά τη

διάρκεια των lockdown και μετά. Έτσι, μεταξύ άλλων η κρίση του COVID-19 κινδυνεύει να διαβρώσει ορισμένα από τα κέρδη στην ισότητα των φύλων που έχουν επιτευχθεί στις αγορές εργασίας στις περισσότερες χώρες τα τελευταία χρόνια.

Οι γυναίκες έχουν διαδραματίσει βασικό ρόλο στον χώρο της υγειονομικής περίθαλψης στην πανδημία, καθώς αποτελούν την πλειονότητα των εργαζομένων στον τομέα της υγείας σε πολλά κράτη (ec.europa.eu). Σε γενικές γραμμές, οι γυναίκες απασχολούνται περισσότερο σε μη ασφαλείς θέσεις εργασίας από τους άνδρες, ως συνέπεια των διαφορών μεταξύ των φύλων στην απασχόληση ανά επάγγελμα και κλάδο. Οι μη ασφαλείς θέσεις εργασίας στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 αφορούν εκείνες τις εργασίες που δεν μπορούν να γίνουν από το σπίτι και περιλαμβάνουν πρόσωπο με πρόσωπο επαφή με πελάτες ή συναδέλφους. Στις χώρες της G20, το ποσοστό των θέσεων εργασίας που δεν είναι ασφαλείς εμπίπτει σε ένα εύρος μεταξύ 45% και 55% του συνόλου των θέσεων εργασίας (Basso et al., 2020).

Αυτές οι εκτιμήσεις όχι μόνο ότι οι γυναίκες είναι πιο εκτεθειμένες σε επισφαλείς θέσεις εργασίας από ότι οι άνδρες, αλλά είναι επίσης πιο ευάλωτες στην απώλεια θέσεων εργασίας, καθώς υπερεκπροσωπούνται σε τομείς όπου έχει σημειωθεί η μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης, όπως το λιανικό εμπόριο, οι υπηρεσίες διαμονής και τροφίμων, οι τέχνες και ψυχαγωγία και άλλες προσωπικές υπηρεσίες. Το 2019, αυτοί οι τομείς αντιπροσώπευαν το υψηλότερο ποσοστό της συνολικής απασχόλησης για τις γυναίκες από ό,τι για τους άνδρες σε πολλά κράτη. Ο κίνδυνος απώλειας εργασίας είναι ιδιαίτερα υψηλός στην Αργεντινή, τη Βραζιλία και το Μεξικό, όπου αυτοί οι τομείς αντιπροσωπεύουν το 45% ή και περισσότερο της συνολικής απασχόλησης των γυναικών (ILO, 2020).

Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι συνέπειες της απώλειας εργασίας είναι ιδιαίτερα σοβαρές για τους εργαζόμενους στην άτυπη οικονομία. Μεταξύ αυτών των εργαζομένων, οι γυναίκες που απασχολούνται στους τομείς που κινδυνεύουν πιο πολύ κατά την έναρξη της κρίσης είναι περισσότερες (42%) από τους άνδρες (32%) (OECD, 2020).

Συνολικά, η τρέχουσα κρίση λόγω του Covid-19 έχει προκαλέσει σοκ στην αγορά εργασίας, με μεγάλο αντίκτυπο στις αποδοχές του ενεργού πληθυσμού, τόσο λόγω του αυξημένου αριθμού θέσεων εργασίας που χάνονται όσο και της απότομης μείωσης των ωρών εργασίας. Η εκτιμώμενη απώλεια εισοδήματος για τους εργαζόμενους στην ΕΕ, φτάνει περίπου -5 % των συνολικών αποδοχών τους. Η απώλεια αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους απασχολούμενους που έλειπαν αναγκαστικά από την εργασία τους ή εργάζονταν με μειωμένο ωράριο. Το συνολικό αποτέλεσμα σε επίπεδο χώρας, είναι πιθανό να εξαρτηθεί από την

τομεακή δομή εντός της χώρας. Οι χώρες που βασίζονται περισσότερο στον τουρισμό φαίνεται να έχουν τη μεγαλύτερη μείωση εισοδήματος. Ειδικότερα, ο κλάδος που πλήττεται περισσότερο είναι τα τρόφιμα και η διαμονή, με απώλειες σχεδόν 20% (ec.europa.eu). Η απώλεια εισοδήματος λόγω της ανεργίας φαίνεται να συγκεντρώνεται σε λίγες ευάλωτες υποομάδες, όπως οι νέοι, οι γυναίκες και οι προσωρινά εργαζόμενοι.

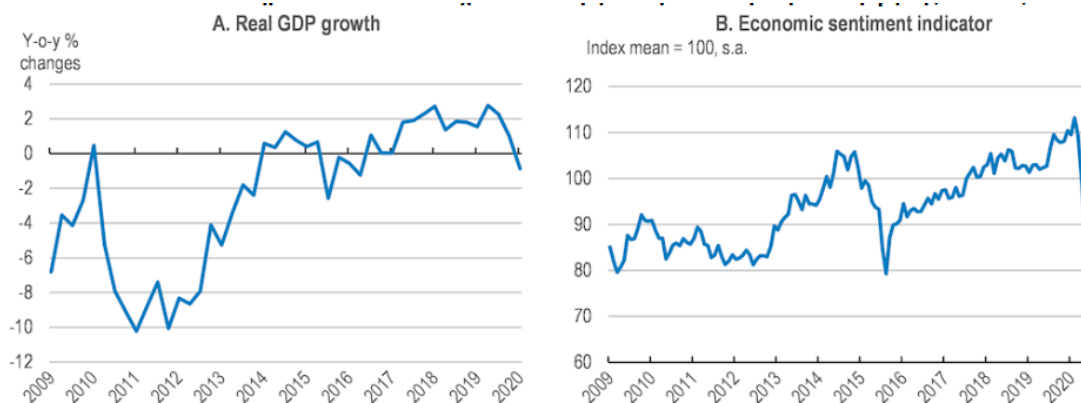
Κεφάλαιο 3. Επιπτώσεις του Covid-19 στο εισόδημα φυσικών προσώπων και νομικών οντοτήτων στην Ελλάδα

3.1. Εισαγωγή

Η πανδημία του COVID-19 δεν έχει επηρεάσει τόσο την υγεία του πληθυσμού της Ελλάδας όσο σε άλλες χώρες, καθώς τα ποσοστά μόλυνσης έχουν παραμείνει χαμηλά σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Η καλή υγεία των Ελλήνων και η καλή ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής συμβάλλουν στην ευημερία του ευρώ (www.oecd-ilibrary.org). Ωστόσο, οι Έλληνες ανταποκρίνονται πιο δύσκολα από πολλούς άλλους πολίτες του ΟΟΣΑ σε διάφορους δείκτες ευημερίας και ισότητας.

Μέχρι την έναρξη της πανδημίας COVID-19, στην Ελλάδα οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, η βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα και η δημοσιονομική αξιοπιστία συνέβαλαν στην αύξηση της δραστηριότητας και των εισοδημάτων, ενώ η εμπιστοσύνη αυξανόταν, όπως φαίνεται στο ακόλουθο Σχήμα 8, φτάνοντας τα υψηλότερα επίπεδα μετά από την μεγάλη οικονομική κρίση.

Διάγραμμα 8 Δραστηριότητες και εισοδήματα

Πηγή βάση δεδομένων *Economic Outlook* του ΟΟΣΑ και Eurostat

Η πανδημία του COVID-19 έχει καθυστερήσει την οικονομική ανάκαμψη της Ελλάδας

Η δημιουργία θέσεων εργασίας μείωσε την ανεργία και ενίσχυε την κατανάλωση και, μαζί με το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και τα προγράμματα στήριξης της οικογένειας, συνέβαλε στη μείωση της φτώχειας. Αναβαθμίστηκε η πιστοληπτική ικανότητα και οι προοπτικές της Ελλάδας και η χώρα επέστρεψε με επιτυχία στη διεθνή αγορά ομολόγων. Στις

αρχές του 2020, οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων έφθασαν στο χαμηλότερο επίπεδο από την υιοθέτηση του ευρώ (www.oecd-ilibrary.org).

Όμως, το εξωτερικό σοκ που προκλήθηκε από την παγκόσμια πανδημία COVID-19, αναστέλλει την ανάκαμψη της Ελλάδας. Τα μέτρα περιορισμού έκλεισαν προσωρινά μεγάλο μέρος της παραγωγικής και εμπορικής δραστηριότητας, ενώ οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί και η αβεβαιότητα έχουν υπονομεύσει τον τουρισμό. Αυτό οδήγησε σε μεγάλες μειώσεις των εξαγωγών και απώλεια εισοδημάτων, και χαλαρώνει τα κέρδη της απασχόλησης των τελευταίων ετών. Η αποτελεσματική απάντηση της κυβέρνησης στην υγειονομική κρίση και τα μέτρα οικονομικής στήριξης εν μέρει αμβλύνουν το σοκ, στηρίζουν τις επιχειρήσεις και τα εισοδήματα. Ωστόσο, η έκτακτη πτώση του ονομαστικού ΑΕΠ, μαζί με μέτρα δημοσιονομικής στήριξης και χαμηλότερα έσοδα, θα μετατοπίσει τον προϋπολογισμό από ένα σημαντικό πρωτογενές πλεόνασμα σε έλλειμμα και θα αυξήσει τον ήδη υψηλό δείκτη δημόσιου χρέους ευρώ (www.oecd-ilibrary.org).

Το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 έρχεται την ώρα που η Ελλάδα συνεχίζει να επουλώνει τις οικονομικές και κοινωνικές ουλές, που άφησε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Ακριβώς πριν από το σοκ του COVID-19, το πραγματικό ΑΕΠ ήταν περισσότερο από 20% κάτω από το ανώτατο όριο πριν από την κρίση. Τα μοντέλα του ΟΟΣΑ υποδηλώνουν ότι οι μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης παραμένουν μέτριες, κυρίως λόγω των δημογραφικών τάσεων και της χαμηλής αύξησης της παραγωγικότητας. Ο δυναμισμός των επιχειρήσεων είναι αδύναμος και οι μικρές και χαμηλής παραγωγικότητας επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν πολύ μεγαλύτερο μερίδιο απασχόλησης και παραγωγής από ό,τι σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ.

Η οικονομική δραστηριότητα, αν και σταδιακά μετατοπίζεται προς εμπορεύσιμους τομείς, εξακολουθεί να συγκεντρώνεται σε παραδοσιακούς τομείς και τομείς χαμηλής καινοτομίας. Πριν από την πανδημία COVID-19, η υγεία των τραπεζών είχε βελτιωθεί, αλλά το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων των τραπεζών εξακολουθούσε να είναι μεγάλο και αποτελούσε πηγή τρωτών σημείων για τις επενδύσεις και την ανάκαμψη. Το ποσοστό απασχόλησης, αν και αυξάνεται, παρέμεινε ένα από τα χαμηλότερα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Η έλλειψη ευκαιριών έχει ωθήσει πολλούς νέους (συχνά υψηλού μορφωτικού επιπέδου) να μεταναστεύσουν, μειώνοντας το δυναμικό επιχειρηματικότητας και καινοτομίας της χώρας (www.oecd-ilibrary.org).

Στον Πίνακα 2 που ακολουθεί, φαίνονται συγκριτικά οι βασικοί δείκτες με την κατάσταση της Ελλάδας το 2009, την εποχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, και το 2019, πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας 2 Βασικοί δείκτες στην Ελλάδα το 2009, και το 2019, πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19

<p>ΑΕΠ</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>175,2 € δισ.</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>183,6 € δισ.</p>	<p>Ανεργία</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>27,5%</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>17,3%</p>
<p>Δείκτης Οικονομικού Κλίματος¹</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>79,3 μονάδες</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>110,4 μονάδες</p>	<p>Απόδοση 10ετούς Ελληνικού Ομολόγου</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>29,2%</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>1,1%</p>
<p>Εξαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>20% του ΑΕΠ</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>38,1% του ΑΕΠ</p>	<p>Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>49,1% του συνόλου δανείων</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>40,1% του συνόλου δανείων</p>
<p>Δημοσιονομικό Έλλειμμα (-) / Πλεόνασμα (+)</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>-15,1% του ΑΕΠ</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>1,5% του ΑΕΠ</p>	<p>Δείκτης Υποδομών²</p> <hr/> <p>Οικονομική κρίση</p> <p>49 μονάδες</p> <p>Πριν την πανδημία</p> <p>78 μονάδες</p>

¹ Τιμές άνω του 100 σημαίνουν ότι η χώρα βρίσκεται άνω του μακροχρόνιου μέσου όρου της, ενώ τιμές κάτω του 100 το αντίστροφο

² Quality of Infrastructure Index

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

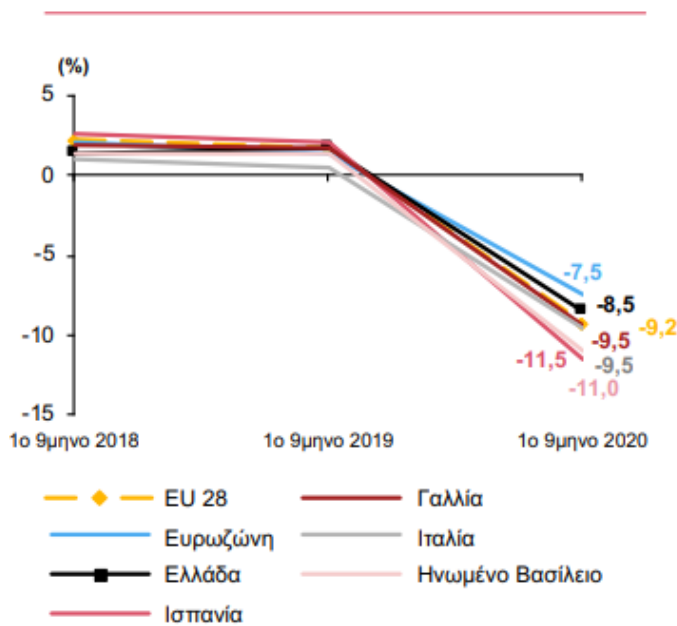
Η κρίση του COVID-19 επιτείνει την ανάγκη για την Ελλάδα να αναλάβει φιλόδοξες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, για να συνεχίσει και να τονώσει εκ νέου την ανάκαμψη της χώρας, να αυξήσει την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία και να διασφαλίσει ότι οι σημερινές

και οι μελλοντικές γενιές θα απολαμβάνουν ένα περιβάλλον υψηλής ποιότητας. Λόγω των χαρακτηριστικών του ελληνικού οικονομικού μοντέλου, υπήρχε από την αρχή αβεβαιότητα για τον τρόπο που θα μπορούσε η νέα αυτή κρίση να διαχειριστεί. Το γεγονός ότι η Ελλάδα εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τον τουριστικό τομέα και αυτόν της εστίασης, έθεσε εξαρχής την χώρα σε ευάλωτη θέση με το ξέσπασμα της πανδημίας, καθώς οι συγκεκριμένοι τομείς επηρεάστηκαν με δραστικό και άμεσο τρόπο. Παρά τις προσπάθειες της προηγούμενης δεκαετίας, μετά από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2009, να αποκατασταθεί η οικονομία της χώρας, οι δομικές της παθογένειες εξακολουθούν να υφίστανται, καθιστώντας αδύναμο το οικονομικό της μοντέλο. Στη δημιουργία αρνητικών προσδοκιών για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική οικονομία, συμβάλλει και το γεγονός πως οι εγχώριες επιχειρήσεις, λόγω του μικρού τους μεγέθους, αναγκάζονται να εγκλωβιστούν σε μια εσωστρεφή κατάσταση με περιορισμένη παραγωγικότητα (www.pwc.com).

Ωστόσο, παρόλη την απαισιοδοξία που κυριαρχούσε όταν η πανδημία ξέσπασε και στην Ελλάδα, η χώρα αντέδρασε γρήγορα προκειμένου να αντιμετωπίσει αρχικά την υγειονομική κρίση. Έτσι, ψηφιοποιήθηκαν βασικοί λειτουργικοί τομείς της δημόσιας διοίκησης, εκσυγχρονίζοντάς την και αυξάνοντας την αποτελεσματικότητά της. Ειδικότερα, τέθηκαν σε εφαρμογή περίπου 500 ηλεκτρονικές υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης, δημιουργήθηκαν πλατφόρμες εκπαίδευσης και εργασίας εξ αποστάσεως κ.α. Συγχρόνως, πολλές επιχειρήσεις προσπάθησαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, καλύπτοντας το προηγούμενο ψηφιακό τους έλλειμμα και εφαρμόζοντας διάφορες ψηφιακές λύσεις, όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο και η τηλε-εργασία.

Σε επίπεδο ενιαμίνου, η οικονομία της Ελλάδας υπέστη μικρότερη συρρίκνωση συγκριτικά με την οικονομία της Ευρωζώνης (8,5% έναντι 9,2%), ενώ τους πρώτους εννέα μήνες του 2020, σημειώθηκε βαθύτερη ύφεση σε ισχυρές οικονομίες άλλων ευρωπαϊκών χωρών, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο Σχήμα 9.

Διάγραμμα 9 Μεταβολή ΑΕΠ 1^ο ενιαμήνου σε ετήσια βάση

Πηγή Eurostat

Το γεγονός πως η Ελλάδα, πριν από την πανδημία ακολουθούσε ήδη μια θετική πορεία, όπως και ότι αφού η πανδημία ξέσπασε η πορεία της οικονομίας της χώρας ήταν αρκετά πιο καλή συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρώπης, σε συνάρτηση με το ότι κατάφερε να ενισχύσει σημαντικούς τομείς της και να σημειώσει πρόοδο στις αντίξοες αυτές συνθήκες, οδήγησε στην ισχυροποίηση της θέσης και της εικόνας της σε διεθνές επίπεδο, όπως φαίνεται στην κατάταξη του (IMD) της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των οικονομιών που αποτυπώνεται στο Σχήμα 10 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 10 Διεθνής κατάταξη του IMD

Πηγή: www.pwc.com

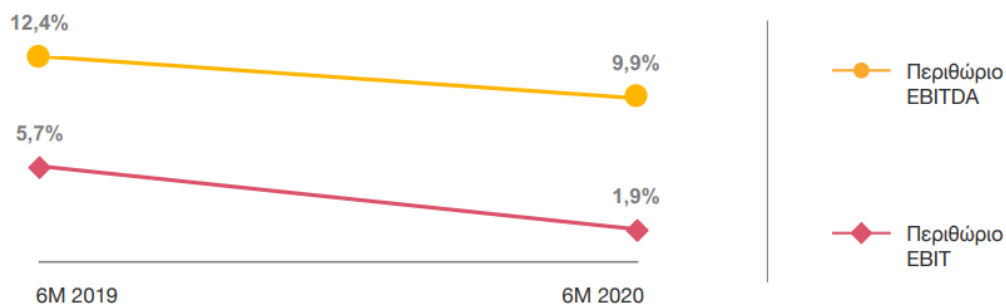
3.2. Επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική οικονομία

Τους πρώτους μήνες του 2020, είχε επιβληθεί γενικό lockdown και επικρατούσε έντονη αβεβαιότητα. Ως εκ τούτου, η ζήτηση για καταναλωτικά αγαθά μειώθηκε σημαντικά, επιφέροντας τις ανάλογες χρηματοοικονομικές συνέπειες. Το σύνολο των επιχειρήσεων διατήρησαν μια επιφυλακτική στάση, αποφεύγοντας τις νέες επενδύσεις.

Πιο συγκεκριμένα, στις αρχές του 2020 παρατηρήθηκε μείωση των εσόδων κατά 21,4%. Καθώς η οικονομική δραστηριότητα περιορίστηκε, οι επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα. Επίσης, το κράτος τους παρείχε μια μορφή στήριξης, με διάφορα μέτρα ενίσχυσης των επιχειρήσεων. Ωστόσο, ήταν αναπόφευκτο να μειωθεί η κερδοφορία. Έτσι, τους πρώτους έξι μήνες του 2020, τα κέρδη μίας επιχείρησης πριν αφαιρεθούν τόκοι, φόροι και απόσβεση (Earnings Before Interest, Tax, Depreciation, and Amortization - EBITDA) μειώθηκαν κατά 37,2%, ενώ τα κέρδη μίας επιχείρησης πριν αφαιρεθούν τόκοι και φόροι (Earnings before interest and taxes - EBIT) είχαν κατακόρυφη σχεδόν πτώση κατά 74,1% (www.pwc.com). Στα παρακάτω Σχήματα 11, φαίνεται η πτώση

των περιθωρίων EBITDA και EBIT, όπως και η πτώση των αποδόσεων των ιδίων κεφαλαίων (ROE) και των απασχολούμενων κεφαλαίων (ROCE) (Διάγραμμα 12).

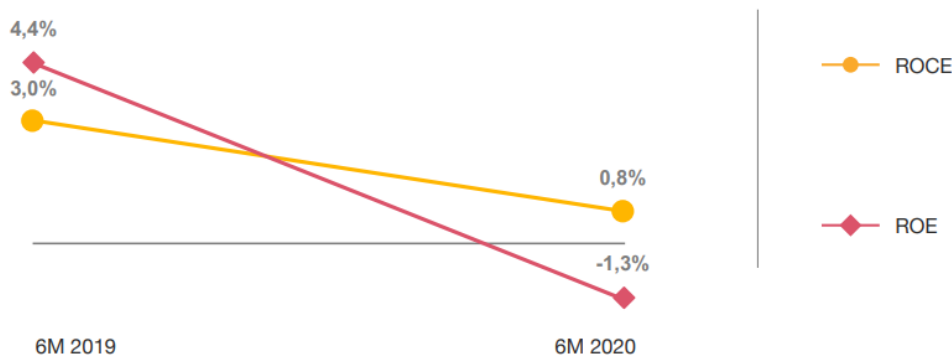
Διάγραμμα 11 Περιθώριο EBITDA και EBIT

Πηγή

www.pwc.com

Διάγραμμα 12 ROCE και ROE

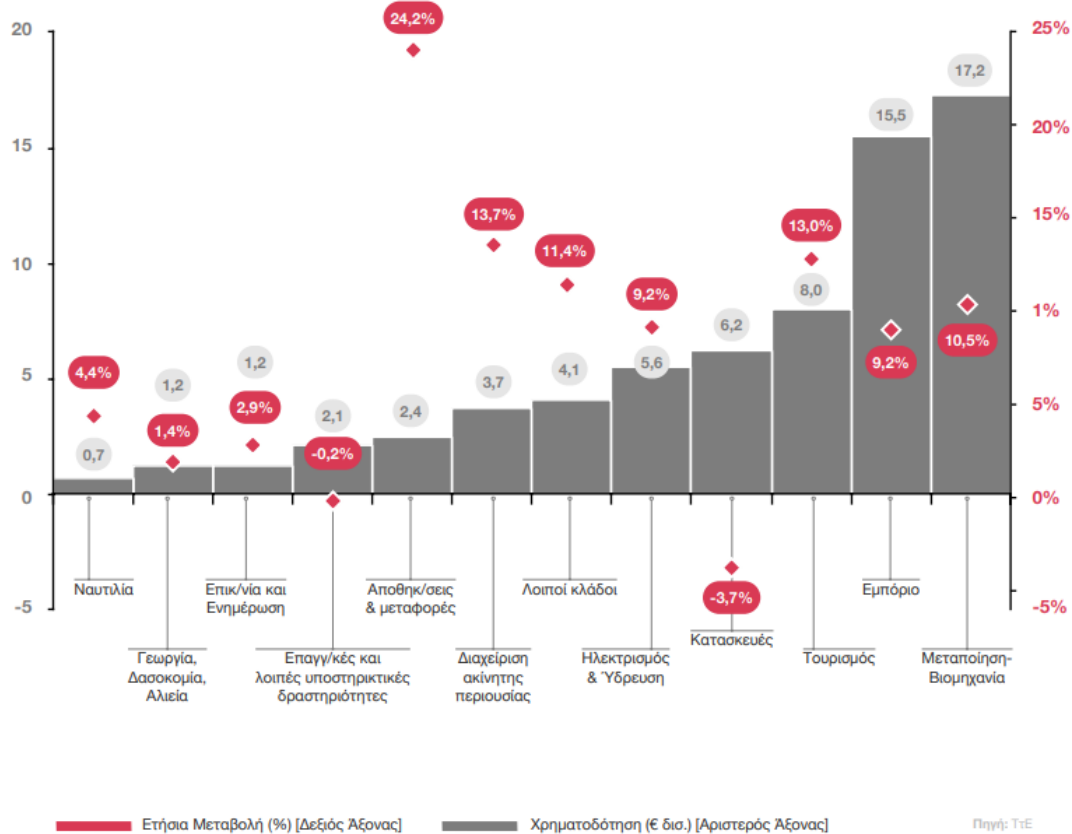
Πηγή

www.pwc.com

Εξαιτίας του κλίματος αβεβαιότητας και της περιορισμένης καταναλωτικής ζήτησης, σχεδόν σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας παρατηρήθηκε μια τάση αύξησης του δανεισμού. Το γεγονός αυτό, επιβεβαιώνουν τα δεδομένα της Τράπεζας της Ελλάδας για την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ανά κλάδο το 2020, όπως αποτυπώνονται στο ακόλουθο Σχήμα 13.

Διάγραμμα 13 Χρηματοδότηση επιχειρήσεων ανά κλάδο

Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων Ανά κλάδο, Οκτώβριος 2020

Πηγή www.pwc.com

Όπως φαίνεται, τον Οκτώβριο του 2020, οι κλάδοι που χρηματοδοτήθηκαν περισσότερο ήταν το εμπόριο, η μεταποίηση – βιομηχανία και ο τουρισμός, οι τομείς δηλαδή που δέχθηκαν τη μεγαλύτερη επιρροή της πανδημίας καθώς στις επιχειρήσεις αυτών των κλάδων επιβλήθηκαν τα περισσότερα περιοριστικά μέτρα, αναστέλλοντας πολλές από αυτές τη λειτουργία τους. Στο Σχήμα 14 που ακολουθεί, παρουσιάζεται ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων που επλήγησαν άμεσα από τον COVID-19.

Διάγραμμα 14 Κλάδοι που επλήγησαν από τον covid-19

(έσοδα σε δις.)	Έσοδα FY2019ε	% Του κλάδου
Χονδρικό εμπόριο	42,0	65%
Μεταποίηση	39,6	70%
Λιανικό εμπόριο	23,6	54%
Ενέργεια	7,4	37%
Μεταφορά και αποθήκευση	14,7	100%
Υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης	13,0	100%
Ενημέρωση και επικοινωνία	4,9	47%
Λοιποί κλάδοι (< 10 δις)	54,0	85%
Κλάδοι που πλήττονται	199,1	69%

Πηγή:https://www.grant-thornton.gr/globalassets/_markets_/grc/media/pdfs/covid-19-impact_final.pdf

3.3. Επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στις ατομικές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ελλάδας

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν το 99,74% των ελληνικών επιχειρήσεων, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ (ypergasias.gov.gr). Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων αυτών, δραστηριοποιείται στον τομέα του λιανικού εμπορίου (17,4%), της εστίασης (12,64%), του χονδρικού εμπορίου (9,6%), απασχολώντας αντίστοιχα το 13,39%, το 10,87% και το 9,83% των εργαζομένων. Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι ροές της μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα για τα έτη 2019 και 2020, βάσει του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ (ypergasias.gov.gr).

Διάγραμμα 15 Ροές της μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα για τα έτη 2019 και 2020

	Ισοζύγιο	Προσλήψεις	Προσλήψεις πλήρους απασχόλησης	Προσλήψεις μερικής απασχόλησης	Προσλήψεις εκ περιτροπής απασχόλησης
Μάρτιος 2019	43.373	202.157	92.740	82.170	27.247
Μάρτιος 2020	-41.903	103.002	57.732	37.883	7.387
Απρίλιος 2019	110.895	282.181	158.013	97.237	26.931
Απρίλιος 2020	7.205	48.555	32.445	14.147	1.963
Μάιος 2019	105.284	323.524	161.247	126.811	35.466
Μάιος 2020	32.975	99.257	55.044	36.631	7.582
Ιούνιος 2019	31.407	289.489	125.618	128.317	35.554
Ιούνιος 2020	37.568	238.353	118.786	96.934	22.633

Δεδομένου ότι οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν ανέκαθεν ποικίλες προκλήσεις, η κατάσταση επιδεινώθηκε σημαντικά με το ξέσπασμα της πανδημίας, προκαλώντας μεγαλύτερη αβεβαιότητα για τη βιωσιμότητά τους. Αναφέρεται χαρακτηριστικά πως σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες η θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας υπήρξε ιδιαίτερα δυσχερής. Συγκεκριμένα, στο Ηνωμένο Βασίλειο ανέστειλε τη λειτουργία του το 41% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ στην Ιταλία επηρεάστηκε αρνητικά το 70% (Juergensen, Guimón & Narula, 2020).

Σε γενικές γραμμές, οι κυριότερες προκλήσεις με τις οποίες βρέθηκαν αντιμέτωπες οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις λόγω της πανδημίας είναι ότι περιορίστηκε σημαντικά η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών, μειώθηκαν οι ώρες εργασίας, παρουσιάστηκε έλλειψη πρώτων υλών και δυσκολίες στις ταμειακές ροές. Επίσης, μειώθηκε η ικανότητα καινοτομίας τους, στοιχείο σημαντικό της ανταγωνιστικότητάς τους. Επιπλέον, το γεγονός πως η δομή τους είναι κυρίως ιδιοκτησιακή και το μέγεθός τους μικρό, τις καθιστά πιο ευάλωτες στους εξωτερικούς κλυδωνισμούς, σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις και οργανισμούς (Silverman, Burgos, Rodriguez, Afzal, Kalishman, Callipari et. al., 2020). Από την άλλη, τα παραπάνω στοιχεία τους προσδίδουν ευελιξία και προσαρμοστικότητα στα νέα δεδομένα. Ωστόσο, συνολικά οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες είναι λιγότερο ανθεκτικές και χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να μπορέσουν να ανακάμψουν.

Αναφορικά με τις ελληνικές επιχειρήσεις, η έκθεση του Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ και τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, αναφέρουν ότι τον Μάρτιο του 2020 το 14,6% (205.984 από τις 1.415.370 συνολικά) αναγκάστηκε να αναστείλει τη λειτουργία του εξαιτίας της πανδημίας Covid-19 και τον Νοέμβριο του 2020, εξακολουθούσαν να είναι σε αναστολή οι 185.355 επιχειρήσεις (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2021). Καθώς ο τομέας του λιανικού και του χονδρικού εμπορίου, των τροφίμων και των υπηρεσιών διαμονής καλύπτει ένα μεγάλο τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας της Ελλάδας, η αναστολή των επιχειρήσεων στους τομείς αυτούς επηρέασε το 45,5% της απασχόλησης.

Στο Σχήμα 16 που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι ελληνικές επιχειρήσεις που τέθηκαν σε αναστολή το 2020, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Διάγραμμα 16 Ελληνικές επιχειρήσεις που τέθηκαν σε αναστολή το 2020

NACE (Αναθ.2)	Περιγραφή Κλάδου Οικονομικής Δραστηριότητας	ΜΑΡΤΙΟΣ 2020	ΝΟΕΜ- ΒΡΙΟΣ 2020	Διαφορά
47	Λιανικό εμπόριο κλπ	59.838	62.783	2.945
55	Καταλύματα	25.591	*	
56	Εστίαση	66.681	67.293	612
59	Παραγωγή κινημ. ταινιών κλπ	180	183	3
71	Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες κλπ	250	229	-21
77	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	1.326		
79	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων κλπ	*	41	
82	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου κλπ	882		
N	Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες	2.208	2.766	558
85	Εκπαίδευση	18.222	16.651	-1.571
86	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	*	737	
88	Δρασ/τες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	1.311	1.082	-229
90	Δημιουργικές δρασ/τες, τέχνες και διασκέδαση	2.022		
91	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών κλπ	490		
92	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	3.546		
93	Αθλητικές δραστηριότητες κλπ	6.918		
P	Τέχνες, Διασκέδαση και Ψυχαγωγία	12.976	14.821	1.845
94	Δραστηριότητες οργανώσεων	2.010		
96	Άλλες δρασ/τες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	16.717		
Σ	Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών	18.727	18.810	83
	Σύνολο	205.984	185.355	

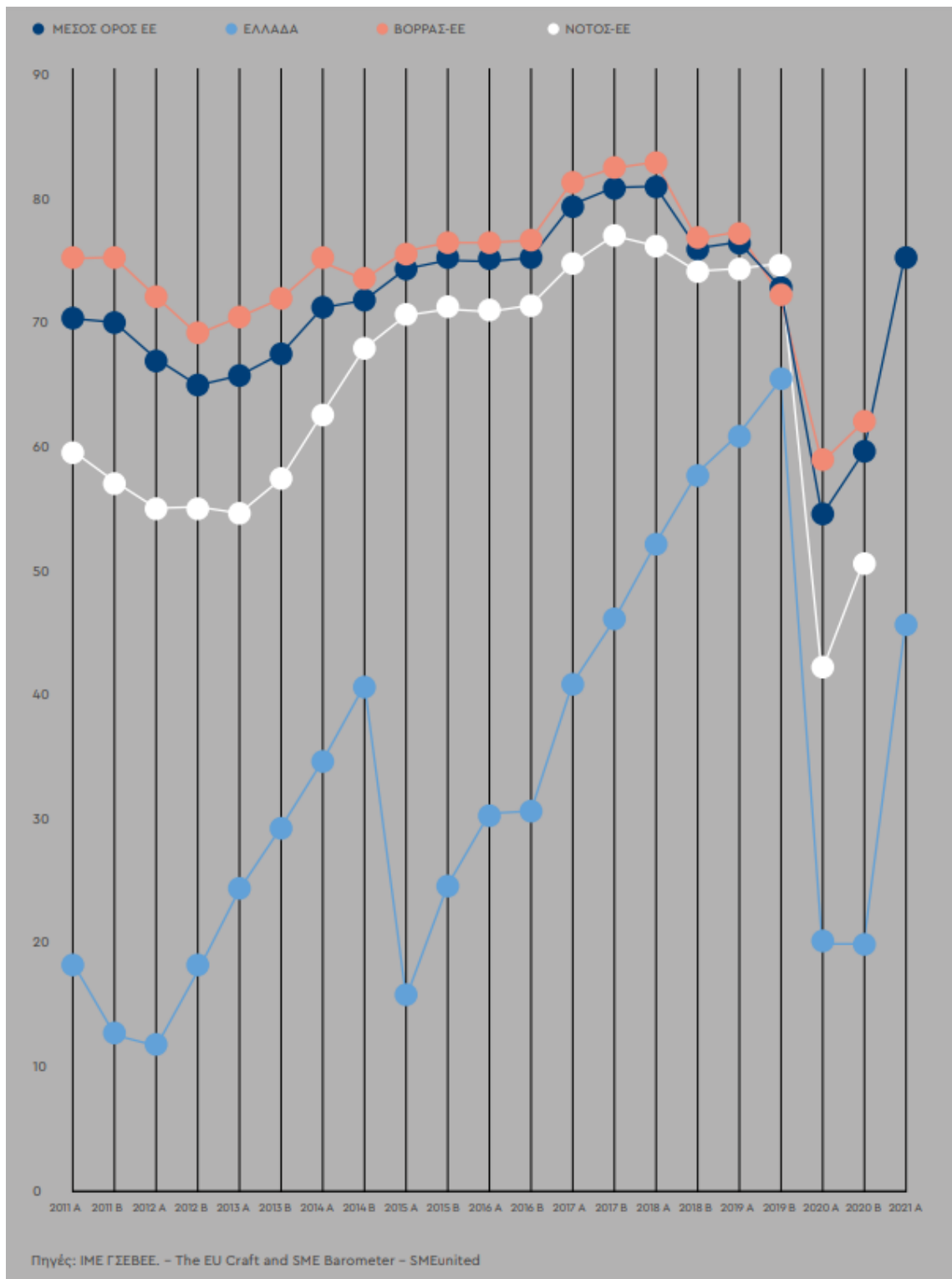
Πηγή: Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2021.

Όσον αφορά τον δείκτη οικονομικού κλίματος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, το 2020 σημείωσε μεγαλύτερη υποχώρηση, συγκριτικά με τον μέσο όρο της Ευρώπης. Η ύφεση που εκδηλώθηκε στην ελληνική οικονομία το α' εξάμηνο του 2020, λόγω του σοκ της πανδημίας, ήταν απότομη και βαθιά, σταματώντας την σταθερή πορεία βελτίωσης που σημειωνόταν έως τότε. Τα περιοριστικά μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση της χώρας για τον περιορισμό του κορονοϊού, είχαν μεγάλες επιπτώσεις στην κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα. Για να υποστηριχθούν οι επιχειρήσεις και γενικότερα, η απασχόληση, υιοθετήθηκαν σχετικά μέτρα, ώστε να περιοριστούν οι συνέπειες της κρίσης στην οικονομία. Το α' εξάμηνο του 2020, ο δείκτης οικονομικού κλίματος είχε επιδεινωθεί τόσο πολύ, όπως την εποχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (2012-2013).

Στο Γράφημα που ακολουθεί, φαίνεται ότι ο δείκτης οικονομικού κλίματος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της Ελλάδας προσεγγίζει, μετά από δέκα χρόνια, τον μέσο όρο της

Ευρώπης το 2019. Αλλά η κρίση στην οικονομία που εκδηλώθηκε ως επακόλουθο της πανδημίας, οδήγησε στην πτώση του, κατά 46 μονάδες μέσα σε έξι μήνες. Το στοιχείο αυτό αποδεικνύει πόσο μεγάλο ήταν το σοκ της πανδημίας στην οικονομία. Κάτι ανάλογο συνέβη και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ευρώπης, καθώς ο δείκτης οικονομικού κλίματος έπεσε κατά 18,8 μονάδες (Διάγραμμα 17) (www.gsevee.gr).

Διάγραμμα 17 Δείκτης οικονομικού κλίματος μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Πηγή: www.gsevee.gr

Στο β' εξάμηνο του 2020, η οικονομία της Ελλάδας βρίσκεται σε φάση επανεκκίνησης, που ακολουθείται από το δεύτερο κύμα της πανδημίας Covid-19, οπότε και υιοθετούνται νέα πιο αυστηρά μέτρα για τον περιορισμό της και παράλληλα επεκτείνονται τα υποστηρικτικά μέτρα για τις επιχειρήσεις και την απασχόληση εν γένει. Στο σημείο αυτό, επισημαίνεται πως στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών η ύφεση παρουσίασε σημαντικό περιορισμό κατά το γ' τρίμηνο του 2020, ενώ αντιθέτως στην Ελλάδα αυτό δε συνέβη. Λόγω της μεγάλης εξάρτησης της χώρας από τον τουρισμό, ο περιορισμός της ύφεσης υπήρξε μικρός και ο δείκτης οικονομικού κλίματος το β' εξάμηνο του 2020 παρέμεινε στις 20,1 μονάδες (www.gsevee.gr).

Την περίοδο αυτή, οι ανισότητες ανάμεσα στις επιχειρήσεις έγιναν πιο έντονες, καθώς ο αντίκτυπος της πανδημίας δεν ήταν ίδιος για όλες και σίγουρα ήταν πιο έντονος για τις πιο μικρές επιχειρήσεις. Έτσι, από τη μια αυξήθηκαν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν σε τομείς που δεν είχαν άμεσες επιπτώσεις από την κρίση, όπως για παράδειγμα οι εταιρείες διανομής φαγητού, καφέ κλπ. Όμως, από την άλλη, οι περισσότερες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις επλήγησαν περισσότερο, υποδεικνύοντας την αναποτελεσματικότητα των μέτρων στήριξης στον περιορισμό των επιπτώσεων της πανδημικής κρίσης. Συνολικά, οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις το β' εξάμηνο του 2020 παρουσίασαν σημαντική επιδείνωση, εν αντιθέσει με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές, που την περίοδο αυτή κατάφεραν να περιορίσουν τις απώλειές τους.

Εν ολίγοις, η κατάσταση των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων επηρεάστηκε κυρίως από το διάστημα λειτουργίας τους χωρίς αυστηρά περιοριστικά μέτρα και από τα μέτρα στήριξής τους. Προς το τέλος του 2020, η χώρα μπήκε στο δεύτερο lockdown, μέχρι τις αρχές του 2021. Τα περιοριστικά μέτρα ήταν ιδιαίτερος αυστηρά για ορισμένους κλάδους (π.χ. εστίαση), ενώ τα υποστηρικτικά μέτρα δεν ήταν επαρκή για την κάλυψη των απωλειών τους (www.gsevee.gr). Το διάστημα που ακολούθησε, το α' εξάμηνο του 2021, τα περιοριστικά μέτρα άρχισαν σταδιακά να μετριάζονται για τις περισσότερες οικονομικές δραστηριότητες, μέχρι το ξέσπασμα του τρίτου πανδημικού κύματος και την επαναφορά τους (Φεβρουάριος-Απρίλιος 2021). Παράλληλα, ενισχύθηκαν τα μέτρα στήριξης της οικονομίας. Το οικονομικό κλίμα στις μικρομεσαίες και μικρές επιχειρήσεις, μετά τα εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα του 2020, άρχισε να βελτιώνεται με την επέκταση των μέτρων στήριξης, που κάλυπταν ένα μέρος των απωλειών τους.

Επιχειρώντας μια σύγκριση των επιπτώσεων της κρίσης λόγω πανδημίας στα ΑΕΠ των ευρωπαϊκών κρατών, φαίνεται πως έξι χώρες επηρεάστηκαν περισσότερο: η Ελλάδα, η

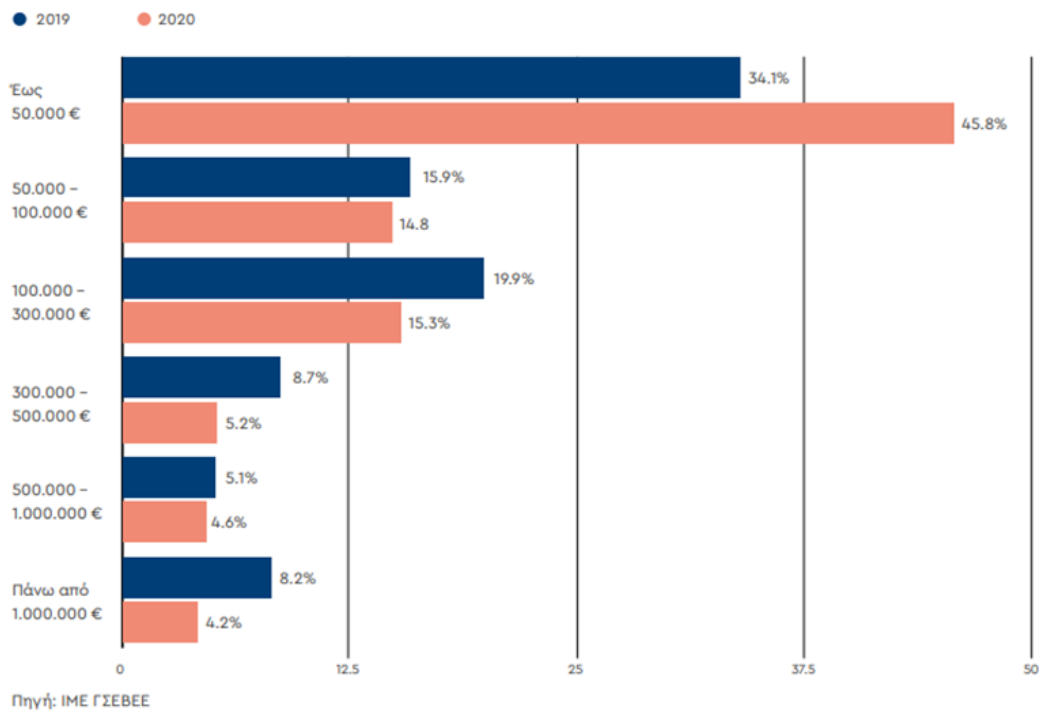
Πορτογαλία, η Κροατία, η Ισπανία, η Ιταλία και η Γαλλία. Στα κράτη αυτά, το 2020 ο δείκτης οικονομικού κλίματος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έπεσε περισσότερο, σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σε αυτό συνέβαλε τόσο η αδυναμία των επιδόσεών τους στο υγειονομικό σκέλος, που οδήγησε στην υιοθέτηση πιο αυστηρών και πιο μακροχρόνιων περιοριστικών μέτρων, όσο και η μεγάλη του εξάρτηση από τον τουρισμό.

Μελετώντας τις επιπτώσεις του Covid-19 στις ατομικές επιχειρήσεις και τους ελεύθερους επαγγελματίες της Ελλάδας, κρίνεται σκόπιμη η εξέταση των μεταβολών του ετήσιου κύκλου εργασιών τους. Σχεδόν οι μισές (45,8%) ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, είχαν ετήσιο κύκλο εργασιών κάτω από 50.000€ το 2020. Παράλληλα, σημειώθηκε διπλασιασμός των επιχειρήσεων που κατέγραψαν ζημιές και υποδιπλασιασμός εκείνων που κατέγραψαν κέρδη. Με τη σύγκριση των σχετικών μεγεθών για τα έτη 2019 και 2020, φαίνεται πως οι σοβαρότερες επιπτώσεις της κρίσης αποτυπώνονται στις μεταβολές του κύκλου εργασιών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, όπου μειώθηκε απότομα και σε βάθος, επηρεάζοντας αναλόγως και την κερδοφορία τους (www.gsevee.gr).

Πιο αναλυτικά, κατά το α' εξάμηνο του 2020, το 80,6% των επιχειρήσεων δήλωσαν μείωση του κύκλου εργασιών τους, το β' εξάμηνο, το ποσοστό αυτό έφτασε το 70,7% και το α' εξάμηνο του 2021, στο 55%. Συμπεραίνεται, με βάση τα στοιχεία αυτά, πως οι περισσότερες μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να μειώσουν σημαντικά τον κύκλο εργασιών τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας, γεγονός που σημαίνει πως για μεγάλα χρονικά διαστήματα υπολειπούν ή είχαν αναστείλει την λειτουργία τους. Βάσει των ευρημάτων έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, οι πιο μεγάλες απώλειες στον κύκλο εργασιών ήταν στις επιχειρήσεις που οδηγήθηκαν σε αναστολή της λειτουργίας τους με κρατική εντολή (www.gsevee.gr).

Η μεταβολή στο ύψος του ετήσιου κύκλου εργασιών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μεταξύ των ετών 2019 και 2020, αποτελεί ένα στοιχείο που υποδεικνύει τη σοβαρότητα των επιπτώσεων της κρίσης λόγω Covid-19, όπως φαίνεται στο ακόλουθο Γράφημα 18.

Διάγραμμα 18 Μεταβολή ύψους του ετήσιου κύκλου εργασιών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μεταξύ των ετών 2019 και 2020

Πηγή ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Όπως φαίνεται στο παραπάνω Γράφημα, παρατηρείται αύξηση το 2020 των επιχειρήσεων με ετήσιο κύκλο εργασιών έως 50.000€, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, κατά 11,7 ποσοστιαίες μονάδες. Βάσει των στοιχείων αυτών, το 2020 σημειώθηκε δραματική και οριζόντια μείωση του κύκλου εργασιών των περισσότερων μικρομεσαίων επιχειρήσεων (www.gsevee.gr).

Η μεταβολή του κύκλου εργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων το 2020 σε σύγκριση με το 2019, παρουσιάζεται και στο ακόλουθο Γράφημα 19.

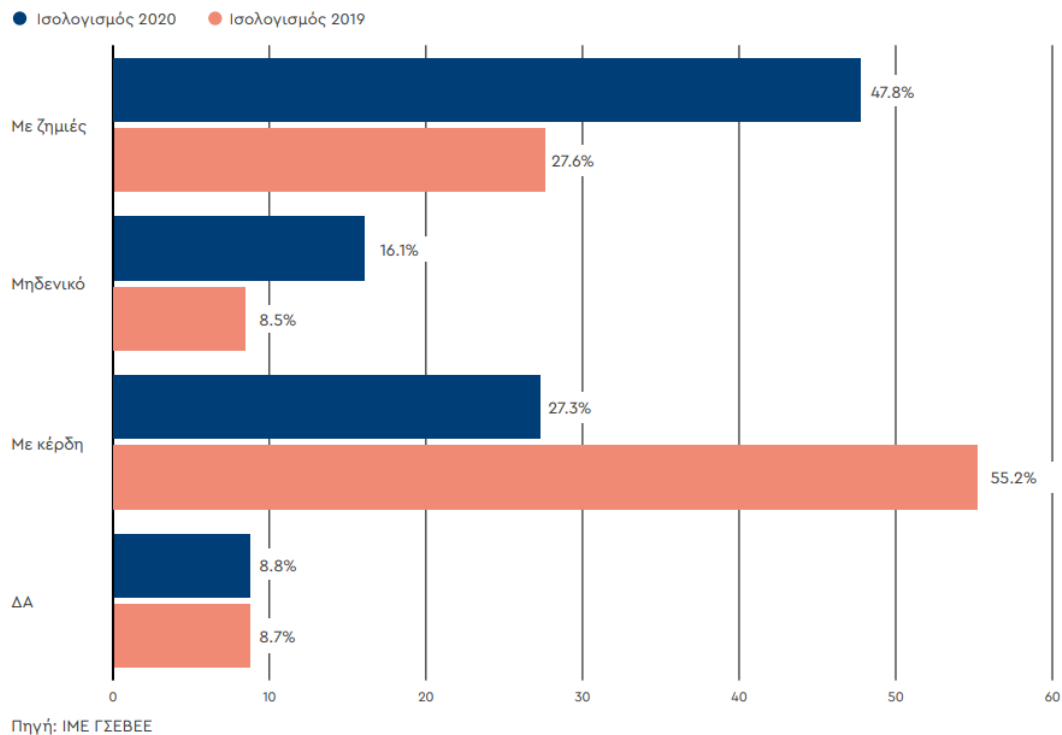
Διάγραμμα 19 Μεταβολή του κύκλου εργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων το 2020 σε σύγκριση με το 2019

Πηγή: https://uhc.gr/wp-content/uploads/2022/01/%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91_%CE%95%CE%95%CE%91_%CE%A0%CE%91%CE%A0%CE%95%CE%99_compressed.pdf

Ανάλογα είναι και τα στοιχεία για τη κερδοφορία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, όπως φαίνεται στο Γράφημα 20 που ακολουθεί, όπου συγκρίνονται οι ισολογισμοί των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (έσοδα-έξοδα) ετών 2019 - 2020.

Διάγραμμα 20 Ισολογισμοί των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (έσοδα-έξοδα) ετών 2019 - 2020

Πηγή ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Εξετάζοντας το παραπάνω Γράφημα, παρατηρείται διπλασιασμός το 2020 των επιχειρήσεων που δήλωναν ζημιές ή μηδενικό αποτέλεσμα (63,9% το 2020, έναντι 36,1% το 2019) και υποδιπλασιασμός εκείνων που κατέγραψαν κέρδη το 2020 σε σχέση με το 2019 (27,3% το 2020 από 55,2% το 2019). Οι κατηγορίες επιχειρήσεων που το 2020 παρουσίασαν ζημιές, είναι ο τομέας των Υπηρεσιών (50,8%), οι επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως 50.000€ (59,4%), οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό (59,4%), οι προσωπικές εταιρείες (ΟΕ-ΕΕ) (54,3%) και οι ατομικές επιχειρήσεις (51,5%). Το 2020, έκλεισε με ζημιές για το 66,5% των επιχειρήσεων, που είχαν οδηγηθεί σε αναστολή εργασιών με κρατική εντολή και για το 69,1% για τις επιχειρήσεις εστίασης.

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις που κατά τη διάρκεια της πανδημίας αναγκάστηκαν να διακόψουν τη λειτουργία τους, σύμφωνα με τα στοιχεία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (Γ.Ε.ΜΗ.), ήταν μειωμένες συγκριτικά με τα στοιχεία πριν από τη κρίση πανδημίας (www.businessportal.gr). Συγκεκριμένα, το 2019 οι επιχειρήσεις που είχαν διαγραφεί ήταν 21.117, ενώ το 2020, ήταν 15.310.

Στον Πίνακα 3 που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι πτωχέυσεις επιχειρήσεων σε επίπεδο Ε.Ε. των 27 και Ευρωζώνης.

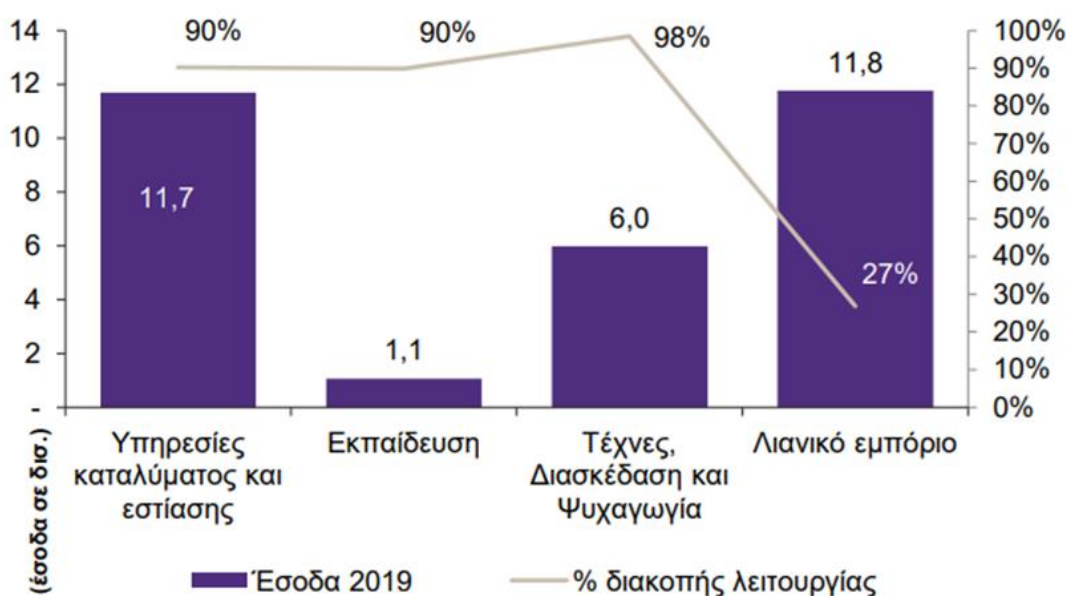
Πίνακας 3 Πτωχεύσεις επιχειρήσεων ΕΕ

	2019Τ1	2019Τ2	2019Τ3	2019Τ4	2020Τ1	2020Τ2	2020Τ3	2020Τ4
Ε.Ε. 27	4,3	-4,0	5,7	1,1	-13,8	-33,0	-25,7	-20,4
Ευρωζώνη	1,4	-2,5	4,9	0,6	-13,6	-38,3	-28,8	-20,0

Πηγή Eurostat - ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Σε σύγκριση με το 2019, το 2020 σημειώθηκε μείωση της ποσοστιαίας μεταβολής των σχετικών δεικτών. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων που αναγκάστηκαν να διακόψουν την λειτουργία τους με το ξέσπασμα της πανδημίας, το 2019, και ο αριθμός των εργαζομένων που απασχολούνταν στις επιχειρήσεις αυτές και έχασαν την εργασία τους (Πίνακες 4,5).

Πίνακας 4 Έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων που διέκοψαν την λειτουργία τους

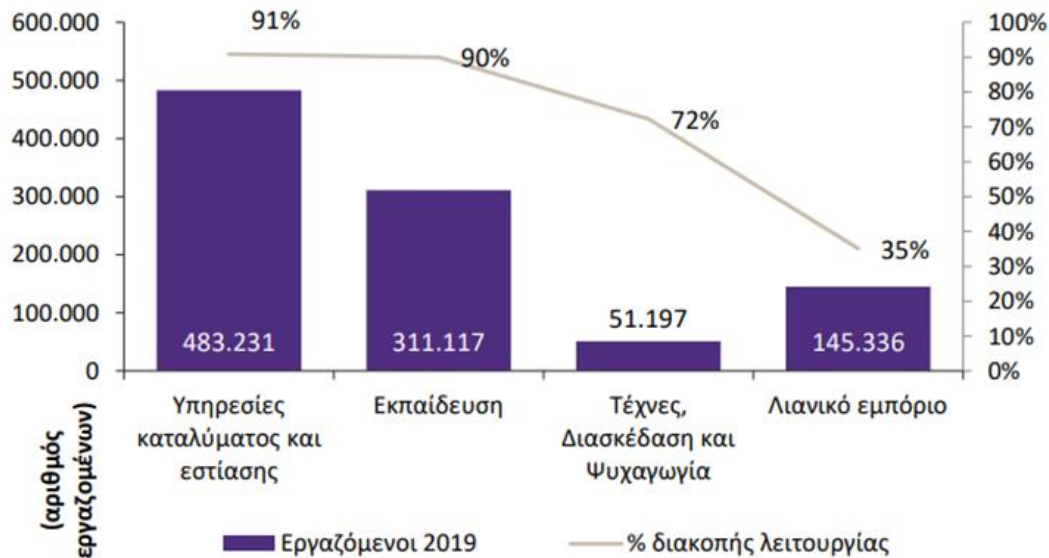

- Συνολικά, επιχειρήσεις που παράγουν κύκλο εργασιών ποσού € 32,9 δισ. (11% επί του συνολικού κύκλου εργασιών) και απασχολούν περίπου 1,1 εκ. εργαζομένους (25% επί του συνόλου) διέκοψαν τη δραστηριότητά τους.

Πηγή: https://www.grant-thornton.gr/globalassets/_markets_/grc/media/pdfs/covid-19-impact_final.pdf

Πίνακας 5 Εργαζόμενοι επιχειρήσεων που διέκοψαν δραστηριότητα

Εργαζόμενοι επιχειρήσεων που διέκοψαν δραστηριότητα

- Στα διαγράμματα, παρουσιάζεται ο κύκλος εργασιών το 2019 και ο αριθμός των εργαζόμενων, που απασχολούσαν το 2019, επιχειρήσεις οι οποίες διέκοψαν τη δραστηριότητά τους, σε κλάδους οι οποίοι είχαν τη σημαντικότερη αρνητική επίδραση από τον COVID-19 βάσει των μεγεθών αυτών και του εύρους της διακοπής της δραστηριότητάς τους.

Πηγή: https://www.grant-thornton.gr/globalassets/_markets_/grc/media/pdfs/covid-19-impact_final.pdf

Ως συνέπεια της διακοπής λειτουργίας πολλών επιχειρήσεων, όπως φαίνεται πιο πάνω, τα ποσοστά ανεργίας αυξήθηκαν, επηρεάζοντας αναλόγως το εισόδημα των νοικοκυριών. Στον Πίνακα 6 που ακολουθεί, παρουσιάζεται ανά μήνα ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων στον ΟΑΕΔ, τα έτη 2019 και 2020.

Πίνακας 6 Αριθμός εγγεγραμμένων ανέργων στον ΟΑΕΔ, τα έτη 2019 και 2020

Αριθμός εγγεγραμμένων ανέργων στον ΟΑΕΔ που αναζητούν απασχόληση			
Ιανουάριος 2019	957.532	Ιανουάριος 2020	1.076.134
Φεβρουάριος 2019	949.385	Φεβρουάριος 2020	1.069.285
Μάρτιος 2019	928.141	Μάρτιος 2020	1.071.409
Απρίλιος 2019	869.334	Απρίλιος 2020	1.124.486
Μάιος 2019	842.274	Μάιος 2020	1.103.701
Ιούνιος 2019	858.069	Ιούνιος 2020	1.068.856
Ιούλιος 2019	893.310	Ιούλιος 2020	1.040.852
Αύγουστος 2019	888.089		
Σεπτέμβριος 2019	843.154		
Οκτώβριος 2019	915.516		
Νοέμβριος 2019	1.018.503		
Δεκέμβριος 2019	1.064.526		

Πηγή: ΟΑΕΔ, Μηνιαία Στοιχεία Εγγεγραμμένης Ανεργίας

Κεφάλαιο 4. Μεθοδολογία έρευνας

Σε αυτό το κεφάλαιο διατυπώνονται ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, η μεθοδολογία, η διαδικασία που ακολουθήθηκε, οι συμμετέχοντες και τα ερευνητικά εργαλεία

4.1. Σκοπός – Ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθούν οι επιπτώσεις του Covid-19 στο φορολογητέο εισόδημα των φυσικών προσώπων και των νομικών οντοτήτων τα έτη 2019 και 2020.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, που δημιουργήθηκαν και διατυπώθηκαν, εξυπηρετούν τον βασικό σκοπό της έρευνας και τους επιμέρους στόχους της. Συγκεκριμένα, αποτελούν τον πυλώνα των ερωτημάτων του ερωτηματολογίου που δημιουργήθηκε και στοχεύουν στην κάλυψη των στόχων της παρούσας έρευνας.

Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού τίθενται τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιες επιχειρήσεις επλήγησαν περισσότερο κατά τα έτη 2019 και 2020 αντιστοίχως.
2. Ποιες ήταν οι οικονομικές επιπτώσεις των επιχειρήσεων από τον Covid-19;.
3. Ποιες άλλες επιπτώσεις είχαν οι επιχειρήσεις από τον Covid-19;.

Τα παραπάνω ερωτήματα θα απαντηθούν μέσα από τις απόψεις των επιχειρηματιών σε σχέση με τα μέτρα που λήφθηκαν στις επιχειρήσεις από την Κυβέρνηση και εφαρμόστηκαν για τον περιορισμό της εξάπλωσης της παγκόσμιας πανδημίας Covid-19

4.2. Ερευνητική διαδικασία

4.2.1. Μέθοδος

Είναι ευρέως γνωστό πως το ποιες τεχνικές και ποιες μέθοδοι θα χρησιμοποιηθούν σε μια έρευνα σχετίζεται με τη θεματολογία της εκάστοτε έρευνας και το τι θέλει και σε ποιο βάθος κανείς να διερευνήσει.

Προκειμένου, λοιπόν, να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, ως μέθοδος για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε η

ποσοτική μέθοδος. Η επιλογή της μεθόδου αυτής σχετίζεται με τους στόχους που έχουν τεθεί στην παρούσα έρευνα. Οι ποσοτικές έρευνες πραγματοποιούνται με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων, στα οποία αποτυπώνονται οι απόψεις και οι θέσεις των ερωτώμενων. Όπως αναφέρει η Κυριαζή (2002: 99), «το ερωτηματολόγιο αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή εμπειρικής έρευνας για τη μελέτη κοινωνικών φαινομένων, αφού προσφέρει τη δυνατότητα στον ερευνητή να προσεγγίσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού για την έρευνά του και να τυποποιήσει τα στοιχεία που συλλέγονται σε στατιστικές μεθόδους, διασφαλίζοντας έτσι την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνάς του». Επιπροσθέτως, ο ερευνητής χρειάζεται να διαλέξει τη μορφή των ερωτήσεων (ανοικτές, κλειστές), καθώς και να διατυπώσει με σαφήνεια και ορθότητα τις ερωτήσεις. Τέλος, σύμφωνα με τον Δημητρόπουλο(2002), το ερωτηματολόγιο βοηθάει στη συλλογή πλήθους δεδομένων σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς με άλλον τρόπο θα ήταν πολύ χρονοβόρο και δύσκολο, λόγω του μεγάλου αριθμού των ερωτώμενων συνδυαστικά με τον διαθέσιμο χρόνο και τη δυνατότητα ενασχόλησης τους.

Σε μια έρευνα, λοιπόν, η ποσοτική μέθοδος συνιστάται, όταν ερευνώνται συγκεκριμένες και σαφείς πληροφορίες. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο τα δεδομένα που προκύπτουν μπορούν να συγκεντρωθούν, να συστηματοποιηθούν, να αναλυθούν στατιστικά και να οδηγήσουν σε αξιόπιστα αποτελέσματα, μόνο όταν το επιλεγμένο δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό. Κριτήριο για την επιλογή ήταν η διερεύνηση των ποσοτικών μεταβλητών με τις στατιστικές μεθόδους, η οποία δίνει τη δυνατότητα να ομαδοποιηθούν, να ιεραρχηθούν, αλλά και δίνει πληροφορίες για τις μεταξύ τους διαφορές. Όλα τα παραπάνω αποτελούν τα βασικά πλεονεκτήματα της ποσοτικής ερευνητικής προσέγγισης έναντι της ποιοτικής.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα, η οποία ουσιαστικά είναι η ερευνητική διαδικασία που αναφέρεται στα ελληνικά με τον τίτλο επισκόπηση (survey research) (Βάμβουκας,2007). Στην εργασία αυτή επιχειρείται η καταγραφή ενός μεγάλου όγκου πληροφοριών και η συστηματοποίησή τους, ώστε να δοθεί απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα και να διαμορφωθεί μια συνολική εικόνα για το υπό μελέτη θέμα. Για τον σκοπό της παρούσας έρευνας συγκεντρώνονται δεδομένα από την οικονομική νομοθεσία και τη βιβλιογραφία σχετικά με τις επιχειρήσεις εν μέσω παγκόσμιας πανδημίας Covid-19. Μετέπειτα, τα δεδομένα οργανώνονται, ταξινομούνται και ομαδοποιούνται σε ενότητες, με σκοπό τη συζήτηση και επεξεργασία τους σε σχέση με το υπό μελέτη θέμα. Τέλος, τα ευρήματα αξιολογούνται και ασκείται κριτική για την υπηρετήση αυτού του σκοπού.

4.2.2. Δειγματοληψία - Πληθυσμός

Για τη συλλογή του δείγματος στη συγκεκριμένη περίπτωση, η μέθοδος δειγματοληψίας που ακολουθήθηκε ήταν η μέθοδος της απλής τυχαίας δειγματοληψίας (simple random sampling) κατά την οποία κάθε μέλος του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα επιλογής στο δείγμα (αμερόληπτη επιλογή).

Αναφορικά με τον πληθυσμό της παρούσας έρευνας, η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε από επιχειρηματίες ατομικών επιχειρήσεων και νομικών οντοτήτων. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται συνολικά από 108 συμμετέχοντες. Η δειγματοληψία έγινε από αρχές Μαΐου μέχρι και τέλος Ιουλίου του 2022. Ο διαμοιρασμός των ερωτηματολογίων έγινε ηλεκτρονικά μέσω e-mail, τα οποία δόθηκαν τηλεφωνικά από τους υπεύθυνους των επιχειρήσεων στην ερευνήτρια. Χρησιμοποιήθηκαν οι Google Forms και συμπληρώθηκαν ανώνυμα από τους συμμετέχοντες. Ο χρόνος συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων υπολογίζεται στα 15 λεπτά. Έγινε μια προσπάθεια να περιληφθούν επιχειρήσεις από όλη την Ελλάδα, όμως το μεγαλύτερο μέρος αυτών εδρεύουν στη Θεσσαλία. Επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος τρόπος για τη συλλογή των δεδομένων εξαιτίας της μεγαλύτερης σαφήνειας αποκωδικοποίησής τους και της συντομότερης διεξαγωγής αποτελεσμάτων, καθώς και της αποφυγής της προσωπικής επαφής εν μέσω παγκόσμιας πανδημίας Covid-19. Τέλος, η επεξεργασία δεδομένων έγινε με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος IBM SPSS Statistics 25.

4.2.3. Ερευνητικό εργαλείο

Για να διεξαχθεί η έρευνα και να συλλεχθούν τα δεδομένα, επιλέχθηκε ως πιο κατάλληλο εργαλείο η μέθοδος του ερωτηματολογίου, το οποίο αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή ποσοτικής έρευνας (Cohen & Manion, 2000). Γενικότερα, καθώς η χρήση του ερωτηματολογίου απαιτεί λιγότερο χρόνο, ο ερευνητής, μπορεί να εξασφαλίσει σε μικρό χρονικό διάστημα αρκετές πληροφορίες. Επιπροσθέτως, όσοι συμμετέχουν στην έρευνα με το ερωτηματολόγιο μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα και να εξωτερικεύσουν τη συμπεριφορά τους, αφού είναι ανώνυμο και δεν εμποδίζονται από την παρουσία του ερευνητή.

Η κατασκευή του ερωτηματολογίου της παρούσας έρευνας βασίστηκε στη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, στον προβληματισμό που αναπτύχθηκε στο θεωρητικό μέρος της εργασίας και στα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν. Ακόμη, για την κατασκευή του ερωτηματολογίου υπήρξε μέριμνα για το μέγεθος και τον απαιτούμενο χρόνο να συμπληρωθεί, τη σειρά των ερωτήσεων και την ποιότητα της εμφάνισής. Προτού λάβει την τελική του μορφή,

το ερωτηματολόγιο δόθηκε πιλοτικά σε ένα μέρος του δείγματος. Μόλις λήφθηκαν σοβαρά υπόψη οι παρατηρήσεις των ατόμων που απάντησαν, το ερωτηματολόγιο πήρε την τελική του μορφή.

Το τελικό γραπτό ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για να συλλεχθούν τα δεδομένα της έρευνας (παρατίθεται στο παράρτημα Α της παρούσας εργασίας), αποτελείται από 25 ερωτήσεις και χωρίζεται σε 4 μέρη. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο μέρος περιλαμβάνει 3 ερωτήσεις και αφορά το δημογραφικό προφίλ του πληθυσμού που συμμετείχε στην έρευνα, και αφορούν το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει 9 ερωτήσεις, με τις οποίες καταγράφονται τα στοιχεία της επιχείρησης, συγκεκριμένα καταγράφεται η πόλη που εδρεύει, το είδος (ατομική, νομική οντότητα), το αντικείμενο ενασχόλησης, η απασχόληση προσωπικού, το φορολογητέο εισόδημα του 2019 και του 2020, η κερδοφορία του 2019 και του 2020 και τέλος η τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης. Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει 7 ερωτήσεις που αφορούν τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας λόγω Covid-19 και περιλαμβάνουν στοιχεία του κύκλου εργασιών, της ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις, των εισπράξεων, των χρηματοδοτήσεων, της οικονομικής στήριξης, το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών/προϊόντων και τις τιμές αυτών. Το τέταρτο και τελευταίο μέρος περιέχει 6 ερωτήσεις που αναφέρονται στις λοιπές επιπτώσεις της πανδημίας, όπως ο αριθμός προσωπικού, η μεταβολή της φύσεως των εργασιακών σχέσεων, η τήρηση μέτρων υγιεινής, η προσαρμογή του επιχειρηματικού μοντέλου, η προσαρμογή ενεργειών μάρκετινγκ και τέλος η επιβίωση της επιχείρησης. Όλες οι ερωτήσεις των δύο τελευταίων ενοτήτων είναι τύπου κλίμακας Likert με την εξής διαβάθμιση: 1 = Καθόλου, 2 = Σε μικρό βαθμό, 3 = Σε μέτριο βαθμό, 4 = Σε μεγάλο βαθμό, 5 = Σε πολύ μεγάλο βαθμό.

4.2.4. Αξιοπιστία ερωτηματολογίων

Το κύριο εργαλείο της παρούσας έρευνας αποτέλεσε το ερωτηματολόγιο το οποίο δημιουργήθηκε με στοχευμένες ερωτήσεις που αφορούν την οικονομική κατάσταση και τις επιπτώσεις των εταιρειών λόγω Covid-19. Για να γίνει έλεγχος αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's Alpha. Ο δείκτης αυτός είναι ένας από τους πολλούς που χρησιμοποιούνται και δείχνει πόσο αξιόπιστα είναι τα ευρήματα της στατιστικής ανάλυσης. Στη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι ο δείκτης για να προσφέρει αξιόπιστα αποτελέσματα πρέπει η τιμή του να είναι ίση ή μεγαλύτερη του 0,7 (Nunnally & Bernstein, 1994), (Tavakol & Dennick, 2011).

Πραγματοποιήθηκαν τεστ αξιοπιστίας για τις κλίμακες του ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα του ελέγχου αξιοπιστίας Cronbach's Alpha για την παρούσα έρευνα είναι 0,884 τιμή αρκετά ικανοποιητική που δείχνει την ύπαρξη υψηλής συσχέτισης (Πίνακας 7). Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι για το τεστ ομαδοποιήθηκαν όλες οι μεταβλητές, πλην όσων αναφέρονται στα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος και των επιχειρήσεων.

Πίνακας 7. Έλεγχος αξιοπιστίας Cronbach's Alpha

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,884	,881	13

Αναλυτικά τα αποτελέσματα αξιοπιστίας των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν παρατίθενται στους πίνακες του παραρτήματος Β της παρούσας εργασίας. Η τελευταία στήλη των πινάκων εμφανίζει την τιμή αξιοπιστίας που προκύπτει στην περίπτωση που αφαιρεθεί η εκάστοτε μεταβλητή.

4.3. Αποτελέσματα έρευνας

Ενότητα Α': Δημογραφικό προφίλ ερωτώμενων

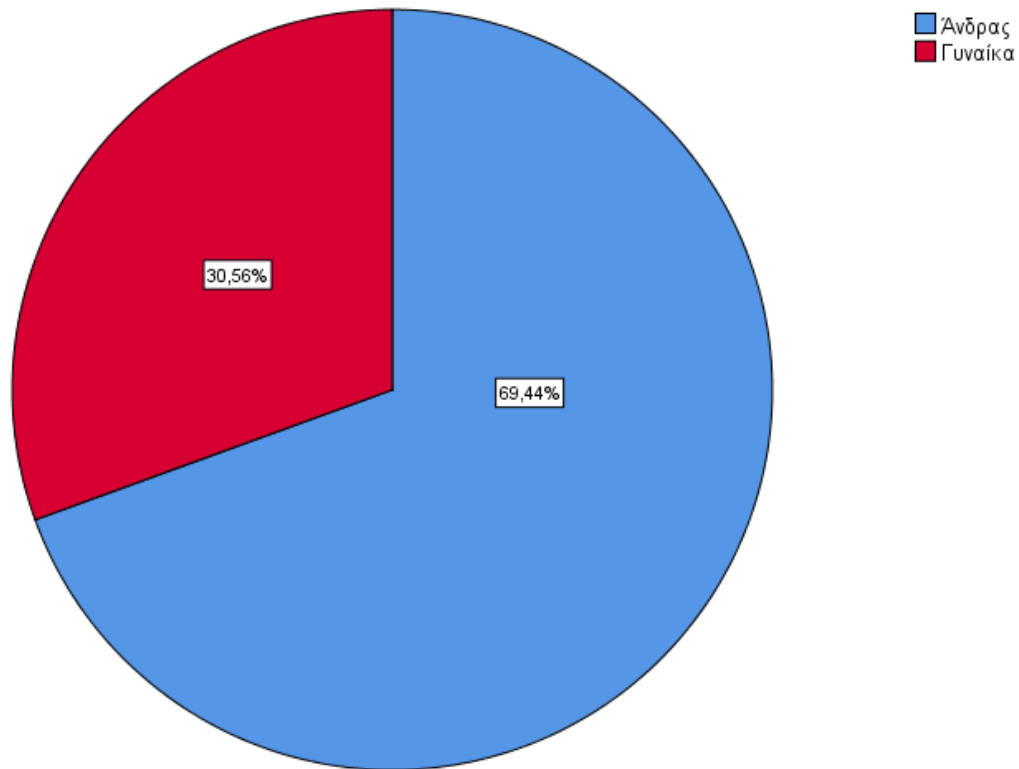
Το προφίλ των ερωτώμενων επιχειρηματιών απαρτίζεται κατά 69,4% από άντρες και κατά 30,6% από γυναίκες (Πίνακας 8, Διάγραμμα 21). Το 52,8% εξ αυτών ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 35-50 ετών, το 28,7 στην ηλικιακή ομάδα 26-34, το 13% είναι 50 ετών και άνω και τέλος το 5,6% είναι 18 έως 25 ετών (Πίνακας 9, Διάγραμμα 22). Όσον αφορά την εκπαίδευση των ερωτώμενων επιχειρηματιών το 42,6% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, το 38% είναι απόφοιτοι γενικού λυκείου/ΤΕΕ, το 10,2% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδασκτορικού τίτλου σπουδών, το 6,5% έχουν βασική εκπαίδευση και το 2,8% είναι απόφοιτοι ΙΕΚ (Πίνακας 10, Διάγραμμα 23).

Πίνακας 8. Φύλο

	Frequency	Valid Percent
Valid Άνδρας	75	69,4

Γυναίκα	33	30,6
Total	108	100,0

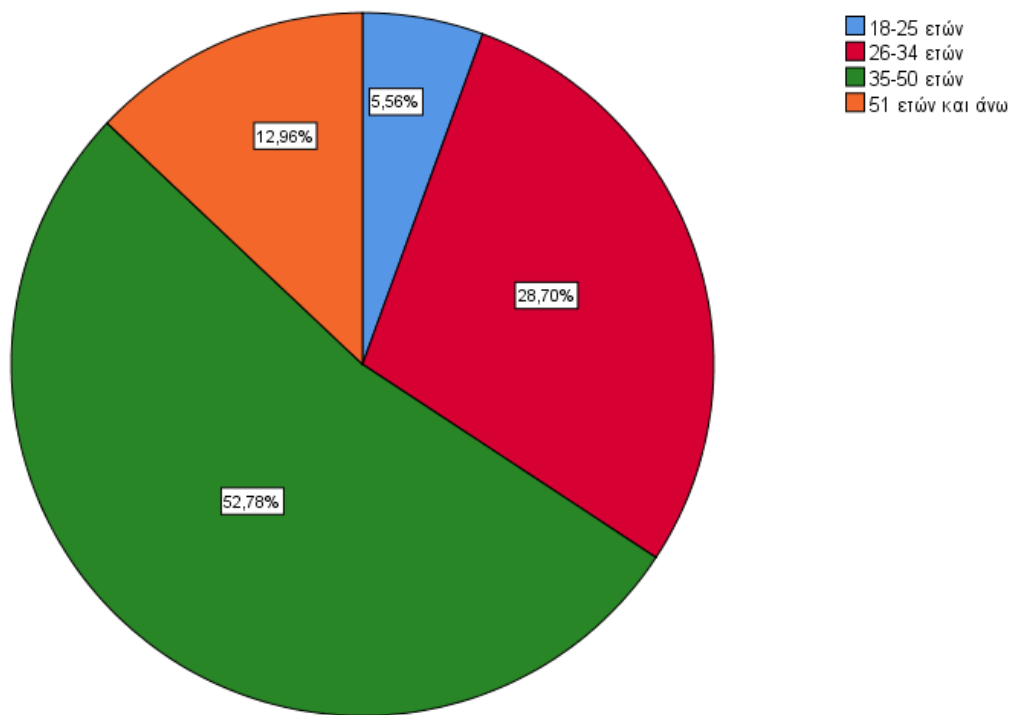
Διάγραμμα 21. Ποσοστιαία κατανομή του φύλου των ερωτώμενων

Πίνακας 9. Ηλικία

		Frequency	Valid Percent
Valid	18-25 ετών	6	5,6
	26-34 ετών	31	28,7
	35-50 ετών	57	52,8
	51 ετών και άνω	14	13,0
	Total	108	100,0

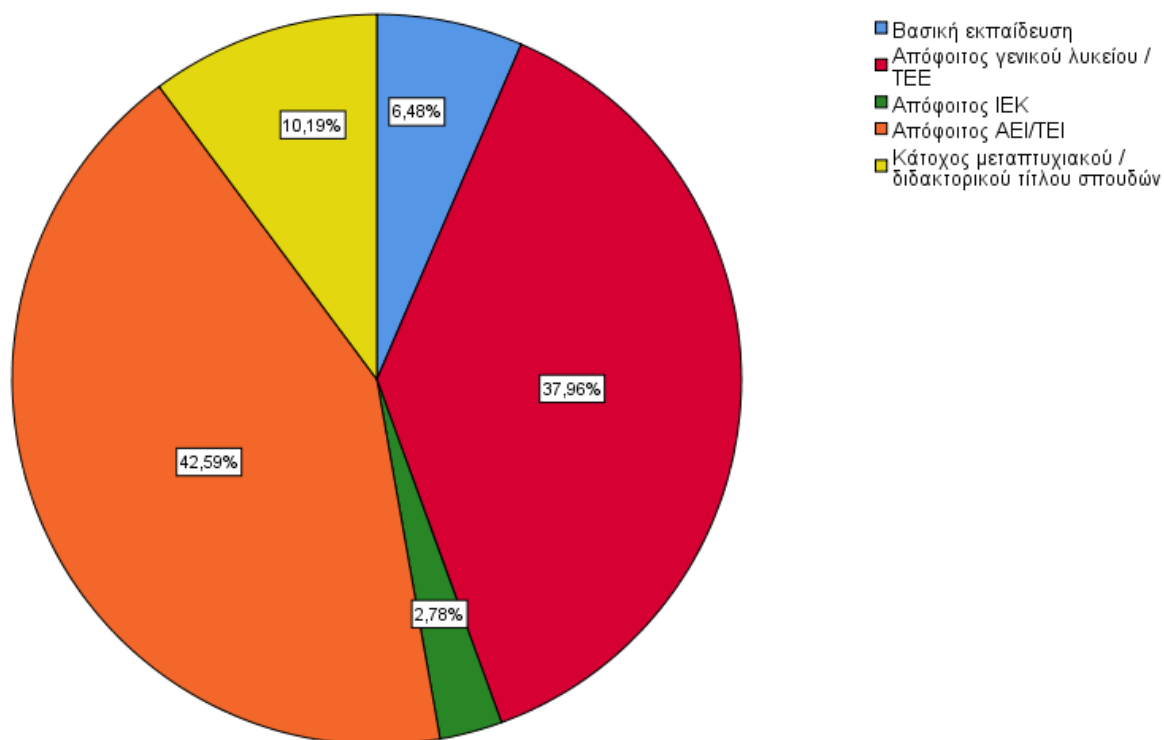
Διάγραμμα 22. Ποσοστιαία κατανομή της ηλικίας των ερωτώμενων

Πίνακας 10. Επίπεδο εκπαίδευσης

		Frequency	Valid Percent
Valid	Βασική εκπαίδευση	7	6,5
	Απόφοιτος γενικού λυκείου / ΤΕΕ	41	38,0
	Απόφοιτος ΙΕΚ	3	2,8
	Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ	46	42,6
	Κάτοχος μεταπτυχιακού / διδακτορικού τίτλου σπουδών	11	10,2
	Total	108	100,0

Διάγραμμα 23. Ποσοστιαία κατανομή της εκπαίδευσης των ερωτώμενων

Ενότητα Β': Γενικά στοιχεία επιχείρησης

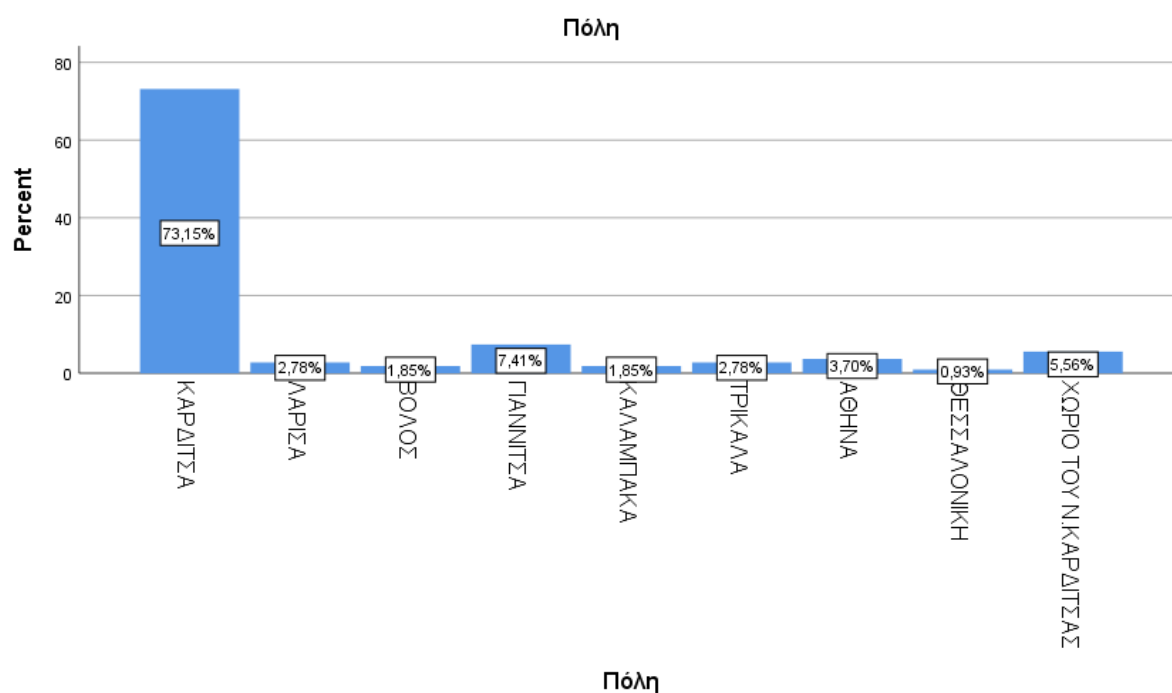
Οι περισσότερες επιχειρήσεις που πήραν μέρος στην έρευνα εδρεύουν στο Ν. Καρδίτσας 73,1%, το 7,4% έχουν έδρα στα Γιαννιτσά, το 3,7% έχουν έδρα στην Αθήνα, το 2,8% Τρίκαλα και Λάρισα αντιστοίχως, το 1,9% στο Βόλο και στη Καλαμπάκα αντιστοίχως και το 0,9 στην Θεσσαλονίκη (Πίνακας 11, Διάγραμμα 24). Επίσης το 75,9% των επιχειρήσεων ήταν ατομικές και το 24,1% νομικές οντότητες (Πίνακας 12, Διάγραμμα 23).

Πίνακας 11. Έδρα επιχείρησης

	Frequency	Valid Percent
Valid ΚΑΡΔΙΤΣΑ	79	73,1
ΛΑΡΙΣΑ	3	2,8
ΒΟΛΟΣ	2	1,9
ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ	8	7,4
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ	2	1,9
ΤΡΙΚΑΛΑ	3	2,8
ΑΘΗΝΑ	4	3,7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	1	,9
ΧΩΡΙΟ ΤΟΥ Ν.ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	6	5,6

Total	108	100,0
-------	-----	-------

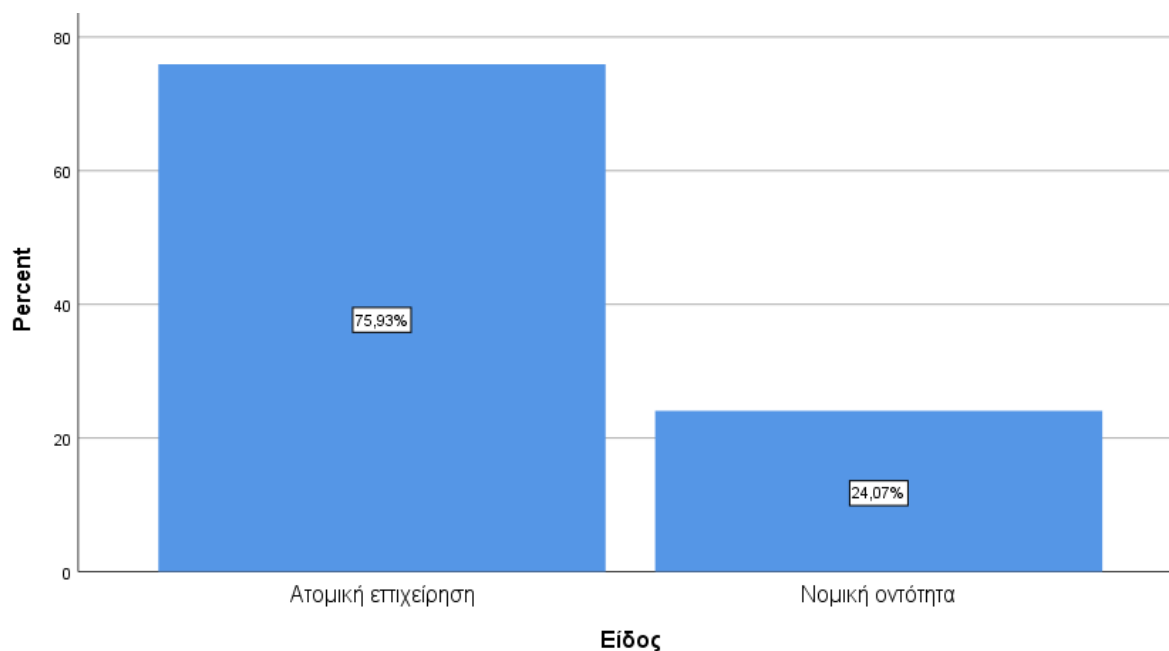
Διάγραμμα 24. Ποσοστιαία κατανομή της πόλης που εδρεύει η επιχείρηση

Πίνακας 12. Είδος επιχείρησης

		Frequency	Valid Percent
Valid	Ατομική επιχείρηση	82	75,9
	Νομική οντότητα	26	24,1
	Total	108	100,0

Διάγραμμα 25 Ποσοστιαία κατανομή του είδους της επιχείρησης

Το αντικείμενο ενασχόλησης των επιχειρήσεων που πήραν μέρος στην έρευνα ποικίλει όπως εμφανίζεται και στον πίνακα 13, το 20,4% των επιχειρηματιών δεν έδωσαν καμία απάντηση για το αντικείμενο της επιχείρησης (Πίνακας 13, Διάγραμμα 26).

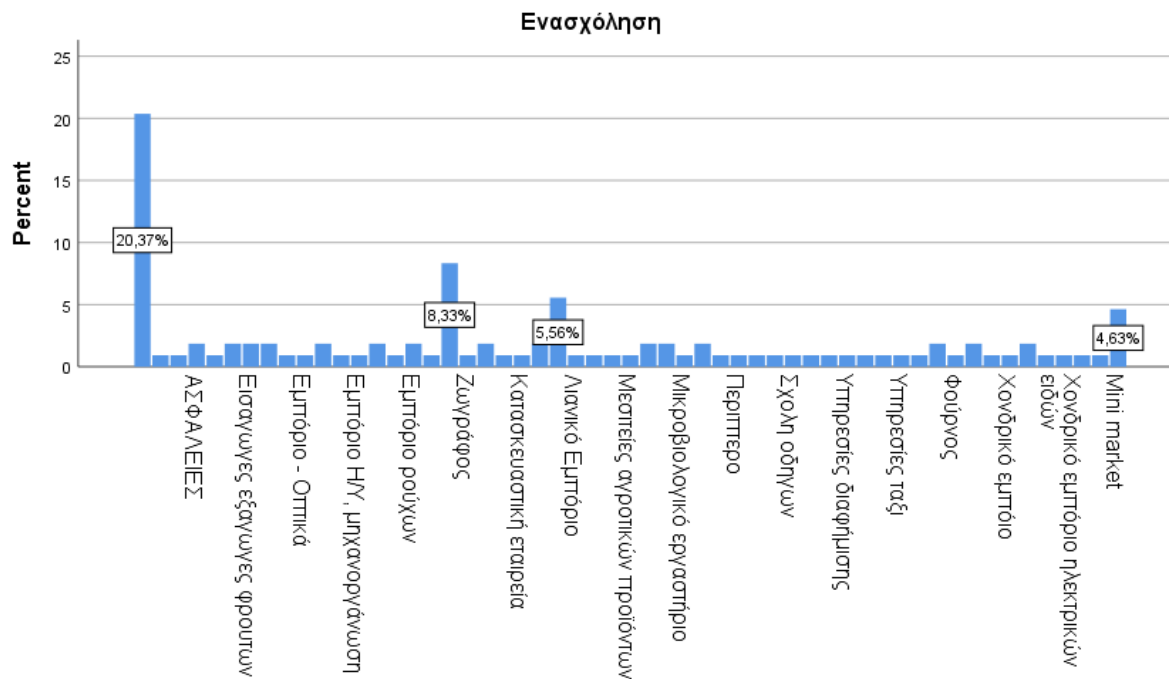
Πίνακας 13. Αντικείμενο ενασχόλησης επιχείρησης

	Frequency	Valid Percent
Valid	22	20,4
Αγρότης	1	,9
Ακτινολογικό ιατρείο	1	,9
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	2	1,9
Γραφείο τελετών	1	,9
Γυμναστήριο	2	1,9
Εισαγωγες εξαγωγες φρουτων	2	1,9
Εκπαίδευση	2	1,9
Εμπορία Πλακιδίων -Είδη Υγιεινής	1	,9
Εμπόριο - Οπτικά	1	,9
ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ	2	1,9
Εμπόριο ζυμαρικών	1	,9
Εμπόριο Η/Υ, μηχανοργάνωση	1	,9
Εμπόριο ξυλείας	2	1,9
Εμπόριο παιχνιδιών	1	,9

Εμπόριο ρούχων	2	1,9
Εμπόριο Φρούτων	1	,9
Εστίαση	9	8,3
Ζωγράφος	1	,9
Θεατρικά θεάματα	2	1,9
Ιατρός	1	,9
Κατασκευαστική εταιρεία	1	,9
Κρεοπωλείο	2	1,9
Λιανικό εμπόριο	7	6,5
Λιανικό εμπόριο-διακόσμηση- είδη δώρων	1	,9
Λιπαντικά αυτοκινήτων	1	,9
Μεσιτείες αγροτικών προϊόντων	1	,9
Μεταποίηση και Εμπόριο	2	1,9
Μηχανικός	2	1,9
Μικροβιολογικό εργαστήριο	1	,9
Ξένες γλώσσες	2	1,9
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ	1	,9
Περίπτερο	1	,9
Πλανόδιος πωλητής	1	,9
Σχεδιασμός-υλοποίηση δικτύων	1	,9
Σχολή οδηγών	1	,9
Τεχνικό Γραφείο	1	,9
ΤΡΟΦΙΚΗ ΑΛΥΣΪΔΑ	1	,9
Υπηρεσίες διαφήμισης	1	,9
Υπηρεσίες μηχανικών	1	,9
Υπηρεσίες μηχανογράφησης	1	,9
Υπηρεσίες ταξί	2	1,8
Φαρμακείο	2	1,9
Φούρνος	1	,9
Φυσικοθεραπευτήριο	2	1,9
Φωτοτυπείο	1	,9
Χονδρικό εμπόριο	3	2,8
Χονδρικό εμπόριο εξοπλισμού εστίασης	1	,9
Χονδρικό εμπόριο ηλεκτρικών ειδών	1	,9
Χονδρικό εμπόριο πιτών κλπ	1	,9
Χονδρικό Εμπόριο τσιγάρων	1	,9

Mini market	5	4,6
Total	108	100,0

Διάγραμμα 26 Ποσοστιαία κατανομή του αντικειμένου ενασχόλησης της επιχείρησης

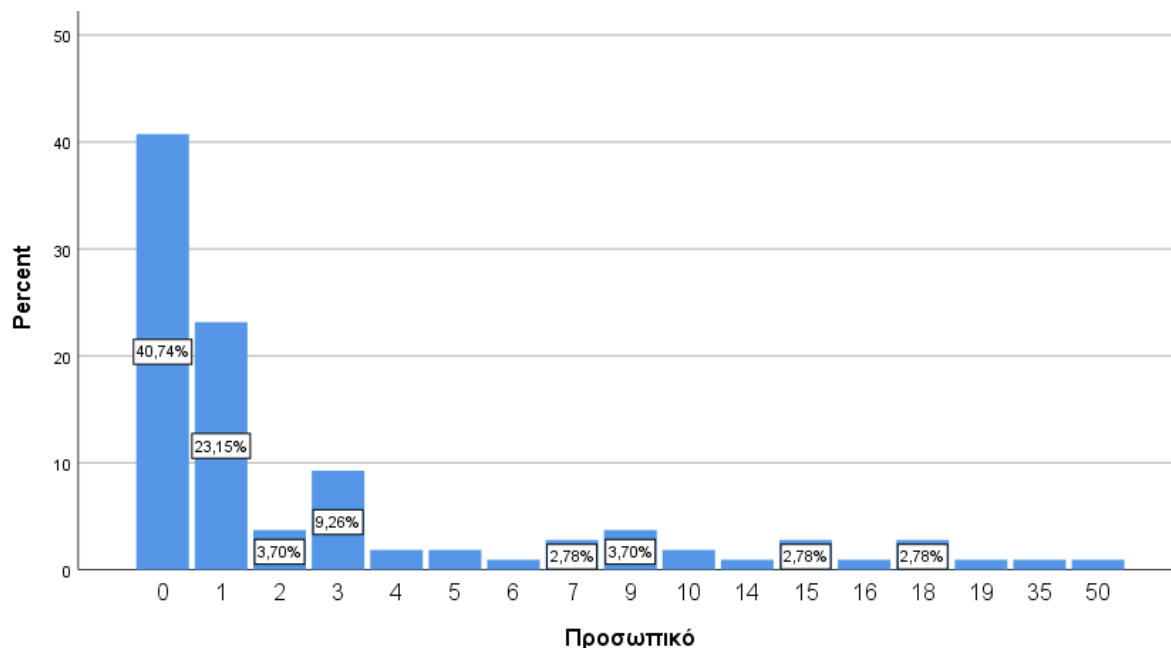
Σύμφωνα με τον πίνακα 14 και το διάγραμμα 27 το 40,7% των επιχειρήσεων που πήραν μέρος στην έρευνα δεν απασχολούν προσωπικό, το 23,1% έχουν 1 εργαζόμενο και το 9,3% 3 εργαζόμενους (Πίνακας 14, Διάγραμμα 27)

Πίνακας 14. Αριθμός προσωπικού που απασχολεί η επιχείρηση

	Frequency	Valid Percent
Valid 0	44	40,7
1	25	23,1
2	4	3,7
3	10	9,3
4	2	1,9
5	2	1,9
6	1	,9
7	3	2,8
9	4	3,7
10	2	1,9
14	1	,9
15	3	2,8
16	1	,9

18	3	2,8
19	1	,9
35	1	,9
50	1	,9
Total	108	100,0

Διάγραμμα 27 Ποσοστιαία κατανομή του αριθμού του προσωπικού που απασχολεί η επιχείρηση

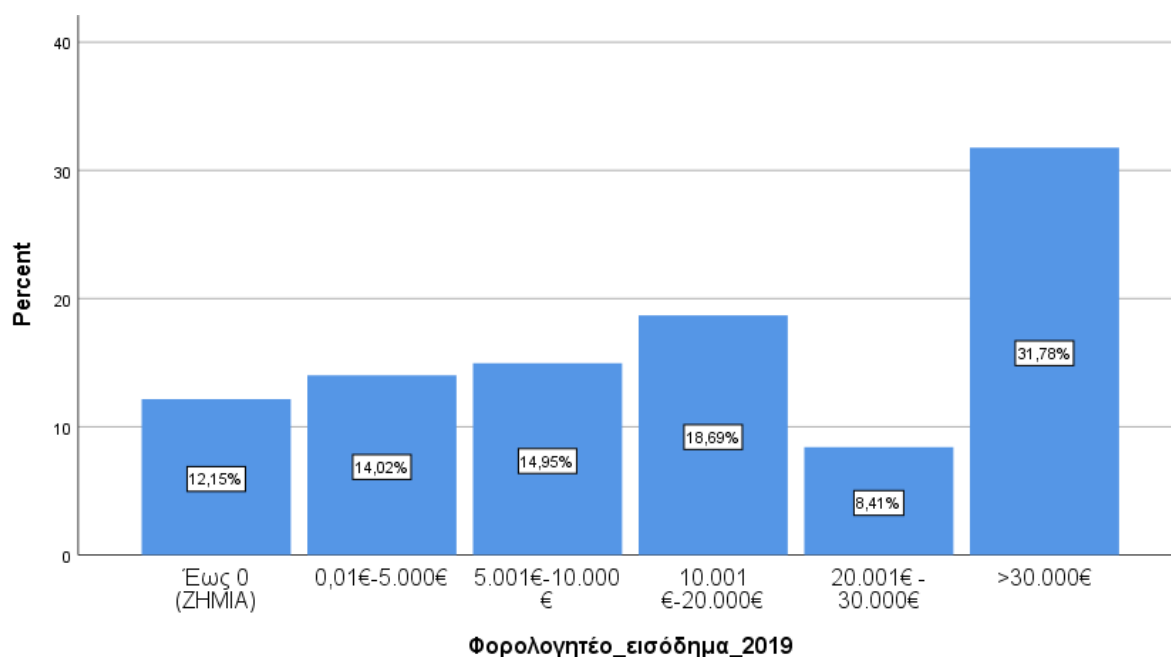
Σύμφωνα με τον πίνακα 15 και το διάγραμμα 28 το φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων για το έτος 2019 ήταν πάνω από 30.000€ για το 31,8% των επιχειρήσεων, 10.001€ έως 20.000€ για το 18,7% των επιχειρήσεων, 5.001€-10.000€ για το 15% των επιχειρήσεων, 0,01€-5.000€ για το 14% των επιχειρήσεων, το 12,1% των επιχειρήσεων είχαν ζημία και τέλος το 8,4% των επιχειρήσεων είχαν από 20.001 έως 30.000 ευρώ (Πίνακας 15, Διάγραμμα 28).

Πίνακας 15. Φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησής το έτος 2019

	Frequency	Valid Percent
Valid Έως 0 (ΖΗΜΙΑ)	13	12,1
0,01€-5.000€	15	14,0
5.001€-10.000€	16	15,0

	10.001€-20.000€	20	18,7
	20.001€ - 30.000€	9	8,4
	>30.000€	34	31,8
	Total	107	100,0
Missing	System	1	
Total		108	

Διάγραμμα 28. Ποσοστιαία κατανομή του φορολογητέου εισοδήματος για το έτος 2019

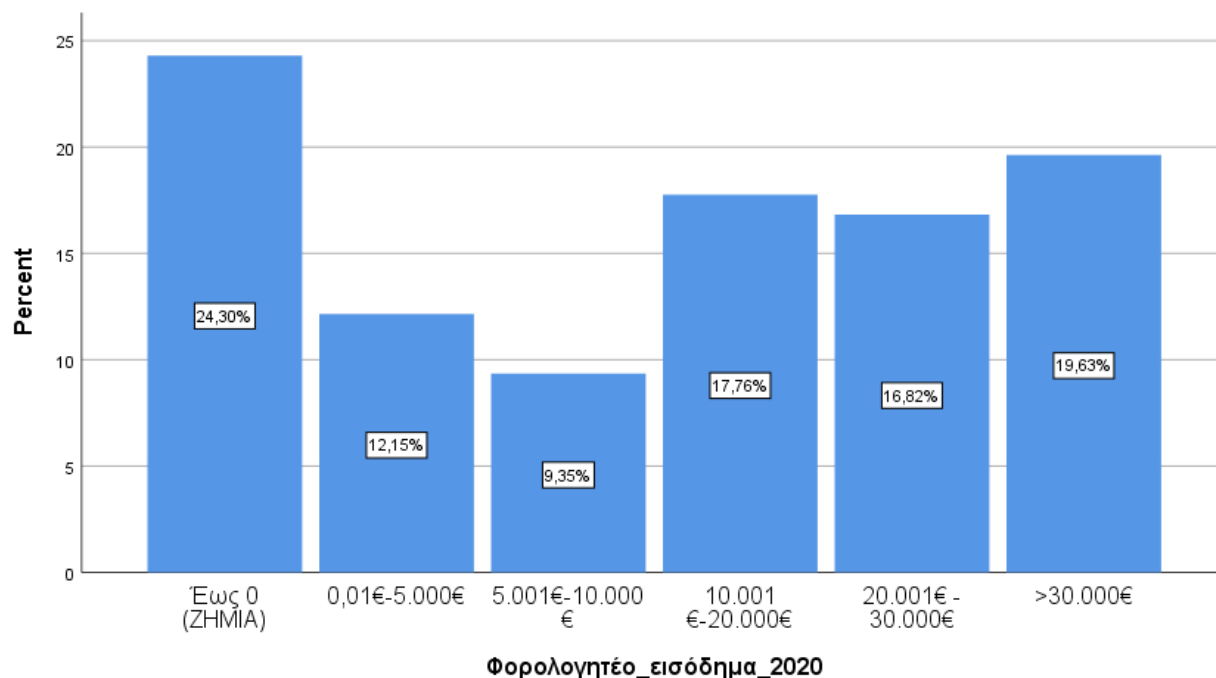
Το φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων για το έτος 2020 ήταν κάτω του μηδενός (ζημία) για το 24,3% των επιχειρήσεων. Επίσης πάνω από 30.000€ για το 19,6% των επιχειρήσεων, 10.001€ έως 20.000€ για το 17,8% των επιχειρήσεων, 20.001-30.000 για το 16,8% των επιχειρήσεων, 0,01€-5.000€ για το 12,1% των επιχειρήσεων και τέλος 5.001€-10.000€ για το 9,3% των επιχειρήσεων, (Πίνακας 16, Διάγραμμα 29).

Πίνακας 16. Φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησής το έτος 2020

		Frequency	Valid Percent
Valid	Έως 0 (ΖΗΜΙΑ)	26	24,3
	0,01€-5.000€	13	12,1
	5.001€-10.000€	10	9,3
	10.001€-20.000€	19	17,8
	20.001€ - 30.000€	18	16,8
	>30.000€	21	19,6
	Total	107	100,0

Missing	System	1
Total		108

Διάγραμμα 29 Ποσοστιαία κατανομή του φορολογητέου εισοδήματος για το έτος 2020

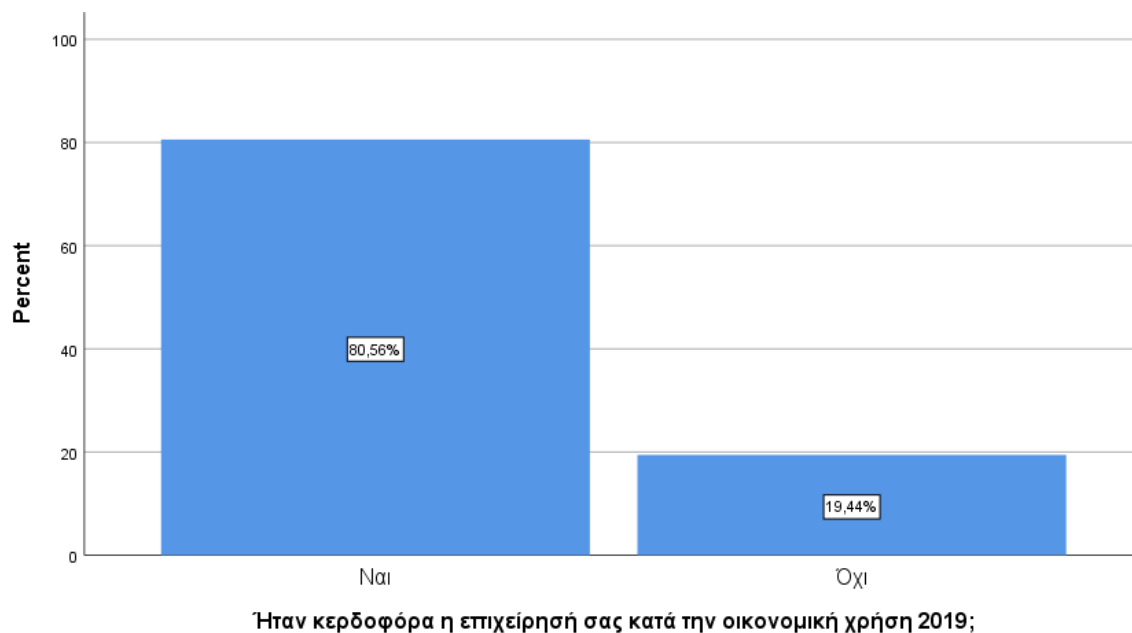

Όσον αφορά την κερδοφορία κατά την οικονομική χρήση του 2019, το 80,6% ήταν κερδοφόρες ενώ το 19,4% όχι και για την κερδοφορία κατά την οικονομική χρήση του 2020 το 57,4% ήταν κερδοφόρες και το 42,6% όχι (Πίνακες 17,18, Διαγράμματα 30, 31). Τέλος όσον αφορά την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων που πήραν μέρος στην έρευνα, το 42,6% αυτών έχουν επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία τους, το 39,8% λειτουργούν περιορισμένα λόγω της πανδημίας του Covid-19, το 14,8% δεν επηρεάστηκαν από την πανδημία του Covid-19 και το 2,8% δεν λειτουργούν (Πίνακας 19, Διάγραμμα 30).

Πίνακας 17. Κερδοφορία επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2019

		Frequency	Valid Percent
Valid	Ναι	87	80,6
	Όχι	21	19,4
	Total	108	100,0

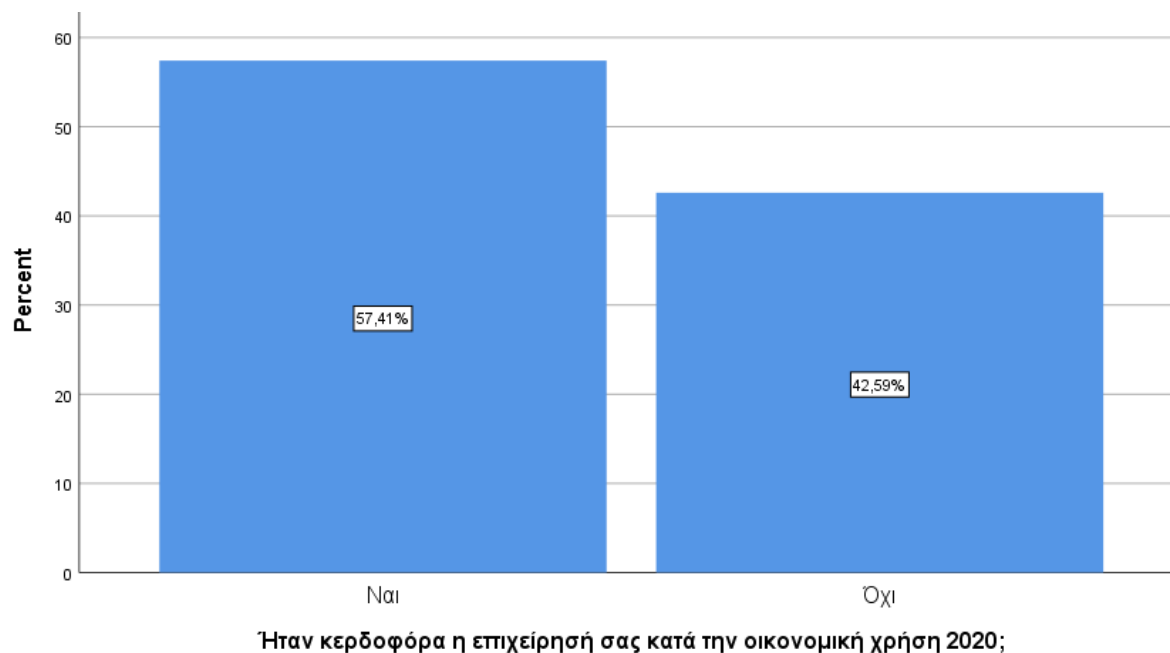
Διάγραμμα 30 Ποσοστιαία κατανομή κερδοφορίας της επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2019

Πίνακας 18. Κερδοφορία επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2020

		Frequency	Valid Percent
Valid	Ναι	62	57,4
	Όχι	46	42,6
Total		108	100,0

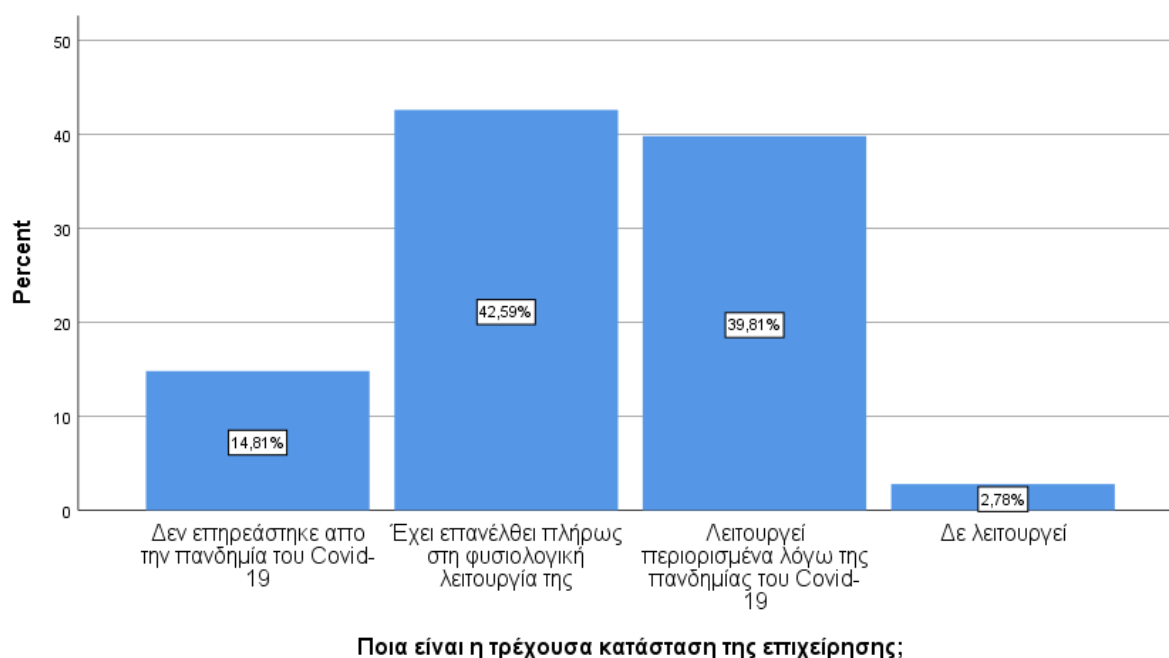
Διάγραμμα 31 Ποσοστιαία κατανομή κερδοφορίας της επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2020

Πίνακας 19. Τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης

		Frequency	Valid Percent
Valid	Δεν επηρεάστηκε απο την πανδημία του Covid-19	16	14,8
	Έχει επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία της	46	42,6
	Λειτουργεί περιορισμένα λόγω της πανδημίας του Covid-19	43	39,8
	Δε λειτουργεί	3	2,8
	Total	108	100,0

Διάγραμμα 32 Ποσοστιαία κατανομή της τρέχουσας κατάστασης της επιχείρησης

Ακολουθούν τα αποτελέσματα σύμφωνα με τις απόψεις των επιχειρηματιών. Ελέγχθηκε η κανονικότητα για όλες τις εξαρτημένες μεταβλητές με τα κριτήρια Skewness και Kurtosis και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει κανονική κατανομή των δεδομένων (Πίνακες 20,21). Όταν ο λόγος λ υπερβαίνει το ± 2 τότε υπάρχει ένδειξη ότι μια δεδομένη κατανομή αποκλίνει από την κανονικότητα είτε στο επίπεδο της παραμόρφωσης είτε στο επίπεδο της καμπυλότητας. Με βάση τα δεδομένα της παρούσας μελέτης, ο λόγος για την παραμόρφωση λ ήταν $Skew / SkewError < \pm 2$ και για Kurt / KurtError $< \pm 2$ για όλες τις εξαρτημένες μεταβλητές. Εφόσον κανένας λόγος λ δεν είναι μεγαλύτερος από ± 2 , τότε

δεχόμαστε την υπόθεση ότι όλες οι εξαρτημένες μεταβλητές είναι κανονικά κατανομημένες και επομένως το κριτήριο κατανομής πληρείται.

Ενότητα Γ': Οικονομικές επιπτώσεις Covid-19

Ο πίνακας 20 εμφανίζει σε τι βαθμό επηρεάστηκαν οι επιχειρήσεις στον οικονομικό τομέα από τον covid-19 και τις διατάξεις που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπισή του. Αναλυτικότερα λίγο άνω του μετρίου επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις των επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας του Covid-19 (Mean=3,21, N=107). Τι μικρότερη αρνητική επίπτωση είχε η πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19 (Mean=2,57, N=108). Όλες οι άλλες οικονομικές επιπτώσεις που αφορούσαν τον κύκλο εργασιών της επιχείρησης, την ικανότητα ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις, την αύξηση του κόστους των παρεχόμενων από την επιχείρηση υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19, τις τιμές των παρεχόμενων υπηρεσιών/προϊόντων και τα βοηθητικά οικονομικά μέτρα στήριξης που πήρε η κυβέρνηση λόγω της πανδημίας ήταν μέτριου βαθμού ($2,95 < \text{Mean} < 2,68$) για τις επιχειρήσεις όπως εμφανίζεται στον Πίνακα 20.

Πίνακας 20. Στατιστική ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων

Descriptive Statistics							
	N	Mean	Std. Deviation	Skewness	Std. Error	Kurtosis	Std. Error
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Error	Statistic	Error
Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;	107	3,21	1,281	-0,193	0,234	-1,136	0,463
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά ο κύκλος εργασιών της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;	108	2,95	1,328	-0,255	0,233	-1,235	0,461
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η ικανότητά σας να ανταποκρίνεστε στις υποχρεώσεις σας	107	2,85	1,302	0,074	0,234	-1,084	0,463

Σε τι βαθμό σας αυξήθηκε το κόστος των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;	108	2,79	1,024	-0,092	0,233	-0,443	0,461
Σε τι βαθμό σας αυξήθηκαν οι τιμές των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;	108	2,71	0,918	-0,282	0,233	-0,695	0,461
Σε τι βαθμό σας βοήθησαν τα οικονομικά μέτρα στήριξης που πήρε η κυβέρνηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;	108	2,68	1,049	0,339	0,233	-0,348	0,461
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η πρόσβαση της επιχείρησής σας σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;	108	2,57	1,095	-0,084	0,233	-0,965	0,461
Valid N (listwise)	106						

Ενότητα Δ': Λοιπές επιπτώσεις Covid-19

Ο πίνακας 21 εμφανίζει τις λοιπές επιπτώσεις των επιχειρήσεων από τον covid-19. Μέτρια εμφανίζονται να επηρεάζονται οι επιχειρήσεις στο να προσαρμόσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας (Mean=2,69, N=108) καθώς επίσης σε μέτριο βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η λειτουργία των επιχειρήσεων, λόγω της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας κατά του Covid-19 (Mean=2,68, N=108), Επίσης σε μικρό βαθμό θεωρούν οι επιχειρηματίες ότι είναι πιθανό να μην επιβιώσει η επιχείρηση λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19 (Mean=2,21, N=108), όπως και σε μικρό βαθμό προσάρμοσαν ενέργειες μάρκετινγκ στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19 (Mean=2,18, N=107). Τέλος κατά μέσο όρο, σχεδόν καθόλου δεν υπήρξε μεταβολή της φύσης των εργασιακών σχέσεων των υπαλλήλων λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19 (Mean=1,6, N=106), όπως και σχεδόν καθόλου δεν προχώρησαν σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19 (Mean=1,36, N=106) (Πίνακας 21)

Πίνακας 21. Στατιστική ανάλυση των λοιπών επιπτώσεων

	Descriptive Statistics						
	N	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Σε τι βαθμό αναγκαστήκατε να προσαρμόσετε το επιχειρηματικό σας μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;	108	2,69	1,089	0,283	0,233	-0,782	0,461
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η λειτουργία της επιχείρησής σας, λόγω της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας κατά του Covid-19	108	2,68	1,057	0,443	0,233	-0,67	0,461
Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι είναι πιθανό να μην επιβιώσει η επιχείρησή σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	108	2,21	1,152	0,542	0,233	-0,744	0,461
Σε τι βαθμό προσαρμόσατε τυχόν ενέργειες μάρκετινγκ στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19; (π.χ δημιουργία eshop)	107	2,18	1,204	0,808	0,234	-0,407	0,463
Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μεταβολή της φύσης των εργασιακών σχέσεων των υπαλλήλων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	106	1,6	1,093	1,738	0,235	1,89	0,465
Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	106	1,36	0,875	2,619	0,235	6,397	0,465
Valid N (listwise)	105						

Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών

Στους πίνακες που ακολουθούν έγινε σύγκριση των ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης (ατομική και νομική οντότητα), το φορολογητέο εισόδημα 2019 και 2020, το εάν η επιχείρηση ήταν κερδοφόρα κατά την οικονομική χρήση του 2019 και του 2020 και τέλος την κατάσταση που επιχείρηση βρίσκεται σήμερα. Για όλες τις συγκρίσεις έγινε ο έλεγχος του κριτηρίου που εμφανίζει τη στατιστική σημαντικότητα (δείκτης Pearson Chi-Square) και όλα τα αποτελέσματα προέκυψαν στατιστικά σημαντικά ($p < 0,05$) εκτός από 2 συγκρίσεις που αφορούν την οικονομική χρήση του 2019 και την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης ($p > 0,05$), για αυτό το λόγο τα αποτελέσματα που αφορούν αυτές τις συγκρίσεις δεν εμφανίζονται στη συνέχεια.

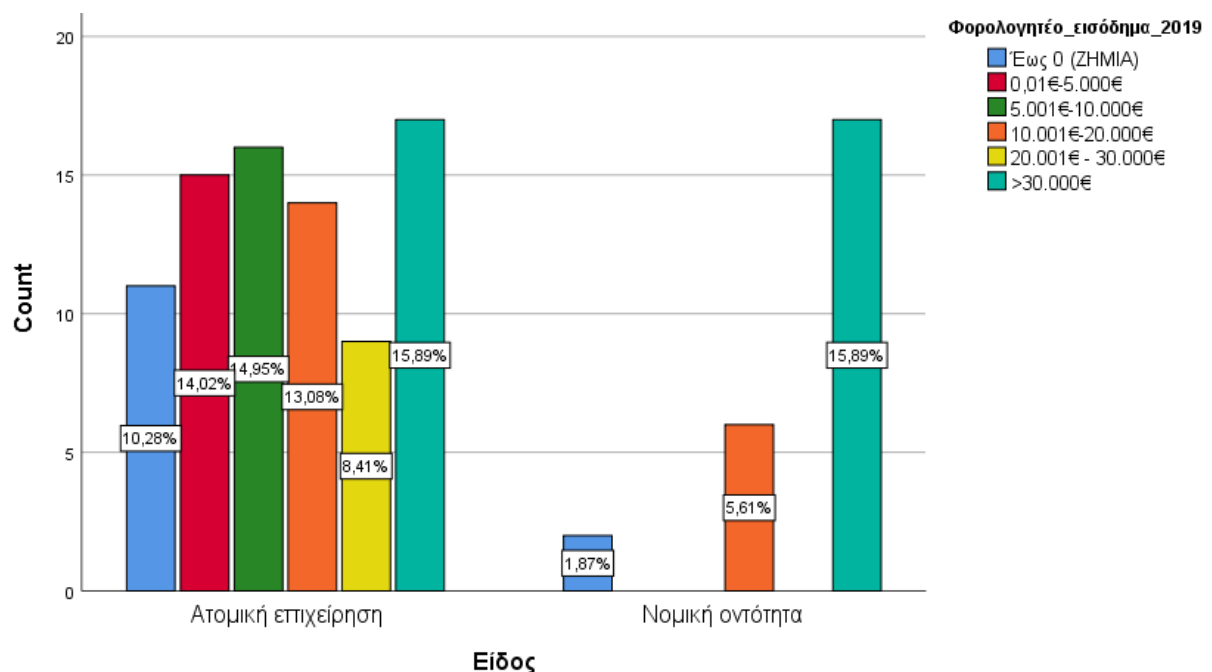
Σύμφωνα με τον πίνακα 22 που ακολουθεί, τα αποτελέσματα της σύγκρισης των ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2019, εμφανίζονται στατιστικά σημαντικά ($p = 0,00001 < 0,05$). Αναλυτικότερα το 15,89% των ατομικών είχαν πάνω από 30.000€, το 14,95 από 5.001€ έως 10.000€, το 14,02% από 0,01€ έως 5.000€, το 13,08% από 10.001 έως 20.000€ το 10,28% είχε ΖΗΜΙΑ και το 8,41% είχε από 20.001 έως 30.000€. Όσον αφορά τις νομικές οντότητες το 15,89% είχαν πάνω από 30.000€, το 5,61% από 10.001 έως 20.000€ και το 1,87% είχαν ΖΗΜΙΑ (Πίνακας 22, Διάγραμμα 33)

Πίνακας 22 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2019

		Crosstab							
		Φορολογητέο_εισόδημα_2019							
		Έως 0 (ΖΗΜΙΑ)	0,01€- 5.000€	5.001€ - 10.000 €	10.001€ - 20.000€	20.001 € - 30.000	>30.000 €	Total	
Είδο	Ατομική	Count	11	15	16	14	9	17	82
ς	επιχείρησ η	% within Είδος	13,4%	18,3%	19,5%	17,1%	11,0%	20,7%	100,0 %
		% within Φορολογητέο_εισόδημα_20 19	84,6%	100,0 %	100,0 %	70,0%	100,0 %	50,0%	76,6%
	Νομική	Count	2	0	0	6	0	17	25
	οντότητα	% within Είδος	8,0%	0,0%	0,0%	24,0%	0,0%	68,0%	100,0 %

	% within Φορολογητέο_εισόδημα_2019	15,4%	0,0%	0,0%	30,0%	0,0%	50,0%	23,4%
Total	Count	13	15	16	20	9	34	107
	% within Είδος	12,1%	14,0%	15,0%	18,7%	8,4%	31,8%	100,0%
	% within Φορολογητέο_εισόδημα_2019	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
			%	%		%		%
Chi-Square Tests								
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)					
Pearson Chi-Square	26,621 ^a	5	,000					
Likelihood Ratio	33,609	5	,000					
Linear-by-Linear Association	14,630	1	,000					
N of Valid Cases	107							

Διάγραμμα 33 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2019

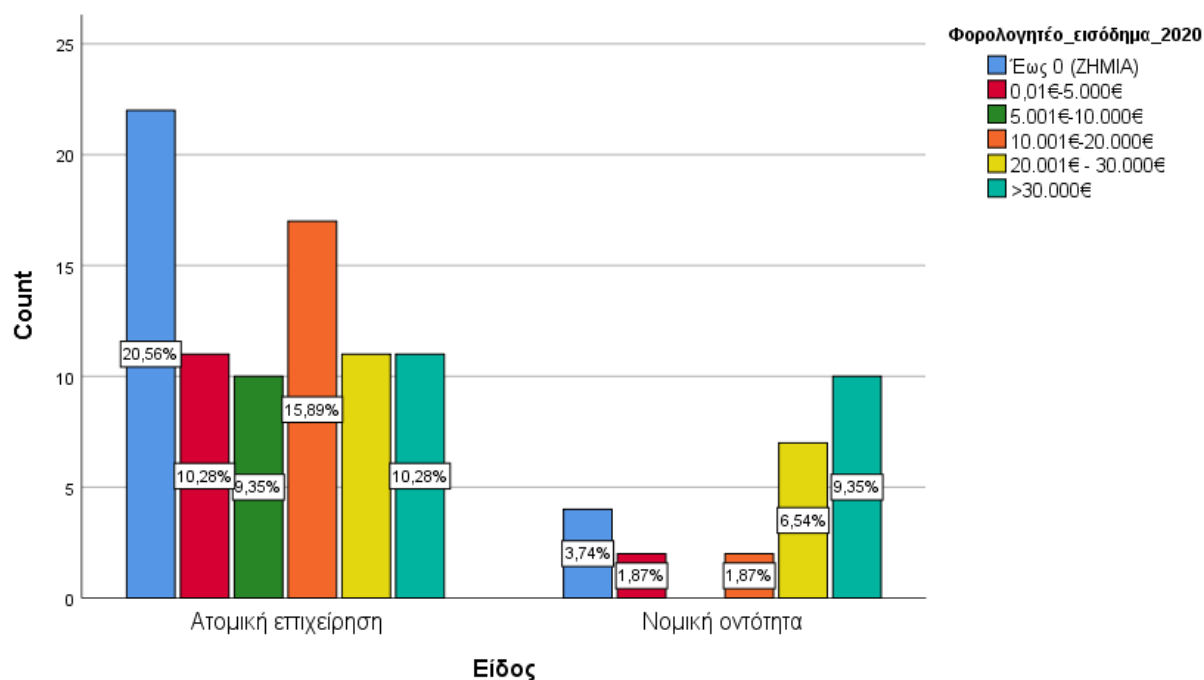
Σύμφωνα με τον πίνακα 23 που ακολουθεί, τα αποτελέσματα της σύγκρισης των ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2020, εμφανίζονται στατιστικά σημαντικά ($p=0,008<0,05$). Αναλυτικότερα το 20,56% των ατομικών επιχειρήσεων είχε ΖΗΜΙΑ, το 15,89% από 10.001 έως 20.000€, το 10,28% από 0,01€ έως 5.000€, από 20.001 έως 30.000€ και πάνω από 30.000€ αντιστοίχως και τέλος το 10,28 είχε από 5.001€ έως 10.000€. Όσον αφορά τις νομικές οντότητες το 9,35% είχαν πάνω από 30.000€, το 6,54% από 20.001 έως 30.000€, το 3,74% είχαν ΖΗΜΙΑ και το 1,87% είχαν από 10.001 έως 20.000€ και από 10.001 έως 20.000€ αντιστοίχως (Πίνακας 23, Διάγραμμα 34)

Πίνακας 23 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2020

		Crosstab							
		Φορολογητέο_εισόδημα_2020							
		Έως 0 (ΖΗΜΙΑ)	0,01€- 5.000€	5.001€ - 10.000 €	10.001€ - 20.000€	20.001 € - 30.000 €	>30.000 €	Total	
Είδο ς	Ατομική επιχείρησ η	Count	22	11	10	17	11	11	82
		% within Είδος	26,8%	13,4%	12,2%	20,7%	13,4%	13,4%	100,0%
		% within Φορολογητέο_εισόδημα_20 20	84,6%	84,6%	100,0%	89,5%	61,1%	52,4%	76,6%
Νομική οντότητα		Count	4	2	0	2	7	10	25
		% within Είδος	16,0%	8,0%	0,0%	8,0%	28,0%	40,0%	100,0%
		% within Φορολογητέο_εισόδημα_20 20	15,4%	15,4%	0,0%	10,5%	38,9%	47,6%	23,4%
Total		Count	26	13	10	19	18	21	107
		% within Είδος	24,3%	12,1%	9,3%	17,8%	16,8%	19,6%	100,0%
		% within Φορολογητέο_εισόδημα_20 20	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Chi-Square Tests									
		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)					
Pearson Chi-Square		15,507 ^a	5						,008

Likelihood Ratio	16,944	5	,005
Linear-by-Linear Association	8,323	1	,004
N of Valid Cases	107		

Διάγραμμα 34 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με το φορολογητέο εισόδημα του 2020

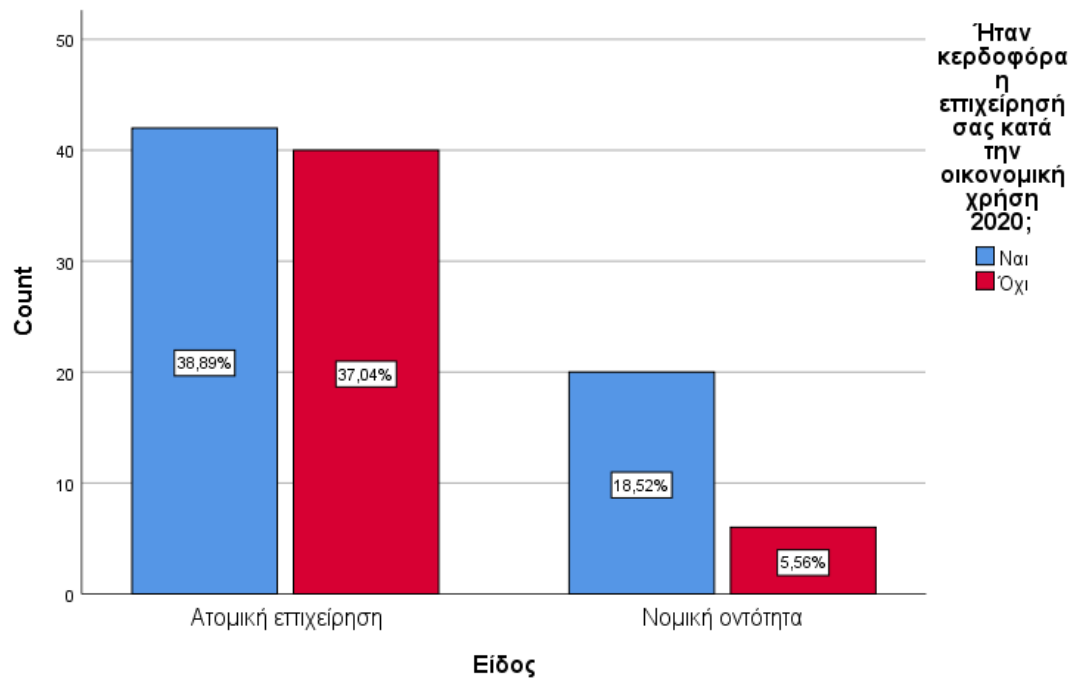
Σύμφωνα με τον πίνακα 24 που ακολουθεί, τα αποτελέσματα της σύγκρισης των ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με την κερδοφορία της επιχείρησης κατά την οικονομική χρήση του 2020, εμφανίζονται στατιστικά σημαντικά ($p=0,021<0,05$). Αναλυτικότερα το 38,89% των ατομικών επιχειρήσεων ήταν κερδοφόρες και το 37,04% όχι. Όσον αφορά τις νομικές οντότητες το 18,52% ήταν κερδοφόρες ενώ το 5,56% όχι (Πίνακας 24, Διάγραμμα 35)

Πίνακας 24 Σύγκριση ποσοστιαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με την κερδοφορία κατά την οικονομική χρήση του 2020

		Crosstab			
		Έταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την οικονομική χρήση 2020;			Total
		Ναι	Όχι		
Είδος	Ατομική επιχείρηση	Count	42	40	82
		% within Είδος	51,2%	48,8%	100,0%
		% within Έταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την οικονομική χρήση 2020;	67,7%	87,0%	75,9%
	Νομική οντότητα	Count	20	6	26
		% within Είδος	76,9%	23,1%	100,0%
		% within Έταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την οικονομική χρήση 2020;	32,3%	13,0%	24,1%
Total	Count	62	46	108	
	% within Είδος	57,4%	42,6%	100,0%	
	% within Έταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την οικονομική χρήση 2020;	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,334 ^a	1	,021		
Continuity Correction ^b	4,335	1	,037		
Likelihood Ratio	5,623	1	,018		
Fisher's Exact Test				,024	,017
Linear-by-Linear Association	5,285	1	,022		
N of Valid Cases	108				

Διάγραμμα 35 Σύγκριση ποσοσטיαίων αναλογιών του είδους της επιχείρησης με την κερδοφορία κατά την οικονομική χρήση του 2020

Συμπεράσματα - Συζήτηση

Ανακεφαλαιώνοντας, η τρέχουσα κρίση λόγω της πανδημίας, έχει προκαλέσει σοκ στην αγορά εργασίας με μεγάλο αντίκτυπο στις αποδοχές του ενεργού πληθυσμού, τόσο λόγω του αυξημένου αριθμού θέσεων εργασίας που χάνονται όσο και της απότομης μείωσης των ωρών εργασίας. Χωρίς καμία κρατική αποζημίωση, η εκτιμώμενη απώλεια εισοδήματος για τους εργαζόμενους στην ΕΕ είναι περίπου -5 % των συνολικών αποδοχών τους. Η απώλεια αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους απασχολούμενους που έλειπαν από την εργασία τους ή εργάζονταν με μειωμένο ωράριο.

Το συνολικό αποτέλεσμα σε επίπεδο χώρας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την τομεακή δομή εντός της χώρας. Οι χώρες που βασίζονται περισσότερο στον τουρισμό, όπως η Ελλάδα, φαίνεται να έχουν τη μεγαλύτερη μείωση εισοδήματος. Ειδικότερα, ο κλάδος που πλήττεται περισσότερο είναι τα τρόφιμα και τα καταλύματα με απώλειες σχεδόν 20%. Η απώλεια εισοδήματος λόγω της ανεργίας φαίνεται να επικεντρώνεται σε λίγες ευάλωτες υποομάδες, όπως οι νέοι και οι προσωρινά εργαζόμενοι, με τους χαμηλόμισθους να έχουν απώλειες 3 έως 6 φορές μεγαλύτερες από τους υψηλόμισθους, για πολλές ευρωπαϊκές χώρες (Eggers, 2020).

Οι μόνιμες επιπτώσεις της πανδημίας είναι ακόμη άγνωστες, αλλά φαίνεται πως έχει διαταράξει τις αλυσίδες εφοδιασμού, έχει μειώσει τα διεθνή ταξίδια κατά περίπου 70%, οδήγησε σε κατάρρευση των τιμών των εμπορευμάτων -ιδιαίτερα του πετρελαίου και των μετάλλων- και μείωσε τις εξαγωγές πολλών προϊόντων πάνω από 20%. Η Κίνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιπροσωπεύουν πάνω από το 63% των εισαγωγών της εφοδιαστικής αλυσίδας και το 64% των εξαγωγών της εφοδιαστικής αλυσίδας και είναι σημαντικοί εισαγωγείς πρώτων υλών, ανταλλακτικών και εξαρτημάτων, πράγμα που σημαίνει ότι τα lockdown τους είχαν παγκόσμιες επιπτώσεις (Gerald, Obianuju & Chukwunonso, 2020).

Αναγνωρίζοντας ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι ζωτικής σημασίας για την υγεία των εθνικών οικονομιών, πολλές κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο εφαρμόζουν μέτρα στήριξης για αυτές τις επιχειρήσεις. Η έκταση της υποστήριξης ποικίλλει σημαντικά και δεν αποτελεί έκπληξη ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε πλουσιότερες χώρες λαμβάνουν συνήθως περισσότερη υποστήριξη από εκείνες στις φτωχές χώρες. Καθώς τα περιοριστικά μέτρα έχουν αρθεί παγκοσμίως, η προσοχή έχει μετατοπιστεί στον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις, οι οργανισμοί υποστήριξης και οι κυβερνήσεις πρέπει να προσαρμοστούν στην πραγματικότητα μετά την πανδημία Covid-19. Αναφορικά με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, θα πρέπει να

αυξήσουν την ανθεκτικότητά τους προχωρώντας σε ανάλογες ενέργειες. Για όσες επιχειρήσεις δεν το έχουν κάνει ήδη, είναι απαραίτητο να υιοθετήσουν πλήρως τις ψηφιακές τεχνολογίες με τεχνική υποστήριξη, ανάπτυξη δεξιοτήτων και υποστήριξη υποδομής. Η εργασιακή ενσωμάτωση πρέπει επίσης να διευρυνθεί για να καλύψει όσους συχνά παραλείπονται από αυτήν, όπως οι άτυποι εργαζόμενοι ή οι πολύ μικρές επιχειρήσεις και οι μετανάστες (Eggers, 2020). Επίσης, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελεί πάντοτε ζητούμενο, επομένως πρέπει να ενθαρρυνθεί η βελτίωση της υγιεινής και η συμπερίληψη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη λήψη αποφάσεων.

Η πανδημία του Covid-19 έχει αποκαλύψει τις αδυναμίες πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων και από εμπορική σκοπιά υπάρχουν πλέον πολλά πρόσθετα ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Υπάρχει ανάγκη οι κορυφαίες εταιρείες να επανασχεδιάσουν την προσέγγισή τους για να αυξήσουν τη συνεργασία, μοιράζοντας το κόστος με μικρότερους προμηθευτές για να μοιραστούν την αξία και ενθαρρύνοντας την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συλλογική δράση, για να αντέχουν στις προκλήσεις και να ανταποκρίνονται σε κρίσεις. Οι διεθνείς οργανισμοί, οι οργανισμοί υποστήριξης των επιχειρήσεων και οι ρυθμιστικοί φορείς πρέπει επίσης να συνεργαστούν για να εναρμονίσουν τις προσπάθειές τους για να βοηθήσουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και να διασφαλίσουν ένα δίκαιο επιχειρηματικό περιβάλλον (Segal & Gerstel, 2020).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι προκλήσεις με τις οποίες είναι αντιμέτωπη η χώρα μετά την πανδημία Covid-19, είναι ποικίλες. Αρχικά, χρειάζεται να απορροφήσει όσο το δυνατό περισσότερο τους διαθέσιμους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, ώστε να υλοποιηθούν στρατηγικά έργα και να αναβαθμιστούν οι δημόσιες υποδομές. Στην κατεύθυνση αυτή, ο ρόλος των επιχειρήσεων είναι κομβικός. Για τον σκοπό αυτό, κρίνεται απαραίτητη η κατάλληλη προετοιμασία τους για την αξιοποίηση των ευκαιριών που αναμένεται να παρουσιαστούν στην οικονομία, ώστε να είναι σε θέση να υποβάλλουν επιχειρηματικά σχέδια προς χρηματοδότηση (Μαρσέλλου, 2020). Οι τομείς στους οποίους θα πρέπει να στραφεί κυρίως η δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων είναι η ενεργειακή τους αναβάθμιση και η ψηφιοποίησή τους.

Δεδομένου ότι οι μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα είναι διαχρονικά ελλιπείς, δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, που έχουν δημιουργηθεί μετά την πανδημία, και να ανακάμψει η οικονομία της. Μια από τις κύριες προκλήσεις λοιπόν, είναι να μπορέσει να χρησιμοποιήσει τη ρευστότητα που παρέχει το Ταμείο Σταθερότητας, προκειμένου να προωθήσει δομικές μεταρρυθμίσεις, που θα βοηθήσουν τη χώρα να επιστρέψει στην ανάπτυξη (www.pwc.com).

Καθώς με την πανδημία έγιναν πιο έντονες οι δομικές αδυναμίες της οικονομίας της χώρας, όπως ότι εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό και τον τομέα των υπηρεσιών και της εστίασης, είναι απαραίτητη η οικοδόμηση ενός νέου παραγωγικού μοντέλου, ούτως ώστε να μπορέσει να ορθοποδήσει. Έτσι, κρίνεται σκόπιμο να ενισχυθούν οι κλάδοι εκείνοι που υπήρξαν πιο ανθεκτικοί στις οικονομικές μεταβολές (π.χ. τομέας μεταποίησης). Επιπλέον, χρειάζεται να δοθεί έμφαση στη καινοτομία των ελληνικών προϊόντων, προκειμένου να αυξηθεί η προστιθέμενη αξία τους και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά τους σε διεθνές επίπεδο, αυξάνοντας έτσι τις ελληνικές εξαγωγές. Επίσης, αναγκαία κρίνεται και η αναβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, ώστε να μην είναι τόσο εποχικό και μαζικό (www.pwc.com). Αυτό μπορεί να γίνει με την επένδυση σε πιο ποιοτικές μορφές τουρισμού και λιγότερο εποχικές (π.χ. ιατρικός και συνεδριακός τουρισμός).

Επιπρόσθετα, η ελληνική οικονομία είναι απαραίτητο να στραφεί σε μορφές ενέργειας πιο φιλικές για το περιβάλλον, αποσκοπώντας στην αιεφόρο ανάπτυξη χωρίς να επιβαρύνεται το περιβάλλον. Το νέο οικονομικό μοντέλο που χρειάζεται να υιοθετηθεί, θα πρέπει να δίνει βαρύτητα στις μεθόδους της παραγωγικής διαδικασίας, ώστε να μην κατασπαταλώνται φυσικοί πόροι και να χρησιμοποιούνται πιο καθαρές μορφές ενέργειας (Μαρσέλλου, 2020). Για να μπορέσει να μεταβεί η Ελλάδα στην κυκλική οικονομία, θα πρέπει οι επιχειρήσεις να παρέμβουν στην παραγωγική τους διαδικασία, προκειμένου να περιοριστεί ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων τους στο περιβάλλον. Δεδομένου ότι κάτι τέτοιο είναι δύσκολο για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις λόγω του υψηλού κόστους, χρειάζεται το κράτος να παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα για επενδύσεις στην «πράσινη» ανάπτυξη (www.pwc.com).

Ένας ακόμα τομέας που θα πρέπει να ενισχύσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις, προκειμένου να ανακάμψουν μετά την κρίση λόγω της πανδημίας, είναι η καινοτομία και οι νέες τεχνολογίες, ώστε να εκσυγχρονιστούν και να ψηφιοποιηθούν πολλές από τις υπηρεσίες τους και να αξιοποιηθούν τα ποικίλα οφέλη της τεχνολογίας. Το ίδιο ισχύει και για τον δημόσιο τομέα. Όπως αποδείχθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας, η τεχνολογία προσέφερε αποτελεσματικές λύσεις εξυπηρετώντας σημαντικές ανάγκες (π.χ. τηλε-εργασία). Παράλληλα με τον ψηφιακό εκσυγχρονισμό των ελληνικών επιχειρήσεων, θα πρέπει να αναπτυχθεί αναλόγως και το ανθρώπινο δυναμικό, ούτως ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στα νέα δεδομένα και τις απαιτήσεις του σύγχρονου εργασιακού περιβάλλοντος (Thorgren & Williams, 2020).

Σχολιάζοντας τα αποτελέσματα της έρευνας και απαντώντας στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν συμπεραίνουμε ότι οι ατομικές επιχειρήσεις επλήγησαν περισσότερο από τις νομικές οντότητες. Αυτό εμφανίζεται από τα αποτελέσματα της έρευνας, εφόσον το 20,56% των ατομικών επιχειρήσεων είχαν ζημιωμένο φορολογητέο εισόδημα για το έτος 2020 έναντι του έτους 2019 (10,28%) και έν συγκρίσει με τις νομικές οντότητες που ζημία είχε μόνο το 3,74% το έτος 2020 και το 1,87% το 2019. Επίσης η ανάλυση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων κατά την οικονομική χρήση του 2020 έδειξε πως μόνο το 5,56% των νομικών οντοτήτων δεν ήταν κερδοφόρες έναντι του 37,04% των ατομικών επιχειρήσεων που δεν ήταν κερδοφόρες.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας συμπεραίνεται επίσης πως η μεγαλύτερη οικονομική επίπτωση που δέχθηκαν οι επιχειρήσεις ήταν οι εισπράξεις των επιχειρήσεων που προέκυψαν αρνητικές λόγω της παγκόσμιας πανδημίας του Covid-19. Την μικρότερη αρνητική οικονομική επίπτωση που είχαν οι επιχειρήσεις ήταν η πρόσβαση τους σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19.

Τέλος μια άλλη επίπτωση σε μέτριο όμως βαθμό που είχαν οι επιχειρήσεις λόγω πανδημίας covid-19, ήταν το να προσαρμόσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας. Το ευτυχές γεγονός σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ότι οι επιχειρήσεις δεν προέβησαν σε μείωση προσωπικού λόγω covid -19, αλλά και ούτε και διαταράχθηκαν οι εργασιακές σχέσεις.

Εν κατακλείδι, όπως συμβαίνει σε κάθε κρίση, οι ανάγκες και οι προτεραιότητες κάθε κράτους επαναπροσδιορίζονται, σύμφωνα με τις νέες συνθήκες που προκύπτουν. Εκτός όμως από τα προβλήματα που αναδύονται, παρουσιάζονται και ευκαιρίες για βελτιώσεις και ουσιαστικές αλλαγές. Στην παρούσα περίπτωση, μετά την πανδημία Covid-19, οι προκλήσεις είναι πολλές και απαιτείται η λήψη δραστικών και αποτελεσματικών μέτρων, ώστε η οικονομία να μπορέσει να ανακάμψει, αξιοποιώντας συγχρόνως την ευκαιρία που παρουσιάζεται για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει διαχρονικά η ελληνική οικονομία και να επιτευχθεί ένα πιο υψηλό επίπεδο ευημερίας για το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Basso, G. et al. (2020). *The new hazardous jobs and worker reallocation*, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, OECD Publishing.
- Burström, B., & Tao, W. (2020). Social determinants of health and inequalities in COVID-19. *European journal of public health*, 30(4), 617-618.
- Cajner, T. (2020). *The U.S. Labor Market During the Beginning of the Pandemic Recession*, <https://bfi.uchicago.edu/working-paper/2020-58>
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2000) *Research Methods in Education*. 5th Edition, Routledge Falmer, London. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203224342>
- Eggers, F. (2020). Masters of disasters? Challenges and opportunities for SMEs in times of crisis. *Journal of Business Research*, 116, 199–208.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.025>
- Foucault, M. and V. Galasso (2020). *Working after COVID-19: Cross-Country Evidence from Real-Time Survey Data*, Sciences Po CEVIPOF. https://www.sciencespo.fr/cevipof/attitudesoncovid19/wpcontent/uploads/2020/05/Note9_FOUCAULT_GALASSO_ENG.pdf
- Gentilini, U. (2020). *Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures*,
<http://documents1.worldbank.org/curated/en/590531592231143435/pdf/Social-Protection-and-Jobs-Responses-to-COVID-19-A-Real-Time-Review-of-Country-Measures-June-12-2020.pdf>
- Gerald, E., Obianuju, A., & Chukwunonso, N. (2020). Strategic agility and performance of small and medium enterprises in the phase of Covid-19 pandemic. *International Journal of Financial, Accounting, and Management*, 2(1), 41–50.
- ILO (2020), ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fifth edition,
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-dcomm/documents/briefingnote/wcms_749399.pdf

- Juergensen, J., Guimón, J., & Narula, R. (2020). European SMEs amidst the COVID-19 crisis: assessing impact and policy responses. *Journal of Industrial and Business Economics*, 47(3), 499-510.
- Khetan, A. K., Yusuf, S., Lopez-Jaramillo, P., Szuba, A., Orlandini, A., Mat-Nasir, N., ... & Leong, D. P. (2022). Variations in the financial impact of the COVID-19 pandemic across 5 continents: A cross-sectional, individual level analysis. *EClinicalMedicine*, 44, 101284.
- Marjanovic, Z., Greenglass, E. R., Fiksenbaum, L., & Bell, C. M. (2013). Psychometric evaluation of the Financial Threat Scale (FTS) in the context of the great recession. *Journal of Economic Psychology*, 36, 1-10.
- Musgrave, R., & Musgrave, P. (1989). *Public Finance in Theory and Practice* (Vol. 5th edition). McGraw - Hill International Editions.
- Matsaganis M. & Flevotomou M., (2010) Distributional implications of tax evasion in Greece. Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, Greece Paper.
- Nunnally, J. C. and Bernstein, I. H. 1994. *Psychometric Theory*, , 3rd Ed., New York: McGraw-Hill
- OECD (2020). *The impact of the COVID-19 pandemic on jobs and incomes in G20 economies*, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/how-the-ilo-works/multilateral-system/g20/reports/WCMS_756331/lang--en/index.htm
- Silverman, M. E., Burgos, L., Rodriguez, Z. I., Afzal, O., Kalishman, A., Callipari, F., ... & Loudon, H. (2020). Postpartum mood among universally screened high and low socioeconomic status patients during COVID-19 social restrictions in New York City. *Scientific reports*, 10(1), 1-7.
- Segal, S., & Gerstel, D. (2020). *The global economic impacts of COVID-19, critical questions*. Center for Strategic and International Studies (CSIS). Retrieved from <https://www.csis.org/analysis>
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Post-examination analysis of objective tests. *Medical Teacher*, 33(6), 447-458.
- Thorgren, S., & Williams, T. A. (2020). Staying alive during an unfolding crisis: How SMEs ward off impending disaster. *Journal of Business Venturing Insights*, 14, e00187. <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2020.e00187>.

Ελληνόγλωσση

Βαβούρας, Ι.Σ. & Μανωλάς Γ. (2004). Η Παραοικονομία στην Ελλάδα και τον Κόσμο, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης.

Βάμβουκας, Μ. (2007). Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία. Αθήνα, Γρηγόρης

Γεωργακόπουλος Θ. & Πάσχος Π. (2003). Εισαγωγή στη Φορολογία, Αθήνα, Εκδόσεις Μπένου.

Δημητρόπουλος Ε. (2002). Εκπαιδευτική αξιολόγηση. Αθήνα: Εκδ. Γρηγόρη.

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, (2021). Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία. *Περιοδική Έκθεση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Τεύχος 249*, Μάρτιος 2021.

Κόντος-Μάναλης, Λ. (2003). *Ελληνικό Φορολογικό Δίκαιο: Θεμελιώσεις, Φορολογική Διαδικασία, Εφαρμογές*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Κυριαζή, Ν. (2002). Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών (2 ed.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μαρσέλλου, Α. (2020). Έντονες αποπληθωριστικές τάσεις μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, ΚΕΠΕ, *Οικονομικές Εξελίξεις*, 43, σσ. 16-19.

ΟΑΕΔ (2020). Μηνιαία Στοιχεία Εγγεγραμμένης Ανεργίας, www.oaed.gr

Παύλου Χ, & Γκούρλιας Ι.,(2020), Φορολογική Δήλωση 2020, Οικονομικές Εκδόσεις Ε.Ε., Θεσσαλονίκη.

Σταματόπουλος Δ. & Καραβοκύρης Α., (2020), Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, Γ Έκδοση Αθήνα.

Τάτσος Ν. (2001). *Η Παραοικονομία και η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Υπουργείο εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων, Αποτελέσματα της ηλεκτρονικής καταγραφής του συνόλου των επιχειρήσεων και των εργαζομένων-μισθωτών με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Ειδικό Ετήσιο Τεύχος,

<https://ypergasias.gov.gr/wpcontent/uploads/2021/03/%CE%95%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%9F-%CE%A4%CE%95%CE%A5%CE%A7%CE%9F%CE%A3-2020-%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%97.pdf>

Φλώρος, Α. (2010). *Φορολογική Λογιστική, Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, λογιστική και πρακτική αντιμετώπιση*, Αθήνα, Σύγχρονη εκδοτική.

Διαδικτυακό υλικό

<https://www.businessportal.gr/>

https://www.grant-thornton.gr/globalassets/markets/grc/media/pdfs/covid-19-impact_final.pdf

<https://sites.google.com/view/covidinequality/home>

<https://www.straitstimes.com/singapore/no-mid-year-payout-for-all-civil-servants-this-year-public-service-division>

<https://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/6160.0.55.001>

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11410470/3-08102020-AP-EN.pdf>

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/fab459a2-en/index.html?itemId=/content/component/fab459a2-en>

https://www.pwc.com/gr/en/media-centre/assets/Greece_Covid_Report_ENG.pdf

https://www.gsevee.gr/wp-content/uploads/2021/11/%CE%95%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%95%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%99%CE%9C%CE%95%CE%93%CE%A3%CE%95%CE%92%CE%95%CE%95_2021_FINAL_PRINT_GREY.pdf

<https://www.taxheaven.gr/klimakes>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Στα πλαίσια του μεταπτυχιακού μου προγράμματος διεξάγω την παρούσα έρευνα με θέμα «Οι επιπτώσεις του Covid-19 στο φορολογητέο εισόδημα των φυσικών προσώπων(ατομικές επιχειρήσεις & ελεύθεροι επαγγελματίες) και των νομικών οντοτήτων. Συγκριτική ανάλυση με τα δεδομένα του 2020 και του 2019». Παρακαλώ με τη συγκατάθεσή σας, συμπληρώστε το παρακάτω ερωτηματολόγιο το οποίο διατηρεί την ανωνυμία σας. Ευχαριστώ εκ των προτέρων!

Καφέ Σοφία

Ενότητα Α': Δημογραφικό προφίλ ερωτώμενων

1. Ποιο είναι το φύλο σας;

Άνδρας

Γυναίκα

2. Ποια είναι η ηλικία σας;

18 – 25 ετών

25 – 34 ετών

35 – 50 ετών

50 ετών και άνω

3. Ποιο είναι το εκπαιδευτικό σας υπόβαθρο;

Βασική εκπαίδευση

Απόφοιτος γενικού λυκείου / ΤΕΕ

Απόφοιτος ΙΕΚ

Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ

Κάτοχος μεταπτυχιακού / διδακτορικού τίτλου σπουδών

Ενότητα Β': Γενικά στοιχεία επιχείρησης

4. Σε ποια πόλη βρίσκεται/βρισκόταν η επιχείρησή σας;

.....

5. Ποιο είναι το είδος της επιχείρησής σας:

Ατομική επιχείρηση

Νομική οντότητα

6. Η επιχείρησή σας ασχολείται με (π.χ Φαρμακείο, Εστίαση κ.λ.π) :

.....

7. Απασχολείται προσωπικό στην επιχείρησή σας;

ΝΑΙ Άτομα.....

ΟΧΙ

8. Το φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησής σας το έτος 2019 ήταν:

0€-5.000€

5.001€-10.000€

10.001€-20.000€

20.001€ - 30.000€

>30.000€

9. Το φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησής σας το έτος 2020 ήταν:

0€-5.000€

5.001€-10.000€

10.001€-20.000€

20.001€ - 30.000€

>30.000€

10. Ήταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την οικονομική χρήση 2019;

Ναι

Όχι

11. Ήταν κερδοφόρα η επιχείρησή σας κατά την οικονομική χρήση 2020;

Ναι

Όχι

12. Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησής;

Δεν επηρεάστηκε από την πανδημία του Covid-19

Έχει επανέλθει πλήρως στη φυσιολογική λειτουργία της.

Λειτουργεί περιορισμένα λόγω της πανδημίας του Covid-19

Δε λειτουργεί

Ενότητα Β': Οικονομικές επιπτώσεις Covid-19

10. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά ο κύκλος εργασιών της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

11. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η ικανότητά σας να ανταποκρίνεστε στις υποχρεώσεις σας έναντι των πιστωτών σας ή σε άλλες μορφές υποχρεώσεων (πχ καταβολή μισθοδοσίας, ασφαλιστικές εισφορές, ενοίκιο κλπ) λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

12. Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

13. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η πρόσβαση της επιχείρησής σας σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

14. Σε τι βαθμό σας βοήθησαν τα οικονομικά μέτρα στήριξης που πήρε η κυβέρνηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

15. Σε τι βαθμό σας αυξήθηκε το κόστος των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

16. Σε τι βαθμό σας αυξήθηκαν οι τιμές των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

Ενότητα Γ': Λοιπές επιπτώσεις Covid-19

17. Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

18. Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μεταβολή της φύσης των εργασιακών σχέσεων των υπαλλήλων σας (πχ από πλήρη εργασία σε μερική εργασία κλπ) λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

19. Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η λειτουργία της επιχείρησής σας, λόγω της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας κατά του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

20. Σε τι βαθμό αναγκαστήκατε να προσαρμόσετε το επιχειρηματικό σας μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

21. Σε τι βαθμό προσαρμόσατε τυχόν ενέργειες μάρκετινγκ στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

22. Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι είναι πιθανό να μην επιβιώσει η επιχείρησή σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Σε μικρό βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε πολύ μεγάλο βαθμό

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά ο κύκλος εργασιών της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;	2,93	1,308	103
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η ικανότητά σας να ανταποκρίνεστε στις υποχρεώσεις σας	2,83	1,317	103
Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;	3,19	1,261	103
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η πρόσβαση της επιχείρησής σας σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;	2,59	1,098	103
Σε τι βαθμό σας βοήθησαν τα οικονομικά μέτρα στήριξης που πήρε η κυβέρνηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;	2,68	1,059	103
Σε τι βαθμό σας αυξήθηκε το κόστος των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;	2,80	1,013	103
Σε τι βαθμό σας αυξήθηκαν οι τιμές των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;	2,73	,920	103
Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	1,36	,884	103
Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μεταβολή της φύσης των εργασιακών σχέσεων των υπαλλήλων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	1,62	1,104	103
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η λειτουργία της επιχείρησής σας, λόγω της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας κατά του Covid-19	2,67	1,070	103
Σε τι βαθμό αναγκαστήκατε να προσαρμόσετε το επιχειρηματικό σας μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;	2,70	1,092	103
Σε τι βαθμό προσαρμόσατε τυχόν ενέργειες μάρκετινγκ στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19; (π.χ δημιουργία eshop)	2,22	1,204	103
Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι είναι πιθανό να μην επιβιώσει η επιχείρησή σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	2,17	1,097	103

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά ο κύκλος εργασιών της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;	29,56	68,895	,811	,856	,861
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η ικανότητά σας να ανταποκρίνεστε στις υποχρεώσεις σας	29,67	69,615	,767	,867	,864
Σε τι βαθμό επηρεάστηκαν αρνητικά οι εισπράξεις της επιχείρησής σας λόγω της πανδημίας του Covid-19;	29,30	69,840	,797	,876	,862
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η πρόσβαση της επιχείρησής σας σε χρηματοδότηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;	29,90	74,030	,687	,634	,870
Σε τι βαθμό σας βοήθησαν τα οικονομικά μέτρα στήριξης που πήρε η κυβέρνηση λόγω της πανδημίας του Covid-19;	29,82	81,485	,293	,264	,889
Σε τι βαθμό σας αυξήθηκε το κόστος των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;	29,70	78,369	,491	,648	,879
Σε τι βαθμό σας αυξήθηκαν οι τιμές των παρεχόμενων από την επιχείρησή σας υπηρεσιών/προϊόντων λόγω της πανδημίας του Covid-19;	29,77	78,004	,576	,695	,876
Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	31,14	81,609	,365	,332	,884

Σε τι βαθμό προχωρήσατε σε μεταβολή της φύσης των εργασιακών σχέσεων των υπαλλήλων σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	30,87	77,013	,515	,492	,878
Σε τι βαθμό επηρεάστηκε αρνητικά η λειτουργία της επιχείρησής σας, λόγω της υποχρέωσης τήρησης μέτρων υγιεινής και ασφάλειας κατά του Covid-19	29,83	76,793	,548	,469	,877
Σε τι βαθμό αναγκαστήκατε να προσαρμόσετε το επιχειρηματικό σας μοντέλο στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19;	29,80	76,772	,535	,520	,877
Σε τι βαθμό προσαρμόσατε τυχόν ενέργειες μάρκετινγκ στα δεδομένα της πανδημίας του Covid-19; (π.χ δημιουργία eshop)	30,27	79,886	,320	,371	,889
Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι είναι πιθανό να μην επιβιώσει η επιχείρησή σας λόγω των συνεπειών της πανδημίας του Covid-19;	30,32	74,259	,674	,649	,870